

**T. C.
İSTANBUL GELİŞİM ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ**

Psikoloji Anabilim Dalı
Klinik Psikoloji Bilim Dalı

**LİSE ÖĞRENCİLERİNDE BİLİŞSEL ESNEKLİK
DÜZEYLERİNİN SOSYAL YETERLİLİK İLE
İLİŞKİSİNİN İNCELENMESİ**

Yüksek Lisans Tezi

Büşra Nur YILMAZ

Danışman
Dr. Öğr. Üyesi Recep Emre TAN

İstanbul – 2022

TEZ TANITIM FORMU

Yazar Adı Soyadı : Būşra Nur Yılmaz

Tezin Dili : Tūrke

Tezin Adı : Lise Öğrencilerinde Bilişsel Esneklik Düzeylerinin Sosyal Yeterlilik ile İlişkinin İncelenmesi

Enstitü : İstanbul Gelişim Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Anabilim Dalı : Psikoloji

Tezin Türü : Yüksek Lisans

Tezin Tarihi : 21/06/2022

Sayfa Sayısı : 92

Tez : Dr. Öğr. Üyesi Recep Emre TAN

Danışmanları

Dizin Terimleri : Sosyal Yeterlilik, Bilişsel Esneklik, Ergenlik

Türkçe Özet : Bu araştırmada lise öğrencilerindeki bilişsel esneklik ölçekleri ile sosyal yeterlilik düzeyleri arasındaki ilişki incelenmektedir. Araştırmada bilişsel esneklik, sosyal yeterlilik gibi kavramların incelenmesi yapılmaktadır. Araştırmanın uygulama kısmında çalışmanın modeli, hipotezleri, ölçekler, istatistiki bulgular ve bu bulgulardan elde edilmiş sonuçlar yer almaktadır. Çalışmadan elde edilmiş veriler anket çalışması ile yapılmıştır. Elde edilmiş veriler SPSS programı ile analiz edilmiştir.

Dağıtım Listesi : 1. İstanbul Gelişim Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsüne
2. YÖK Ulusal Tez Merkezine

İmzası
Būşra Nur YILMAZ

**T. C.
İSTANBUL GELİŞİM ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ**

Psikoloji Anabilim Dalı
Klinik Psikoloji Bilim Dalı

**LİSE ÖĞRENCİLERİNDE BİLİŞSEL ESNEKLİK
DÜZEYLERİNİN SOSYAL YETERLİLİK DÜZEYLERİ
İLE İLİŞKİSİNİN İNCELENMESİ**

Yüksek Lisans Tezi

Büşra Nur YILMAZ

Danışman
Dr.Öğr.Üyesi Recep Emre TAN

İstanbul – 2022

BEYAN

Bu tezin hazırlanmasında bilimsel ahlak kurallarına uyulduğu, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunulduğu, kullanılan verilerde herhangi tahrifat yapılmadığını, tezin herhangi bir kısmının bu üniversite veya başka bir üniversitedeki başka bir tez olarak sunulmadığını beyan ederim.

Büşra Nur YILMAZ

.../.../2022

İSTANBUL GELİŞİM ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Büşra Nur YILMAZ'ın Lise Öğrencilerinde Bilişsel Esneklik Düzeylerinin Sosyal Yeterlilik İle İlişkisinin İncelenmesi adlı tez çalışması, jürimiz tarafından Psikoloji anabilim dalı, Klinik Psikoloji bilim dalında YÜKSEK LİSANS tezi olarak kabul edilmiştir.

İmza

Başkan *Dr. Öğr. Üyesi Recep Emre TAN*
(Danışman)

İmza

Üye *Prof. Dr. Nurhan FISTIKCI*

İmza

Üye *Dr. Öğr. Üyesi Fatih Bal*

ONAY

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

... / ... / 20..

İmzası

Prof.Dr. İzzet GÜMÜŞ

Enstitü Müdürü

ÖZET

Bu araştırmada lise öğrencilerinin demografik bilgilerine göre bilişsel esneklik düzeylerinin sosyal yeterlilik düzeyleri ile ilişkisinin incelenmesi hedeflenmektedir. Bu araştırmanın örneklemi 2021-2022 yılında Türkiye, İstanbul ilinde bulunan Beylikdüzü ilçesinde öğrenim görmekte olan 151 kız öğrenci, 275 erkek toplam 426 lise öğrencileri üzerinde oluşturulmuştur. Çalışmaya katılanların demografik bilgilerini toplamak için Kişisel Bilgi Formu, Bilişsel Esnekliklerini ölçmek için Martin ve Rubin (1995) tarafından gerçekleştirilen ve Çelikkaleli (2014) tarafında dilimize uyarlanan Bilişsel Esneklik Ölçeği'nden yararlanılmıştır. Sosyal beceri düzeylerini ölçmek için ise 1986 tarihinde Riggio tarafından geliştirilen ve 1997 yılında Yüksel tarafından Türkçeye uyarlanan Koydemir (2006) ile 90 maddelik ölçeğin 30 maddeye dönüştürülmesinden oluşan 'Sosyal Beceri Ölçeği' uygulanmıştır. Veriler SPSS 25 programı ile analiz edilmiştir. Araştırmada kullanılan analizler Bağımsız Gruplar t-testi, Tek Yönlü Varyans Anova, Pearson Korelasyon, Regresyon analizi şeklindedir.

Veriler bilişsel esneklik düzeyi ile sosyal yeterlilik arasında ilişki olduğunu ortaya koyarken, anne-baba eğitim durumu, kardeş sayısına göre anlamlı değişkenlik göstermemektedir. Başarı düzeyi ile ölçekler arasında anlamlılık olduğu sonucuna varılmıştır. Bu sonuçların yanı sıra cinsiyet, yaş,ve sınıfa göre alt ölçeklerinde olumlu farklılıklar tespit edilmiştir.

Anahtar kelimeler: Ergenlik, Bilişsel Esneklik, Sosyal Yeterlilik

SUMMARY

In this study, it was aimed to examine the relationship between the cognitive flexibility levels and social competence levels of high school students according to their demographic information. The sample of this research was formed on a total of 426 high school students, 151 female students and 275 males, studying in the Beylikdüzü district of Istanbul, Turkey, in 2021-2022. The Personal Information Form was used to collect the demographic information of the participants in the study, and the Cognitive Flexibility Scale developed by Martin and Rubin (1995) and adapted to our language by Çelikkaleli (2014) was used to measure their Cognitive Flexibility. In order to measure social skill levels, Koydemir(2006), which was developed by Riggio in 1986 and adapted into Turkish by Yüksel in 1997, was applied to the "Social Skills Scale", which consists of transforming the 90-item scale into 30 items. The data were analyzed with the SPSS 25 program. The analyzes used in the research are Independent Groups t-test, One Way Variance Anova, Pearson Correlation, Regression analysis. While the data reveal that there is a relationship between the level of cognitive flexibility and social competence, the educational status of the parents does not show a significant variation according to the number of siblings. It was concluded that there was a significant difference between the level of achievement and the scales. In addition to these results, positive differences were determined in subscales according to gender, age, and class.

Keywords: Puberty, Cognitive flexibility, Social competence

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	i
SUMMARY	ii
İÇİNDEKİLER	iii
KISALTMALAR	v
TABLolar LİSTESİ.....	vi
ÖNSÖZ.....	vii
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

1.1. Araştırmanın Problemi	2
1.2. Araştırmanın Amacı	3
1.3. Araştırmanın Sayıltıları	3
1.4. Araştırmanın Sınırlılıkları.....	3
1.5. Hipotezler	4

İKİNCİ BÖLÜM ERGENLİK NEDİR

2.1. Bilişsel Gelişimde Ergenlik	6
2.2. Ergenlik Döneminde Psiko-Sosyal Gelişim Dönemi	6
2.3. Ergenlik Döneminde Sosyal Yeterlilik Kavramı.....	7

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM BİLİŞSEL ESNEKLİK

3.1. Bilişsel Esneklik Nedir?	11
3.1.1. Bilişsel Bakış Açısına Göre Bilişsel Esneklik.....	12
3.1.2. Beck'in Bilişsel Yaklaşımı	15
3.1.3. Bandura' nın Sosyal Bilişsel Kuramı	16
3.1.4. Piaget' nin Bilişsel Gelişim Kuramı	16
3.1.5. Genç Yetişkinliğin Bilişsel Esneklik ile İlişkisi	17

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM SOSYAL YETERLİLİK

4.1. Sosyal Yeterlilik Nedir	19
4.1.1. Sosyal Yeterlilik İle İlgili Kavramlar	20
4.2. Sosyal Yeterliliklerin Sınıflandırılması	22
4.3. Sosyal Yeterliliklerin Boyutları.....	23

4.4. Sosyal Yeterlilik İle İlgili Yurt İçinde Yapılmış Çalışmalar	24
---	----

BEŞİNCİ BÖLÜM YÖNTEM

5.1. Araştırmanın Amacı	26
5.2. Araştırma Modeli.....	26
5.3. Araştırmanın Evren ve Örneklemi.....	27
5.4. Veri Toplama Araçları.....	27
5.5. Araştırmanın Yapılışı	28

ALTINCI BÖLÜM BULGULAR

6.1. Verilerin Analizi	29
6.2. Bilişsel Esneklik Ölçeği Ve Sosyal Beceri Envanterinin Demografik Değişkenlere Göre Karşılaştırılmasına Ait Bulgular	36

TARTIŞMA.....	50
SONUÇLAR VE ÖNERİLER.....	62
KAYNAKÇA	64
EKLER.....	74
ÖZGEÇMİŞ.....	79

KISALTMALAR

Çev.	:	Çeviren
BEÖ	:	Bilişsel Esneklik Ölçeği
SBE	:	Sosyal Beceri Envanteri
Vb.	:	Ve benzeri
KBF	:	Kişisel Bilgi Formu

TABLULAR LİSTESİ

Tablo 1. Örneklem Büyüklüğü Tablosu	29
Tablo 2. Bilişsel Esneklik Ölçeği, Sosyal Beceri Envanterinin Çarpıklık ve Basıklık Değerleri	30
Tablo 3. Korelasyon Analizlerinde Referans Alınan Değerler	30
Tablo 4. Katılımcıların Demografik Özellikleri	31
Tablo 5. Bilişsel Esneklik Ölçeği, Sosyal Beceri Envanterinin Tanımlayıcı Değerleri	32
Tablo 6. Sınıf, Yaş, Kardeş Sayısı Değişkenleri ile Bilişsel Esneklik Ölçeği, Sosyal Beceri Envanteri Arasındaki İlişki	33
Tablo 7. Bilişsel Esneklik Ölçeği, Sosyal Beceri Envanteri Arasındaki İlişki	34
Tablo 8. Bilişsel Esneklik Ölçeğinin Sosyal Beceri Envanterini Yordamasına İlişkin Bulgular	35
Tablo 9. Cinsiyete Göre Bilişsel Esneklik Ölçeği, Sosyal Beceri Envanterinin Karşılaştırılması	36
Tablo 10. Yaşa Göre Bilişsel Esneklik Ölçeği, Sosyal Beceri Envanterinin Karşılaştırılması	37
Tablo 11. Sınıfa Göre Bilişsel Esneklik Ölçeği, Sosyal Beceri Envanterinin Karşılaştırılması	39
Tablo 12. Başarı Durumuna Göre Bilişsel Esneklik Ölçeği, Sosyal Beceri Envanterinin Karşılaştırılması	41
Tablo 13. Anne Eğitim Durumuna Göre Bilişsel Esneklik Ölçeği, Sosyal Beceri Envanterinin Karşılaştırılması	44
Tablo 14. Baba Eğitim Durumuna Göre Bilişsel Esneklik Ölçeği, Sosyal Beceri Envanterinin Karşılaştırılması	45
Tablo 15. Kardeş Sayısına Göre Bilişsel Esneklik Ölçeği, Sosyal Beceri Envanterinin Karşılaştırılması	47

ÖNSÖZ

Yüksek Lisans tez sürecimde katkılarından dolayı değerli hocam Dr. Öğr. Üyesi Recep Emre TAN'a teşekkürlerimi sunarım.

Tüm yaşamım boyunca üzerimde emekleri olan, her anlamda destekçilerim olan babam Kemalettin Yılmaz ve annem Gülşen Yılmaz'a teşekkür ederim.

Çalışmamda beni destekleyen, ilham veren ablam Gülşah Yılmaz Demirbilek, kardeşim Ayşenur Yılmaz ve yanımda olan arkadaşlarıma teşekkür ederim.

GİRİŞ

Bilişsel esneklik içgörünün, bireyin çevresine ve kendisine olan fikrinin tamamıyla bir olmasıdır. Bireyin ani ve farklı durumlarla karşılaştığında farklı düşünce tarzları ortaya çıkarmasıdır. Sosyal beceri bireyin kendi düşünceleri aktarabilmesi, içinde olduğu topluluğun farkına varabilmesi ve o topluluğa uygun uyumluluk gösterebilme becerisidir. Son dönemlerdeki araştırmalara konu olan bilişsel esneklik yaşamın düzenli gidişatının sekteye uğramasıyla birlikte bireyin hızlı düşünmesini gerektiren durumlarda vermiş olduğu zihinsel ve davranışsal reaksiyon olarak ifade edilebilir. Bilişsel esneklik bireyin yaşamını daha kolay devam ettirebilmesi için farklı fikirler üretip aralarında tercihler yapabilmesini sağlamaktadır. Soyut işlemler evresine geçen ergen bireyin bilişsel esneklik gelişimi etkilenir. Sosyal beceri bilişsel esneklikten etkilenen terimdir. Ergenin bilişsel esnekliğine yaşadığı sosyal ortam, çeşitli uyarıcılar ve çevre tesir etmektedir. Bilişsel esneklik de ergenin ilişkilerini ve sosyal beceri durumuna benzer şekilde tesir etmektedir. Ergenin yaşadığı çevrelerden biri de eğitim gördüğü kurumlardır ancak covid19 ile başlayan evlerde online olarak verilen derslerle birlikte ev ortamındaki bu süreçleri de dahil edebiliriz. Sosyal ortam ve okulda öğrenim görmeye devam eden ergenler bir yandan öğrenim görmeye devam ederken bir yandan da sosyal ortamda etkileşim halindedirler. Farklı eğitim kurumlarında öğrenim gören ergen bireylerin farklı sosyal yetenek ve bilişsel esneklikleri kız veya erkek farklı düzeyde olabilir. Bu çalışmada 9.sınıf ve 12. Sınıflar arasında öğrenim gören bireylerin demografik verileri ve bilişsel esneklik seviyeleri ile sosyal beceri arasındaki ilişkileri araştırmayı hedeflemektedir.

BİRİNCİ BÖLÜM

1.1. Araştırmanın Problemi

Çağımızda artık var olan bilgilere daha hızlı bir şekilde ulaşıp daha fazla veriler ile karşılaşılmaktadır. Bunun nedeni teknolojik araç ve gereçlerin çeşitlenmesi ve gelişim göstermesi olarak ifade edilmektedir. Bununla birlikte de artık günümüzde günlük kullanılacak sadece tüketilen bilgiler üretilmektedir (Bilgin 2009; Gündüz, 2013). Var olan bilgi kaynaklarının hiç araştırılmadan ortaya koyulması yeni bir bilgi üretiminin oluşmasına engel teşkil etmektedir.

Kişiler var olan hayatlarındaki karmaşık durumlara çözüm getirebilmeleri için farklı bir şekilde düşünmeleri, olay örüntülerine derinlemesine bakabilmeli ve karşısındaki kişilerin duygularını anlama yetilerine sahip olmaları gerekmektedir. Bütün bunlarla birlikte unutulmaması gereken nokta ise insanların düşünebilmesi için birden fazla nüansın etkili olduğudur. Bu nüansların çeşitlilik nedeni olarak ise yaşanan toplumun farklı getirileri neden olarak görülmektedir. İnsan beyni karşılaştığı durumlar karşısında var olan duruma göre şekillenip, yaşanan durumlar karşısında ise farklı çözümler üretebilme kapasitesine sahiptir. Bu da esnek olan insan beyninin her durum için farklı bir yol haritası oluşturabileceğini göstermektedir (Kreuter ve Moltner, 2014). İnsanların yaşadıkları sorunlara çözüm getirirken, birçok seçenek sunabiliyor olmaları dış kaynaklar tarafından motive olduklarını için değil iç kaynaklar tarafından motive olabildikleri içindir (Thurston ve Runco, 1999). İnsan zihni esnek bir şekilde düşünebilme becerisini, var olan eski bilgiler ile entegre edip başka bir düşünme yolu ile yeniden bu süreci ifade ederek oluşturmaktadır (Jacobson ve Spiro, 1995). Yapılan araştırmalara göre bilişsel olarak esnek bir yapıya sahip bireylerin, olmayanlara göre daha fazla derin düşündükleri, olaylara karşı farklı bakış açıları getirebildikleri, daha fazla çözüm sunabildikleri ve gelişime, değişime daha açık oldukları görülmektedir (Jonessen ve Grobowski, 1993).

Bilişsel esnekliği etkileyen faktörlere bakıldığında, sosyal yeterliliğin bilişsel esnekliği etkilediği sonuçları görülmektedir. Ergenlik dönemi gelişim özellikleri, araştırma bulgularımız ile ilişki gözüktüğü için araştırma ergen bireylerle yapılmıştır. Ergen bireylerin sosyal ortamlarının birinin demografik bilgi olduğu, bilişsel esneklik düzeyinin sosyal yeterlilik ve demografik bilgilerine göre sosyal yetiler üzerinde

etkisinin de farklı olacağı düşünülmektedir. Bu bağlamda bu çalışmanın problem cümlesi: “lise öğrencilerinin demografik bilgilerine göre ve bilişsel esneklik düzeyleri ile sosyal becerileri arasındaki ilişkinin farklılıklar olduğu düşünülmektedir.

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu çalışmada lise öğrencilerinin demografik bilgiler ve bilişsel esneklik düzeyleri ile sosyal becerileri arasındaki ilişkinin incelenmesi amaçlanmaktadır. Bu genel amaç doğrultusunda şu sorulara yanıt aranmıştır: -Lise öğrencilerinin demografik ve bilişsel esnekliklerine göre sosyal becerileri arasında anlamlı bir fark var mıdır? - Lise öğrencilerinin bilişsel esnekliklerine göre sosyal yeterlilik arasında anlamlı bir fark var mıdır?

1.3. Araştırmanın Sayıtları

Kullanılan Bilişsel Esneklik Ölçeği Bilişsel esneklik düzeyinin ölçmede güvenilir bir envanter olduğu ortaya konulmuştur. Kullanılan Sosyal Beceri Envanteri sosyal beceriyi ve alt boyutları ölçmede geçerliliği ve güvenilirliği olan bir envanter olduğu bulunmuştur. Bu çalışmada, çalışmaya katılan lise öğrencilerinin Bilişsel Esneklik Ölçeği (BEÖ), Sosyal Beceri Envanteri (SBE) ve demografik bilgi formunu gerçek durumlarını ortaya koyacak biçimde samimi cevap verdikleri kabul edilmiştir. Veri toplama araçlarına verilen cevapların, gerçekte olan durumu ortaya koymayı sağlayacak kapsamda olduğu öngörülmüştür.

1.4. Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu çalışma, kullanılmış olan veri toplama araçları ile sınırlıdır. Araştırma anket olarak eğitimine devam etmekte olan öğrencilere uygulanmış olup velilerinden bilgilendirilmiş onam formu alınmıştır. Çalışmada kullanılan değişkenler, uygulanmış olan envanterler sonucu geçerlilik ve güvenilirlik boyutu kapsamındadır. Bu çalışma, 2020-2021 yılında İstanbul ili Beylikdüzü ilçesinde yaşamakta olan lise öğrencileri üzerinde uygulanacaktır. Çalışmada kullanılan ölçme araçlarından edinilen bilgiler, öğrencilerin bu ölçeklere verdiği samimi cevaplarla ve ölçeklerin ölçtüğü özelliklerle sınırlıdır.

1.5. Hipotezler

H1: Lise öğrencilerinin bilişsel esneklik düzeyleri ile sosyal becerileri arasında anlamlı bir ilişki vardır.

H2: Lise öğrencilerinin bilişsel esneklik düzeyleri sosyal becerileri için anlamlı bir yordayıcıdır.

H3: Lise öğrencilerinin bilişsel esneklik düzeyleri ve sosyal becerileri demografik değişkenlere göre farklılık göstermektedir.

İKİNCİ BÖLÜM

ERGENLİK NEDİR

Ergenlik döneminin başlangıç ve bitiş yaşları konusunda uzmanlar farklı fikirler savunsalar da, genel olarak kızlarda 10-12 yaş, erkeklerde ise 12-14 yaş aralığında başladığı, genellikle de 21–24 yaşları aralığında son bulduğu belirtilmiştir (Şahin ve Özçelik, 2016). Ergenlik, çocukluktan yetişkinliğe geçiş süreci olarak kabul edilen, bilişsel, cinsel, duygusal, sosyal vb. faktörlerle karakterize hızlı bir büyüme, olgunlaşma dönemidir. Ergenlik döneminin genellikle kızlarda adet görme, erkeklerde ise meni salınmasıyla kendisini gösterdiği kabul edilmektedir. Gün geçtikçe kişiliğin şekillenmeye başlaması ile daha olgun bir bakış açısına sahip olmaya başlayan ergen, kim olduğu sorusunu sormaya başlar ve yeni kimliğini benimsemeye çalışır. Herkes tarafından fırtınalı geçen dönem olarak söylenen kimlik karmaşasının getirdiği sıkıntılar ergende sosyal uyum sorunlarına ve ruhsal sorunlara yol açabilmektedir. Yaşanabilecek bu karmaşık dönemin etkileri ergenlerde uzun yıllar boyunca gözlene bilmektedir (Öztürk, 2007).

Ergenlikte yaşamın ilk iki yılı dışında fiziksel gelişim, büyümenin en yoğun ve en hızlı yaşandığı dönemdir. Yaşanan bu fiziksel gelişimler ergenin görünüşünde ani kilo artışı boy uzaması şeklinde gözlenebilir. Ergenlikte fiziksel gelişimin, kişinin cinsiyetine, kültürüne, genetik özelliklerine vb. durumlara göre farklılık gösterdiğini unutmamak gerekmektedir (Morris, 2002).

Ergenlik döneminin bir başka önemli gelişimi cinsel olgunlaşmadır. Cinsel olgunlaşma, cinsel üretkenliğin ortaya çıkmasını sağlar. Fakat bu olgunlaşma ergenin bir çocuğa ya da bebeğe bakacak kadar yeterli bir kişilik olgunluğuna eriştiği anlamına gelmemektedir. Bireyin kendi bedenini, benliğini kavraması ve kabulleniş biçimi cinsel kimlik ile açıklanmaktadır. Cinsel kimlik ile olan uyum ve bunun neticesinde ortaya çıkan tutumlar ise cinsel rol olarak ifade edilmektedir. Sağlıklı cinsel gelişim sağlanması bu iki tanımın birbiri ile uyumlu olmasını gerektirmektedir (Set, Dağdeviren, & Aktürk, 2006).

2.1. Bilişsel Gelişimde Ergenlik

Ergenlik dönemi, çocukluktan erişkinliğe doğru ilerleyen dönem olarak açıklanmaktadır. Bu çocukluktan ergenliğe geçilen dönemde ergenin yaşamış olduğu kompleks ve adaptasyon süreçleri bilişsel değişmeyi de beraberinde getirmektedir. Ergenlik döneminin başlarında bu değişimler umursamaz davranma ve gelecek planlamaları hakkında değerlendirme yapmama olarak ortaya çıksa da dönemin bitimine doğru daha gerçekçi düşünceler ve karar alabilme yetisinin ortaya çıktığını göstermektedir (Evcı, 2018).

Piaget, ergenlik dönemindeki bu farklılaşmayı bireyin dünya ve kendisi hakkında somut düşüncelerden, soyut düşüncelere geçişi şeklinde açıklama getirmiştir. Ancak tüm ergenler bu formal işlem dönemine erişemez. Bu dönemde ergenin düşüncede tümdengelim şeklinde düşünebilmesi ve mantıksal ayrımları yapabilmesi beklenir. İdeolojik sorunlar üzerinde düşünebilmeleri ve kendilerine ait ahlaki anlayış tarzlarını geliştirebilme içerisinde olmaları beklenir. Bu dönemde çocukların varsayımsal açıdan düşünebilmeleri kimlik gelişimi için de oldukça önemlidir. Bu becerileri hayata geçirmeme durumunda ergenlerin günlük problemleri çözümede yetersiz olmalarına, olaylara nesnel açıdan bakamamalarına ve kendilerine ait ahlaki yargılarda öze erişememelerine sebebiyet vermektedir.

David Elkind, iki düşünce hatası olan şahsi efsane ve hayali seyirciyi ifade etmiştir. Ergenin diğer insanlar tarafından sürekli izlendiğini, görünüşleri ve hareketleri ile ilgili eleştirildiklerini hissetmeleri hayali seyirci olarak açıklanmaktadır. Bu düşünce biçimi ile ergen dış görünüşüne fazlaca önem verir zamanının büyük kısmını kendisi üzerindeki değişikliklere ayırır. Belirtilen diğer hata kişisel efsanede ergenin kendisine olağanüstü bir önem vermesidir. Burada ergen kendisini herkesten farklı ve tek görmekle birlikte kendisinin asla zarar almayacağını düşünmektedir. Bu düşünce tarzı ile de düşünmeden kararlar alma ve tehlikeli hareketlerde bulunma gibi davranışlar görebiliriz (Morris, 2002).

2.2. Ergenlik Döneminde Psiko-Sosyal Gelişim Dönemi

Sosyal gelişim, çevredeki uyaranlara karşı reaksiyon verebilmesi ile birlikte toplumsal hayatta var olan güçlüklerin ve gerekliliklerin farkında olması, içerisinde bulunduğu toplumun kültürel yapısıyla anlaşabilme becerisini kazanması olarak

açıklanmaktadır. Sosyal gelişim dediğimizde içerisinde bulunduğu topluluğun tutum ve hareketlerini tamamen benimseyip aynı davranışlarda bulunması değil, topluluğun içinde bulunan diğer kişilere göre davranışlar sergilemeyi öğrenmesidir. Sosyalliğin esasları, insanlarla iletişimde olma dürtüsü ile hayatın ilk yıllarında başlayıp yaşam boyu süregelen bir durumdur (Yavuzer, 2002). Büyümek ve olgunlaşmak ergenlik olarak açıklanmaktadır (Fetihi, 2002). Ergenlik döneminde; yaşamın ilk yıllarında öğrenilmiş olan tutumları döneme uygun davranışlar ile değiştirerek, karar verme sürecinde başkalarının yardımı olmadan da başarılı olmaları hedeflenir. Ergenlerin dönem özelliği olan sosyalleşme bakımında etkilendikleri yer aileleridir. Aile dönemin başarılı ve sağlıklı geçmesi için en önemli kurumdur. Sevgi ve şefkat ortamında güvenle ve özgürce yaşayan çocukların, ergenlik dönemi için avantajlı bir alanda yetiştikleri kabul görülür. Yapılan çalışmalar sonucu, anlayış ve hoşgörülü bir ortamda yetişen çocukların sosyal ilişkilerde daha aktif, atılgan ve kendine güvenen bireyler olduğu ortaya çıkarmıştır. Ergene yetkin, elverişli olanakların verilmemesi veya olanakları kullanabilmesi için ortam oluşturulmaması gibi durumlar söz konusu olduğunda sosyalleşme zayıflamaktadır (Yavuzer,2002). Pozitif anlamda psiko-sosyal ilerlemenin ergende gerçekleşmesi, dış görünüşü ile barışık kalabilmesi bireyin istikrarlı kimlik geliştirmesi için gereklidir. Ergen kimlik kazanma girişiminde iken çevresi olan aile veya arkadaş grubu ile çatışmaya girebilir. Bir takım ruhsal değişiklikler görülebilir. Ergen çok mutlu olup aniden mutsuz, gergin ruh haline de girebilir. Bu tür durumların, çatışmaların artışı ile de kendisine veya çevresine olumsuz davranışlar sergileyebilir. Bu dönemde yaşanan yoğun duygular ile sinirlilik, karşı çıkma veya kavgacı davranışlar da ortaya çıkabilir.

Bu dönemde ergende tek başına kalma gibi istekler de görülür. Ergenin var olduğu dönemde yaşamış olduğu kargaşa birçok sorunlu davranışı da ortaya çıkarır. Alkol tüketiminde artış, yalana başvurma, kurallara uymama, kendisine zarar verme gibi davranış problemleri görülmektedir (Uğul, 2003)

2.3. Ergenlik Döneminde Sosyal Yeterlilik Kavramı

İlk kez 1977 tarihinde Albert Bandura tarafından ‘yeterlilik kavramı’ oluşturulmuştur. Ülkemizde ise bu kavramın bize aktarılmasında yetkinlik beklentisi veya öz- yeterlilik inancını kullanmayı seçmişlerdir. Bandura ise bu terimi ‘‘ bilişsel davranış değişimi’’ boyutunda ortaya koymuştur (Bandura, 1977).

Yeterlilik kavramını Bandura şu şekilde açıklamıştır. Bireyin sunmuş olduğu performansı başarıyla gerçekleştirebilmesi için eylemleri düzenleyebilmesi ve konusu geçen işleri hayata geçirebilme kabiliyetleri üzerine yargıları olarak ortaya konmuştur. (Çelikkaleli, 2010).

Sosyal yeterlilik kavramını açıklamak için uzmanlar bu kavramı oluşturan boyutları açıklamışlardır. Faix, sosyal yeterliliğin boyutlarını, sorumluluklarının farkında olması, kendi ve çevresi ile olan ilişkileri şeklinde açıklar. Kendisi ile olan ilişkilerde açık ve güvenilir olması, eleştiriyi kabul edebilmesi, beklentilerini gerçekleştirebilmede toleranslı olabilmesi ile birlikte istek ve ihtiyaçlarını erteleyebilme yeteneği olarak açıklar. Sorumluluk bilincinde ise bireyin yükümlülüklerini çevre ve doğaya karşı adapte edebilmesi, toplumun ahlak anlayışını saygıyla benimsemesi ve şahsi ahlak anlayışını şekillendirmesidir. Diğer bireylerle olan görüşmelerinde ise; iletişimde olabilme yetkinliği, önyargılı davranmaması, güven duygusu oluşmuş, bağlanabilme yetisi olan, dayanışma-uzlaşma gibi konularda açık ve empatik olması şeklinde açıklanmıştır. (Şahin, 2001).

Sosyal yeterliliği ifade eden Smith, bireyin çevresi tarafından sevilip kabul görmesi ve sosyal etkileşimlerde etkili olabilmesi ile açıklanmıştır. Smith'e göre sosyal yeterliliğin parçaları; sıcaklık, uyumluluk, olgusal duyarlılık, enerji ve bağ kurmaktır. Banduranın yetkinlik kavramı, kognitif, sosyal , duygusal ve davranışsal öğelerden oluşmaktadır. Yeterlilik inancını düzey, genellenebilirlik ve güç olarak üç başlıkta incelemiştir. (Smith, 2013).

Ferris ve arkadaşları, sosyal yeterlilik kavramını, bireyin çevre ile olan ilişkilerinde iletişimde kalabilmesi şeklinde açıklarken sosyal yeterlilik ölçütlerini ise birbirleriyle iletişimde olan sosyal, bilişsel, duygusal ve kişisel faktörlerden bir araya geldiğini söylemiştir. (Gerald, Ferris, 2002).

Mc Fall ise bu kavramı açıklarken kişinin hayat içerisinde rolünü uygun biçimde sunması, bunu sunarken de bir yetersizlik yaşamamasından söz etmiştir (Önalın, 2006).

Sosyal yeterliliğe sahip olan bireyler karşılaştıkları zorluklar karşısında geri çekilmezler. Ortaya çıkan problemleri çözebileceklerine dair inançları yüksektir. Planları oluştururken gerçekçilerdir, planlı ve programlı şekilde adımlarını atarak

hedeflerine ulaşmaya çalışırlar. Bu bireyler hayatlarında çevresi ile sağlam sosyal ilişkilerde bulunan bireylerdir (Bozkurt, 2016).

Sosyal yetersizliği açıklarken ise; sosyal yeterliliği öğrenmede veya sergilenmesinde ortaya çıkan problemler olarak ifade edilmiştir. Konusu geçen sosyal yetersizlik, yalnızca yetersizlik problemi ile karşılaşan bireyler için değil hiçbir gelişimi problemi olmayan bireylerde de görülebilecek bir durum olarak açıklanmıştır (Erol, 2014). Bunun sonucunda birey sezgi, düşünce ve taleplerini ifade etmede başarısız olup, çevresi ile iletişimini başlatma ve devam ettirmede güçlük yaşayabilir. Kendisinin güçsüz veya becerisiz olduğuna dair inancı olan bireyin çekingen tavırlar sergileyip haklarını savunmakta güçlük yaşayabilir bununda sonucunda da tercih haklarını başkalarına devredebilir. Ergenin bu dönemde irtibatta olduğu kişilerin düşüncelerine fazlaca anlam atfetmesi veya umursamayarak hırçın davranışlar sergilemesi bununla da beraber insanları incitmesi kendisini değersiz görmesiyle ilişkilendirilir. Bandura, sosyal açıdan yetersiz olan bireylerin hayatları boyunca problemlerden kaçtıklarını, yüzleşme durumunda kaldıklarında ise pes etmeyi tercih ettiklerini ifade etmiştir. Zıt fikirlerde olan kişilerle iletişime geçtiklerinde güçlük yaşarken, kendilerinden daha düşük konumda olduğunu düşündüğü bireylere karşın saldırgan tavırlarda bulunabileceğini belirtmiştir. Bandura, sosyal yetersizliği zayıf olan kişilerde, kesinlikle davranış sorunları olacağını ifade etmiştir (Bandura, 1993).

Ergenin, toplumun getirmiş olduğu normlara göre davranıp ve sosyal çevresi tarafından takdir görmesini sosyal yönden gelişmek olarak açıklayabiliriz. Bebeklikten erginliğe geçen bireyden kendini merkez kabul etmekten kaçınarak diğer bireylerle iletişime geçen, sosyal uyum gerçekleştiren bir bireye evrilmesi istenir (Kulaksızoğlu, 2000).

Sosyal yeterliliği açıklarken çocuğun sosyal ortamda veya okulunda sergilediği tutumlar olarak ifade edilmiştir (Altay, Güre, 2012). Sosyal yeterlilik gelişim dönemlerine göre değişkenlik göstermektedir. Dört aylık bir bebeğin tanıdığı sesleri duyunca tepki vermesi beklenir. Bebeklerin ebeveyni tarafından sevildiğinde tepki vermesi ilk sosyalleşme işaretleridir (Yavuzer, 2002). Sosyal açıdan yetkin olan anaokulu dönemindeki bir çocuktan yaşatları ve öğretmenleri ile bağ kurabilmesi, işbirliği içine girebilmesi, birlikte aktivite yapabilecek arkadaşlar bulabilmesi beklenir (Öztürk, 2011)

Okul dönemindeki çocuğun ise arkadaşları ile sosyal aktivitelerde olması, diğer çocuklarla arkadaşlık ilişkisi kurabilmesi beklenmektedir. Çocuklarda ilk dönemlerde sosyal yeterliliklerini, uyumlarını geliştirmelerini beklerken, gelişmemesi durumunda sonraki dönemlerde bu durum bozukluk olarak nitelendirilmektedir (Güney, 2005).

Kişiliğin şekillenmesi ergenlik dönemi ile başlayan bir süreçtir. Bu dönemde beğenilme ve onay görme arzusu içine girerler. Bu sebeple çevreye karşın nasıl tepkide bulunacaklarına kesin karar veremez. Davranışlarında değişiklikler gözlemlenebilir. (Burkovik, 2010). Bu süreç içerisinde ergenden sorumluluklarının farkında olup hayata geçirmesini, bir problemle karşılaştığında çözüm getirebilmesi, sosyal ilişkilerini iyileştirmesi beklenir. Bununla birlikte ergenin cinsiyet ve yaş farketmeksizin herkesle arkadaş olabilmesi, sosyal etkinliklere katılması, kendisini de içinde bulunduğu arkadaş grubunun bir parçası olarak görmesi sosyal gelişimi için önemlidir. Sosyal yeterliliğin gerekliklerinden olarak spor aktiviteleri, üye olunan kuruluş etkinlikleri, arkadaş- kardeş ilişkileri ve akademik başarıdan söz edilmiştir.

Erken dönemlerde sosyal yeterlilik bakımından gelişmemiş ergenin ileriki dönemlerde sorunlarla karşılaşacağı, çevresi ile iletişime geçmede güçlük çekeceği, uyum problemleri yaşayacağı ve bunların bozukluk olarak nitelendirileceği ifade edilmiştir (Güney, 2005).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BİLİŞSEL ESNEKLİK

3.1. Bilişsel Esneklik Nedir?

Geçmişten bu yana birçok araştırmada yer alan bilinç; davranış, algı, dikkat, bellek, düşünme, zeka ve duygu gibi fazlaca faktörü içine almaktadır. Bu kavramların tamamı psikoloji alanının araştırma bölümlerini kapsamaktadır. Bireyin yaşamı boyunca her süreçte bir duruma karar vermesi, karşılaştığı olaylar neticesinde yorum yeteneği geliştirebilmesi veya problemlere çözüm yöntemleri bulabilmesi hayatı devam ettirebilmek için bir mecburiyettir. Bu mecburiyet aslında bireyin hayatında sosyal ortamından, genetiğinden, aldığı eğitim dahil birçok değişkenden etkilendiğini ortaya koymaktadır. İnsanlar sürekli karar alma mekanizması halindedir. Kişiler karar alma sürecinde belli bir zihinsel süreçten geçerek aldığı kararları davranışa dönüştürmektedir. Bu dönüştürmeyi gerçekleştiren bireyler sorunlarına yönelik çeşitli çözüm yolları keşfederek ve çeşitli yorumlar yaparak sonuca varmalıdır. Yapacaklarını işleme çevirmeden önce bireye doğru gelen bir noktaya odaklanması yerine sayısız farklı seçeneği görmesi ve akılcı hareket etmesi beklenmektedir (Martin ve Anderson, 2016).

Yaşamı süresince sadece olumlu olaylarla karşılaşmayan birey olay ve durumları kendi süzgecinden geçirerek karar alma yapısına sahiptir. Bu yapıya uygun çağrışımlar içinde olması ise kişisel bazı özellikleri de beraberinde getirmektedir. Bireyin yaşam boyu karşısına çıkan problemleri çözmeye çalışırken birçok farklı pencereden bakabilmesi, başka düşünce tarzları oluşturup, bu düşünce tarzları arasında değerlendirme yapabilmesi bilişsel esnekliği kapsayan durumdur. Bireyin düşüncelerinde içerik olarak farklılaşması veya karşılaştığı olaya karşı farklı tutumları göz önüne serebilmesi bilişsel esnekliğin kapsamında olduğunu göstermektedir. Plansız bir durumla karşılaşan birey bilişsel esneklik değeri düşük ise karar vermekte güçlük çekerken, tam tersi bilişsel esneklik değeri yüksek olan bireyin ise ani karar vermesi gerektiği durumlarda daha başarılı olduğu ifade edilir.

Bireylerin yaşamlarındaki farklılıkların almış oldukları kararlara göre değiştiği düşünülürse, farklılıklara açık olan bireylerin bilişsel esneklik değeri yüksek, farklılıklara kapalı veya zorluk çekenlerin ise düşük olduğu ifade edilebilir. Özetle

işsel ve dışsal hayli özelliklere sahip olan birey, bir doğrultuda kolayca incelenecek veya tek bir bakış açısıyla ifade edilecek bir canlı olamaz. Sarmal yapısından kaynaklı tüm bireylerin başka yaşam tarzları, farklı psikolojileri, çeşitli yaşayış çeşitleri, duygu ve düşünceler geliştireceği varsayılır. Hayat boyu devamlı duygusal veya duyuşsal uyarıcılarla bir arada olan bireylerin algıları her insanda çeşitli algısal neticeler ortaya koymaktadır. Kimileri uyarıcılar karşısında tek düze düşünüp başa çıkmakta güçlük çekerken, kimileri ise daha kapsamlı bir bakış açısıyla bakıp karar vermektedir. Bir karara varma veya alternatiflerin farkına varmak en kolayından, en zoruna kadar bütün karar verme süreçlerinde karşımıza çıkan bir durumdur. Karar verme sonucunda ortaya çıkan davranış zihinsel, psikolojik ve davranışsal biçim neticesinde kişi kendi yaşam ölçütlerini ortaya koymaktadır. Bireyin hayatında alternatifleri görebilme çeşitli yönleri ile olayları detaylandırabilme fikri bilişsel esneklik olarak açıklanmaktadır (Gültepe, 2018).

Bireyin çevresel adaptasyonu için karşılaştığı sorunlarla çabalama gerekliliği bilişsel esneklik kavramı içerisinde beklenen durumdur. Problemlerle baş etme yaşam içerisinde önemli yer almakla beraber bilişsel anlamda gelişmek için oldukça önemlidir. Baş etme stilleri bireylerin dayanıklılık, düşünme biçimleri, yetiştirilme tarzları gibi çeşitli faktörlere göre değişkenlik göstermektedir. Esnek düşünme ve davranabilme becerisi karşılaşılan problemin zorluk derecesi ne olursa olsun problemle baş etmede en gerekli yeti olarak kabul edilmektedir. Bireyin stresli olarak gördüğü durumlar değişmemize fırsat tanıyan bilişsel esneklik ile değişkenlik gösterir (Lazarus, 1995).

Bilişsel esneklik en kapsamlı açıklama olarak alternatiflerin farkında olmak, çeşitli çözüm açılarının ve seçeneklerin bilincinde olmak olarak söylenebilir. Bu geniş çerçevenin bulunması bireye; farkındalık kazandırmakla beraber sorunlarına çözüm yolları bulmasını kolaylaştırabilir, yaşanan problemlerin sonrasında kendi rutinine dönüş aşamasında daha seri olması gibi günlük yaşamda seri şekilde kullanacağı birtakım beceriler kazandırdığı ifade edilebilir (Dennis, Vander, 2010).

3.1.1. Bilişsel Bakış Açısına Göre Bilişsel Esneklik

Dünyayı kavrayıp yorumlama şekli oluşturan birey, duygusal ve davranışsal olarak birtakım tepkiler vermektedir. Karşılaştığı olayları kendi zihin süzgecinden

geçirerek kendisine has uygun davranışı gerçekleştirir (Türkçapar, 2008). Biliş kelimesi; düşünme, algı, akılda tutma, problem çözme gibi öğeleri içeren kapsamlı bir terimdir (Bayhan, Artan, 2007)

Bilişsel Davranışçı Terapi ekolüne göre bilişsel bağlamda esneklik psikolojik olarak sağlıklı olmanın temelini oluştururken; esnek olmamak psikolojik rahatsızlıkların başlangıcını ortaya çıkarmaktadır. Genel olarak bu konudaki çalışmalara bakıldığında bireyin yaşanan durumlara sağlıklı reaksiyonlar gösterebilmesi geniş perspektiften bakabilmelerine veya esnek görüşlere sahip olabilmelerine bağlı olduğu şeklindedir. Bireyin yaşanan olaylar sonucu durumlara yönelik alternatifler üretebilmesi esneklik olarak açıklanmaktadır. Aynı zamanda esneklik rasyonel düşünebilmekle beraber akılcı fikir yürütebilme şeklidir (Dryden ve Neenan,2007). Bireyler yaşam boyu ani durumlarla karşılaşabilmektedir. Ani durumlarla karşılaşıldığında insanın yaşamla barışık halde kalabilmesi için problemlere çözüm üretme kabiliyetinin olması ve tüm fikirlere açık olması beklenir. Bu beklenen durum ise bizlere bilişsel esnekliğin kapsama alanını göstermektedir.

Bireyin ilk olarak yeni bir bilgiyi alması ve algıladığı olayı yorumlayıp anlamlandırması bilişsel yapısını etkin kullanabilmesi için gereklidir (Türkçapar, 2015). Aslında olayların neticesinde hissedilen şeyler algılanan durumun zihnimizdeki ifadesidir. Genel anlamda bilişsel bakış açısı, duygu ve düşüncelerimizi etkileyen durumun bizim yorumlama şeklimiz olduğunu ifade eder (Öz, 2012). İnsanın yaşamda olaylar karşısında sergilemiş olduğu tutumlar ve algılama süreci bireyin kişiliği, yaşam tarzı, hayata bakış açısı ile ilgilidir (Avşaroğlu, 2007). Ellis ve Dryden'e göre bilişsel açıdan esnek olmak bireyin hayata katılması, tehlikeleri fark edip bunların sonucunda olabilecekleri kabul etmesi, şüpheli durumları tolere etmesi gibi çeşitli faktörleri kapsamakla birlikte hayat kalitesi bakımından da önem arz etmektedir (Altunkol, 2017). Bilişsel gelişim birdenbire olacak bir durum olmamakla beraber daha uzun zamanı kapsayan ve daha geniş düşünme tarzı ile gerçekleşecek bir olaydır. Kişiden kişiye göre değişkenlik gösterebilir. Ergenliğin ayrı bir evre olması, olayları kavrama tarzlarındaki farklılıklar bu değişiklikleri göstermede etkili olmaktadır (İnanç, 2004).

Yaşamda karşılaştığımız problemlerin bireylerin bilişsel esneklik değerlerine etki ettiği düşünülmektedir. Çeşitli davranışsal örüntüler, davranışlar sonucu ortaya

çıkan çıkarımlar kişinin hayatında kendisiyle ilgili sonuçlara varmasını ve bunların yükümlülüklerini taşıyabilmesini, kendisine olan inancını arttırmasını sağlamaktadır.

Bilişsel esneklikte asıl detayın en doğruyu bulmak olmadığı bir karara varmadan önce seçeneklerin farkında olması gerektiğini söyleyen Bilgin, bireyler arası iletişim kurabilme becerisi, problemlere farklı pencereden bakabilme ve alternatif oluşturma yetisi olmasının bireyde bilişsel esneklik edinmesi açısından önemli olduğunu vurgular (Eşiyok, 2016).

Bireylerin bilişsel anlamda olumlu veya olumsuz olmasının esneklik değerleri üzerinde anlam ifade ettiği varsayıldığında, bilişsel esneklik değeri yüksek olan bireylerin ilişkilerinde daha uzlaşmacı ve olumlu olduğu söylenebilir. Nedeni ise olumlu anlamda bilişsel değere sahip bireyler kızgınlığı karşısında düşünüp daha anlamlı tepkiler vermeye çalışırken, bilişsel esnekliğe sahip olmayanlar ise kızgınlığını saldırgan davranışlarla gösterebilir (Bilgin, 2009).

Jonassen ve Grabowski bilişsel esnekliğe sahip bireylerin özelliklerini şu şekilde ifade etmiştir. Bilişsel esneklik değeri yüksek olan bireylerin dikkatini ve odağını toplayabilen, farklı seçeneklere açık ve çözümleyici olduklarını söylerken bilişsel esneklik değeri düşük olanlarda ise değişime direnç gösteren, dikkati toplamada güçlük çeken bireyler olduğunu ifade eder (Jonassen, Grabowsk, 1993). Bilişsel esneklik değeri yüksek olan bireyler düşük olanlara oranla yaşamda karşılaştıkları değişimleri yorumlarken daha başarılıdırlar. Kişilik özellikleri üzerinde de etkili olan bilişsel esneklik, bireyin tutumlarında kendisine güvenmesini, iletişime geçmede yetkin ve sosyal anlamda da daha aktif olmasını sağlamaktadır (Zahal, 2014).

Farklı sorunlarla karşılaşan kişinin problemleri kavrama ve farklı reaksiyon verme tarzları vardır. Bireyin gelişim sürecinin biyolojik, genetik ve sosyal olarak incelenmekle beraber biliş yapısının bu faktörlerden etkilendiğini ortaya konmuştur. Bireyi basit anlamda içgüdüsel olarak verdiği reaksiyonlarla açıklamak mümkün değildir.

Bilişsel değerine etki eden karar verme mekanizması bireyin en mühim becerilerinden sayılmaktadır. Karar vermede güçlük çekme, bağımlılık, impulsif gibi taktikler bu mekanizmaya ait hayatın içerisinde devamlı olarak karşımıza çıkmaktadır.

İnsan bulunmuş olduğu ortamın zihinsel şemalarını tasarlar, bu anlamda karara vararak bir davranış sergiler (Kardeş, 2016).

3.1.2. Beck'in Bilişsel Yaklaşımı

Beck, kişinin zihninde konumlandığı net kuralları, daha geniş bir çerçeveye ulaştırarak, ihtiyaç gibi daha değiştirilebilir bir yapıya dönüştürülmesi gerektiğini savunmuştur. Tüm bu kazanımlar kişinin farklı durum ve olaylar karşısında farklı seçeneklerinin bulunduğunu fark etmesi, sınırlarda değil de daha orta yollu inançlarla hayatını devam ettirebileceği konusunda farkındalığının artması yani bilişsel esneklik seviyesi edinmesi açısından önemlidir. Bireyin yaşam hakkında sayısızca yorumlayabilme, çeşitli fikir ve çıkarımlarda bulunabilme, şahsi görüşlerini savunabilme özgürlüğüne sahip olduğu için benzer konularda diğerlerinden farklı fikirleri olabilmektedir. Özetleyecek olursak düşüncelerin öznel olması beklenen bir durumdur (Ulubey, Bedel, 2015)

Gerek anlamsal açıdan bakıldığında gerek daha önceki yapılan taramalara bakıldığında bilişsel esneklik ile ilgili önümüze çıkan en önemli kişi Beck'tir. Kaynaklar incelendiğinde Beck'in kişinin kognitif süreçlerini ve bu süreçleri yaşama uygulama biçimini detaylı olarak işlediği fark edilmiştir. Kişi yaşam süresi boyunca çeşitli çevresel durumlara maruz kalır, bu durumlar kişinin yaşam şekli üzerinde bilişsel esneklik kavramını ortaya çıkarır. Bu kavram Beck'in bilişsel esneklik kavramını ortaya çıkarmaktadır.

Kişi yaşanan durumlar karşısında, aklına ilk gelen çözüm yollarının dışında çeşitli alternatif düşüncelerin olduğunun bilincinde olmalıdır. Beck'e göre düşünsel açıdan gelişmiş olan birey; bir olay ya da durum karşısında direk olarak doğru cevabı bulan değil, konuyu bilişsel aşamalarla değerlendirip birden fazla çözümün ve cevabın farkında olandır. Bilişsel esneklik kavramını düşünceleri gelişmiş bireylerin farklı yollar geliştirebilme becerisi ortaya çıkarmıştır.

Tüm bunlar değerlendirildiğinde, kişi için önemli olan şey, maruz kalınan olay ya da sorunlara anında çözüm bulup uygulaması yerine bilişsel esnekliğini kullanabilmesidir. Bilişsel esnekliğin tanımı olarak kişinin olay ya da durum karşısında kullanacağı farklı yöntemlerinin olması ve bu yöntemlerin o an kişinin aklına getirebilmesi durumu olduğundan bahsedilebilir. (Balta, 2020)

3.1.3. Bandura' nın Sosyal Bilişsel Kuramı

Bandura, kişilerin kabiliyetleri konusunda ki çeşitli bilgi birikimlerini kullanmayı, bu bilgileri kullanacağı yere göre sınırlandırmayı ve bunları bir araya toplayıp duruma en yararlı olan eylemi seçip hayata geçirebilmesini bilişsel esnekliğin gelişmesinde gerekli olduğunu söylemektedir (Bandura 1982-1989). Bandura'nın bakış açısına göre sosyal yönden herhangi bir konuda karar verirken farklı düşünceler üretebilen, amaçlarına yönelik yüksek kalitede bir hayat sürmek isterken maruz kalınan durumlar karşısında bilinç düzeyi yüksek olan kişiler bilişsel olarak esnek olmaktadır (Zimmerman, 2000).

Tüm bunlara bakıldığında araştırmaya eklenen birden fazla davranışsal veya bilişsel olgu ile kişinin bilişsel esneklik düzeyinin bağlantılı olduğu düşünülmektedir.

3.1.4. Piaget' nin Bilişsel Gelişim Kuramı

Piaget, bilişsel yönden bakıldığında kişilerin dört farklı gelişim döneminden bahseder; 0-2 yaş duyuşsal-motor, 2-7 yaş İşlem Öncesi Dönem, 7-11 yaş Somut İşlem Dönemi, 11 yaş ve sonrası Soyut İşlem Dönemi'dir.

Piaget'e göre bireyin soyut işlem evresindeki düşünceleri bilişsel esneklik düzeyinin ilerlemesi açısından önem taşımaktadır. Bunlardan yola çıkarak kişinin düşüncelerinde farklı çözüm yolları olması gereklidir ve kişiler bu yolların farkında olmalıdır. Eskiden var olan düşüncelerine bağlı kalmaksızın yeni ve farklı düşüncelere de açık olmalıdır. Bu farkındalık durumu bireye birçok bakış açısının bulunduğu anlarda oradaki düşünceden ne çıkarım yapacağını, hangi durumların ortaya çıkacağı bilincini oluşturmaktadır (İnanç Yazgan, 2005). Piaget, bilişsel esneklik konusunda önemli bir isimdir. Bununla birlikte çocuklar ve yetişkinler arasındaki düşünsel farklılaşmayı yaş evrelerine ayırarak gelişimsel süreçleri bilişsel yaklaşım modeliyle açıklamıştır. Piaget , süreç içerisinde gerçekleşen değişimlerin bilişsel esnekliğin kaynağını oluşturacağını söyler (Steinberg, 2016). Bir bireyin gelişim dönemlerinde yaşadıkları, bilişsel olarak hayata bakış açıları, olumsuz durumlarla karşı karşıya kaldığında verdiği tepkilerden değişken özellikler edinerek bilişse esnekliğe sahip olduğu söylenebilir.

3.1.5. Genç Yetişkinliğin Bilişsel Esneklik ile İlişkisi

Karar verme ile bilişsel esneklik değerinin ilişkili olup olmadığına dair araştırmalara başvurulduğunda, bilişsel esneklik seviyelerinin başka seçenekler üretmeye olanak sağlandığında karar verme becerileri açısından olumlu anlam ifade ettiği görülmektedir. Yapılan araştırmada elde edilmiş bulgulara göre bilişsel esnekliği yüksek olan bireylerin karar vermesi gerektiğinde bilişsel esneklik değeri düşük olanlara oranla daha bağımlı oldukları bulunmuştur. Çalışmadan çıkan sonuca bakarak uygun karar vermede başarılı olan bireylerin bilişsel esneklik seviyelerinin de yüksek olduğu yorumu yapılabilir. Bahsi geçen araştırma lise son sınıf ve üniversite birinci sınıf öğrencileri üzerinde yapılmıştır. Sonucuna bakıldığında ise 12.sınıf öğrencilerinin üniversite öğrencilerine kıyasla karar verme seviyelerinin yüksek olduğuyla beraber bilişsel esnekliğin düşük olduğu anlaşılmıştır. Bu sebeple kararsızlık seviyesi arttıkça bilişsel esnekliğin azaldığı ifade edilebilir (Bilgiç, 2015).

Cinsiyet faktörünün insanlarda bilişsel esneklik açısından sosyal beceri seviyeleri, akademik başarı, yaşamları gibi çeşitli faktörler üzerindeki etkileri incelenmiştir. Cinsiyetin, bilişsel esnekliğe etkisi açısından değerlendirilen bir çalışmada; sosyal beceri, akademik başarı açısından birbirleri arasında olumlu bir farka ulaşamamıştır. Bununla beraber duygusal yeterlilik değerlendirildiğinde erkek öğrencilerin bilişsel esneklik seviyelerinin daha yüksek olduğu bulunmuştur. Bahsi geçen çalışma genç yetişkinlerin de dahil olduğu yaş olan 18 yaşındaki öğrencilerde dahil olmak üzere 14-18 yaş arasında yapılmıştır. Kişinin nedeninin bilmediği tehdit olarak gördüğü durumlara karşın alternatif bakış açısı oluşturan bireylerin bilişsel anlamda esnek oldukları söylenmiştir. Çözüm için çeşitli bakış açıların bilincinde olarak bunlardan birini kullanmak bilişsel esneklik için mühim bir faktördür (Ayva, 2018)

Bilişsel esnekliğin sayısız düzenele ilişkili olduğuna ilişkin çalışmalar yapılmıştır. Ergenlerin bilişsel esneklik seviyeleri ile sorun çözme becerileri arasında anlamlı fark olup olmadığına bakıldığında, bilişsel esneklik seviyelerini yorumlayabilmek için problem çözme becerilerine bakmanın anlamlı olacağı sonucuna varılmıştır. Bu yapılan çalışmaya bakıldığında problem çözme ile bilişsellik açıklamalarında farklılıklar vardır. Problem çözmeyi açıklarken istenilen durum, güçlükle baş edebilmek şeklinde ifade ederken, bilişsel esnekliği ise alternatif çözüm

seçeneklerinin bilincinde olup bunu değerlendirmeye alabilmek şeklinde ifade eder (Ağır, 2007).

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

SOSYAL YETERLİLİK

4.1. Sosyal Yeterlilik Nedir

Sosyal beceri konusu ile ilgili geçmişten günümüze kadar sayısız araştırma yapılmıştır (İlgin, 2018). ‘Literatürde sosyal ilişkileri ilk olarak James; Psikolojinin Prensipleri adlı çalışmasında incelemiştir . (Tunçeli,2012). Sosyal yetkinlik kavramını Sarıçam, Akın, Akın & Çardak (2013) bireyin sahip olduğu iletişim yeteneklerini sosyal yaşam içerisinde aktif kullanabilme becerisi olarak açıklarken, Gresham, Sugai & Horner, (2001)’ e göre bireye verilen sosyal görevi nasıl değerlendirdiği, bu göreve başlayıp sürdürme ve sonuca varma hususundaki becerisi olarak açıklar. Bireyin diğer kişilerle olan iletişiminde kendine güveninin olması, kendini yeterli hissetmesi sosyal yetkinlik olarak açıklanmıştır (Erözkan, 2013).Sözlü olarak ya da vücut ifade biçimi ile sergilenen sosyal beceriler iletişim, dizge ve empati özelliklerini içermelidir. (Lynch ve Simpson, 2010).

Merrell ve Gimpel’e (2014)’ e göre sosyal beceriler ile ilgili yapılan tariflerin müşterek hususları şu şekildedir.

- 1) Toplumun değer yargılarına mutabık olmalıdır.
- 2) Ortamın koşullarına uyum sağlayabilmelidir.
- 3) İletişimde olunan bireyin olumsuz reaksiyon gösterebilme olasılığını azaltıp olumlu reaksiyon gösterme olasılığı arttırılmalıdır.
- 4) Bir amaca hizmet etmelidir.
- 5) Kavranabilinen tutumlardır.
- 6) Gözle görülebilen tutumlarda bulunabileceği gibi gözle görülemeyen reaksiyonlar da barındırabilir.

Han ve Kemple (2006) ‘ e göre sosyal yeterlilik; yaşlılarıyla ve yetişkinlerle yerinde, geçerli ve yetkili iletişime geçip sürdürebilmesi için sahip olması gereken becerilerdir. Çocukluktan itibaren başladığımız söylediğimiz sosyal beceri kavramı için çocuğun sosyal bir ortama girip o ortamda etkin iletişimde bulunması son derece önemlidir. Çocuğa sosyal etkileşim için gerekli fırsatlar verilmelidir. (Cartledge ve

Milburn, 1980; Rashid, 2010; Yaşar-Ekici, 2015). Çocuğa da bu koşulların sunulacağı başlıca ortam okuldur.

Çocuğun sosyal becerilerini okul öncesi eğitiminde maruz kaldığı etkenler ve çocuğun büyüdüğü çevredeki sosyal deneyimleri etki etmektedir. Okullardaki ana amaç öğrenciyi bilgi ve sosyal açıdan geliştirip uyum becerisi kazandırmayı sağlamaktır. (Berndt, 2007; Gürbüz, 2017; Mendez, Fantuzzo ve Chicchetti, 2002; Oktay, 2000).

Eğitime başlamadan önceki dönemden itibaren edinilmiş olan tecrübeler hayat boyu bireyi etkilemekte ve o zamana ait tecrübeler bireyin ergenlik çağında sosyal beceri seviyelerine etki etmektedir (El Nokali, Bachman ve Votruba- Drzal, 2010, Şahin, 2006; Tuğrul, 1994). Gayri resmi olarak aile içinde öğrenilmeye başlanılan sosyal yetkinlikler daha sonrasında eğitim hayatında resmi bir şekilde eğitimler tarafından çocuğa aktarılır. Bu aktarım sosyal deneyimlerini pozitif anlamda çoğaltabilecek (Çubukçu ve Gültekin,2006) negatif veya eksik bilgi edinimlerine de set çekebilecektir.

Sosyal beceri kazanımı açısından okul öncesi dönemde eksik kalan çocuklar gerek çocukluk gerekse erişkinlik çağlarında problematik tavırlar sergileyebilmekte , sosyal yeterlilikte eksik kalmakta ve çevresi tarafından onay alamamaktadır. (Karoğlu, 2016 ; Neslitürk, 2013). Sosyal yeterlilikleri gelişmiş çocukların içinde buldukları aktivitelerden daha fazla keyif aldıkları ve karar verme konusunda güçlük yaşamadıkları görülürken; bu beceriyi kazanamamış çocukların yaşlıları tarafından yabancılaştırılıp bir çok sorunla karşılaştığı görülmüştür (Çetin, Bilbey ve Kaymak, 2002)

4.1.1. Sosyal Yeterlilik İle İlgili Kavramlar

Sosyal beceri kavramının açıklanmasında, kategorize edilmesinde ve boyutlarının detaylı incelenmesinde sosyal beceri kavramındaki farklı tanımlar da önümüze serilmektedir. Bu kavramla bağlantılı olarak

- Sosyal Yeterlilik,
- Sosyal Zeka

tanımlarından söz edilebilir.

- **Sosyal Yeterlilik**

Sosyal yeterlilik, sosyal varoluş içerisinde olan bireyin toplumda ahenkle etkili iletişim içerisinde kalarak kişisel amaçlarına erişmeyi açıklar. Kısaca sosyal yeterlilik bir olguyu açıklarken, sosyal beceriler ise belli tutumlardır. Gülay ve Akman (2009,s. 18) Sosyal yeterlilik ise kişisel gelişiminin tamamlanması üzerinde durur. Kapsamlı anlamda sosyal yeterlilik, bireyin yeteneklerini fark edebilmesi ve bunun sonucunda gerekli değerlendirmeleri yaparak sonraki davranışlarında öngöründe bulunup istikrarlı davranışlar sergilemesini belirtir. (Bacanlı, 2012, s. 29).

Davranışçı yaklaşıma göre davranışlar uyarıcı ve tepki sonucu ortaya çıkmaktadır. İncelenen tepkilere bakılarak incelenemeyen tepkiler hakkında yorum yapılabilir. İnsanlar arası ilişkilerde tepkimelerin birbirleriyle iletişim ve bu iletişimlerin sonucunda da oluşan tepkiler pekiştiricilerle desteklenir. Böylece birey çevresinde nasıl hareket etmesi gerektiğini öğrenir. Böylece bireyler farkında olarak ya da olmayarak sosyal beceri yetisi edinirler (Yüksel, 1997).

Bilişsel yaklaşımlara göre sosyal yeterliliğe baktığımızda bireyler sosyal etraflarını algılama ve yorumlamada aktif ve organize etmede etkileyici bir görev alır. Birey etrafından sonsuz bilgi almakta ve bu almış olduğu bilgileri yorumlayıp çözüm ve karşı görüş üretme bununla da beraber organize etme durumunda bulunmaktadır. Araştırmamızda esas alınan bilişsel esneklik ve sosyal becerinin bilişsel bakış açısına göre anlamlılık katması önemlidir. ‘‘Sosyal Biliş’’ kavramı ise bireyin günlük hayatında aldığı bilgiler doğrultusunda bilişsel sürecini nasıl ilerlettiği, etrafını ne şekilde yorumladığı, kişiler arası problemlerine ne şekilde açıklık getirdiği gibi konular oluşturur. Çünkü; insan sorunlarına açıklık getirmede en düşük çabayla ve en yüksek yaratıcılık göstermeli yani en kestirme seçeneği kullanılmalıdır (Fiske ve Taylor, 1984).

- **Sosyal Zeka**

1920 tarihinde yapılan araştırmalarda Thorndik’e göre 3 tür zeka çeşidi vardır; soyut, mekanik, sosyal. Sosyal zeka farklı kişiler tarafından tanımlanmıştır. Thorndike sosyal zekayı çevreyi algılama ve yönetme, çevre ile ilişkilerinde bilgi sahibi davranma yetisi olarak açıklanmıştır (Gülay ve Akman, 2009, s. 22). Marlowe;

insanların birbirleriyle olan ilişkilerinde karşıdaki kişilerin duygularını, davranışlarını ve fikirlerini anlamlandırabilme ve buna yakışır şekilde uyum sergileme yeteneği şeklinde açıklamıştır (Bacanlı , 2012 , s. 5-7).

Sosyal zeka tasvirleri incelendiğinde sosyal becerileri kavrama noktasında sosyal zekanın ilk koşul olma görevini üstlendiği gözlemlenmektedir. Bu zekaya haiz kişiler ustalıklarla sosyal beceriler edinip, hayata geçirmektedirler. Bu anlamda sosyal zeka , sosyal yeterliliğin ve sosyalleşmenin önünü açan bir etkidir. (Gülay ve Akman, 2009, s.23).

4.2. Sosyal Yeterliliklerin Sınıflandırılması

Carderalle ve Merrel sosyal becerileri kategorize ederken 17 araştırmayı gözlemlemiş, sosyal becerileri 5 alt sınıfa ayırmışlardır. İlk olarak yaşitlarla ilgili yeterliliklerde; arkadaşlık kurma becerisi , akranlarıyla iletişimde kalma, gerektiğinde birlikte aktivite yapabilme, arkadaşını tebrik etme gibi beceriler yer alır. Öz kontrol becerileri, öfke kontrol becerisi geliştirebilme, problemler çıktığında dingin karşılayabilme, diğerleriyle anlaşabilme ve eleştirileri olağan karşılayabilmedir. Akademik beceriler; tek başına çalışabilmek, yönergeleri takip edebilmek, boş zamanlarını verimli geçirebilmesidir. Uyum becerileri; yönergeleri takip etmek, görev ve sorumluluklarını takip edip, gerçekleştirebilmek gibi diğer kişilerin beklentilerini karşılayan tutumlardır. Atılganlık becerileri; arkadaşlarını yaptığı aktivite davet edebilme, kendini ifade etme ve konuşmaya açık olmak gibi yetkinlikleri barındırır.

Sosyal becerileri edinmek amacı ile 36-72 ay yaş aralığındaki çocuklar için çalışmada Okul Öncesi Çocuklara Sosyal Beceri Desteği (OSBEP) 10 çerçevesinde sosyal beceriler dört başlık altında toplanmıştır. Başlangıç becerileri; başkalarıyla tanışabilme, kendini tanıtabilme, yardım isteyebilme, teşekkür edebilme gibi hayatın her anında karşı karşıya kaldığımız durumları açıklar. Akademik destek becerileri; bilgi edinmek istediği konularda soru sorabilmek, sorulan sorulara cevap verebilmek, kendisine yapılan eleştirilere açık olabilmek, başladığı bir işin sonunu getirebilme gibi becerileridir. Duygularını yönetme becerileri; haklarını bilmesi ve sahip çıkabilmesi, duygularını öğrenmesi, isteklerini ertelemeyi barındırır.

Akkök (1999) sosyal beceriyi altı başlıkta incelemiştir.

1. İlişkiyi Başlatma ve Sürdürme Yeteneği;

2. Bir Grupla İş Yürütme Becerileri;
3. Duygusal Beceriler;
4. Stresli Durumla Baş Edebilme Becerisi;
- 5.Saldırgan Davranışlarla Başa Çıkma Becerisi;
6. Planlama ve Problem Çözme Becerileri

Riggio (1986) sosyal becerileri 6 boyuta ayırmış ve tanımlamıştır. Bunlar, duyuşsal anlatımcılık; kişinin sözel olmayan mesajları net bir şekilde anlatabilme becerisi, duyuşsal duyarlılık; bireyin başkaları tarafından olan mesajları kavrayıp yorum yapabilmesi, kişinin sözel olmayan ve duygusal mesajları kontrol edip bununla da beraber de düzenleyebilmesi duyuşsal kontrol olarak açıklanmıştır. Sosyal anlatımcılık başka kişilerle iletişime geçebilme becerisi olarak ortaya konulmuştur. Sosyal duyarlılık kişinin diğer bireylerden olan sözel mesajları anlama ve yorumlama becerisi iken sosyal kontrol kişinin kendini sosyal varlık olarak ortaya çıkarma ve ifade edebilme yeteneğidir.

4.3. Sosyal Yeterliliklerin Boyutları

Sosyal beceri kavramı çeşitli araştırmacılar aracılığıyla detaylı olarak çok yönlü incelenmiştir. Gresham ve Reschly (1988) aracılığıyla sosyal beceri kavramı şu 3 kategori ile anlatılmaya çalışılmıştır. Bunlar; akran kabulü tanımı, sosyal geçerlilik ve davranışsal tanımdır. Akran kabulünün açıklamasını incelediklerinde, ergenlerin akran çevresine bağlı olarak biçimlendiğini, arkadaşları ile ilişkilerinde sevilen ve kabul gören ergenlerin sosyal becerilerinin nüfuzlu olduğunu belirtirler. Bir tutumun neticelerinin sağlamlştırılması sosyal becerileri çoğaltırken, neticelerin cezalandırılması bu tutumun geçerlilik hükmünü aza indirgemektedir. Bu olay davranışsal tanım olarak açıklanır. Otoriterli tutumun kabul görmesi ve doğrulanması tutumun yetkinliğe evrilmesine yardımcı olur. Ergenlik dönemindeki bireyin ortaya çıkan davranışının yaşlıları arasında kabul görmesi ve otorite tarafından uygun bulunmasına bağlıdır. Bu durum ise sosyal geçerlilik olarak açıklanır.

Riggio (1986) sosyal becerilerin bilişsel boyutları üzerinde durmuş, sosyal çevreden edindiğimiz bilgilerin sosyal çevreye iletilmesi konusuna dikkat çekmiştir. Sosyal becerileri bu anlamda aşağıdaki başlıklarla açıklamıştır.

Duygusal İfade Etme: Kişinin bizzat veya çevresindekiler tarafından duygusal olaylarını ve sözsüz ifadelerini algılayıp koşullara uygun tepkiler vermesidir.

Duygusal Eşik: Gelen mesajların algılanması ve irdelenmesi noktasında dikkatli olmak ve gelen mesaja ait iddiaların özenle çözümlenmesi yetkinliğidir. Yapılan bir espri olduğunda bunu algılayıp ona uygun dönüt verebilmesidir.

Duygu Oto Kontrol Becerisi: Kişinin kişisel duygularının bilincinde olması işle duyu düzenleme becerisi geliştirmesidir. Duyguları duruma uygun ifade edebilme becerisi olarak açıklanabilir. Gerekli durumlarda duygularını saklayabilmesi, kızgın ve sinirli anında duygularını yönetip doğru bir ifade ile açıklaması şeklinde örneklendirilebilir.

Sosyal Aktiflik ve Duygu Dışavurumu: Hislerin iletişim aracılığıyla açıklanmasıdır. Bireyin bulunmuş olduğu ortamda hislerini içtenlikle ve net olarak ifade etme yetisidir.

Sosyal Duyarlılık ve Sorumluluk: Toplumun normlarıyla uyumlu hareketlerde bulunabilme becerisidir. Bu sosyal duyarlılık ve sorumluluğa sahip bireyler hangi ortamda nasıl ve ne şekilde hareket etmesi gerektiğini bildiğinden buldukları ortamda izleyici olup, ortamın koşullarını kavrayıp iletişimi kolaylıkla başlatabilirler.

Sosyal Denetim ve Manipülasyon: Sosyal ilişkilerini sorgulayabilen ve yönetebilme becerisi olan kişilerdir.

4.4. Sosyal Yeterlilik İle İlgili Yurt İçinde Yapılmış Çalışmalar

Dişçi (2019), yaptığı çalışmayı incelediğimizde 235 okul öncesi dönemdeki çocukla sosyal değerleri ve sosyal becerileri arasındaki ilişkiyi irdelemiştir. Ve sonucunda ise sosyal becerilerin cinsiyet, ailenin eğitim durumu, ekonomik gelirleri ve kardeş sayısına göre farklılıklar olduğu ortaya çıkmıştır.

Göger (2018) yapmış olduğu araştırmada anne- baba kişilikleri özellikleri ile sosyal beceri ve problem davranışları arasındaki bağlantıyı araştırmıştır. 315 çocuk ve ailesiyle yapılan çalışmada ebeveynlerin kişilikleriyle çocukların sosyal becerileri arasında anlamlılık olduğu sonucu ortaya çıkmıştır. Bununla birlikte çocukların problemi ile sosyal beceri arasında negatif anlamda anlamlılık ortaya çıkmıştır. Çalışma sonucunu incelediğimizde; çocukların sosyal becerileri ve problemleri

davranışları cinsiyet, yaş, ebeveynlerin gelir düzeyleri veya aktif çalışma hayatlarında olup olmamalarına ilişkin anlamlı düzeyde farklılaşırken, aile içerisindeki çocuk sayısına göre anlamlı fark olmadığı ortaya çıkmıştır.

Yaşar- Ekici (2015), yaptığı çalışmada ailelerin demografik özellikleriyle çocuklarındaki sosyal beceri düzeyleri arasındaki ilişkiye bakıp 5-6 yaş aralığı 295 çocuk ve ailelerini incelediğinde şu sonuç ile karşılaşmıştır. Çocukların sosyal becerileri ile yaş, cinsiyet, ebeveynlerin eğitim düzeyi ve baba mesleği ile arasında anlamlı ilişkisi olduğu sonucuna varmıştır.

Scammell (2011) in yaptığı çalışmaya baktığımızda çocukların sosyal beceri düzeyleri ile anne tutumları arasındaki ilişkiyi incelediğini görmekteyiz. 3-12 yaş aralığındaki 26 çocuk ve ebeveyni ile çalışmıştır. Ve çalışma annelerdeki stres seviyesinin çocuklardaki sosyal becerileri üzerinde etkileri olduğu sonucunu ortaya çıkarmıştır.

Abdi (2010) in yapmış olduğu çalışmaya baktığımızda ise okul öncesi çocuklarda sosyal beceri, problemleri davranış ve akademik yetkinliklerine cinsiyet faktörünün etkisini incelemiştir. İran'da yürütmüş olduğu 610 çocuk ile kız çocuklarının sosyal beceri ve akademik başarı puanlarının erkeklerden yüksek olduğu sonucunu ortaya çıkarmıştır.

BEŞİNCİ BÖLÜM

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, çalışma grubu, veri toplama araçları, işlem ve verilerin analizi ile ilgili bilgiler yer almaktadır.

5.1. Araştırmanın Amacı

Son zamanlarda farklı yerlerde karşılaşılan bilişsel esneklik hayatın planlı akışının dışına çıkıldığı durumlarda ya da ani kararlar alması gerektiğinde verilecek düşünsel ve davranışsal tepki olarak açıklayabiliriz. Kişilerin farklı düşünebilmesi ve farklı düşünceler arasından tercih yapması hayatı kolaylaştırmaktadır. Soyut işlemler döneminin başlangıcı olarak bilinen ergenlik dönemi bilişsel esnekliğin de gelişim sürecini etkiler. Bilişsel esneklik sosyal becerileri etkileyen ve sosyal becerilerden etkilenen bir kavramdır. Zihinsel gelişim sürecinde bireyin içinde bulunduğu sosyal yaşantı, uyarıcı çeşitliliği ve çevre, bilişsel esnekliği etkilemektedir. Aynı şekilde bilişsel esneklik seviyesi de bireylerin sosyal beceri ve ilişkilerini etkilemektedir. Ergenlerin sosyal ortamlarından biri de okulları olarak bilinirken son zamanlarda pandemiyle birlikte başlayan okulların evlerde canlı ders şeklinde yapılmasıyla sosyal medya ve interneti de dahil edebiliriz. Okul ve ev ortamında öğrenciler bir taraftan akademik bir eğitim alırken diğer taraftan sosyal etkileşim içine girme çabasındadırlar. Öğrencilerin farklı cinsiyetlerde olması ve çeşitli okul türlerinde öğrenim görmeleri çeşitli sosyal beceri ve bilişsel esneklik düzeyinde olmalarını sağlayabilir. Bu araştırmada lise öğrencilerinin demografik bilgileri ve bilişsel esneklik düzeyleri ile sosyal beceri arasındaki ilişkinin incelenmesi amaçlanmaktadır.

5.2. Araştırma Modeli

Bu araştırma lise öğrencilerinin demografik bilgi ve bilişsel esnekliklerine göre sosyal becerilerinin arasında farklılık olup olmadığını araştırmaya yönelik yapılan ilişkiyel araştırma modelidir. Neden sonuç ilişkisi kurulamayan, yapı gereği veya pratik nedenlerle değiştirme veya kontrolü yapılamadığı veya kısmen yapıldığı çalışmalar bu kategoriye girer (Erkuş, 2013 S. 87-108). Çalışmanın bağımlı değişkeni; sosyal beceri puanları, bağımsız değişkeni; bilişsel esneklik düzeyi, demografik bilgilerinin.

5.3. Araştırmanın Evren ve Örneklemi

Evren İstanbul ili içinde bulunan farklı okul türlerinde okuyan lise 9-10- 11-12.sınıf öğrencilerinden oluşmaktadır. Çalışma örnekleme Beylikdüzü ilçesinde yaşayan 14-18 yaş arası 426 ergenden oluşmaktadır. Uygulama yüz yüze gruplar halinde uygulanacaktır. Verilerin analizi tabakalı örneklem yöntemi ile yapılacaktır. Tabakalı örnekleme yöntemi alt tabakalar basit tesadüfi örnekleme yöntemi ile tespit edilmiştir. Tabakalı örnekleme yönteminden, sınırları belirlenmiş evrende alt tabakaların olduğu şartlarda yararlanır. Bu yöntemde temel amaç, bütünden parçalara gitmektir.

5.4. Veri Toplama Araçları

Araştırmada demografik bilgileri belirlemek kapsamında Kişisel Bilgi Formu, Bilişsel esneklik düzeylerini ortaya koymak için Martin ve Rubin (1995) aracılığıyla ortaya çıkan ve Çelikkaleli (2014)' in dilimize çevirdiği " Bilişsel Esneklik Ölçeği " (The Cognitive Flexibility Scale) uygulanmıştır.

Riggio (1986) aracılığıyla ortaya konulan Sosyal Beceri Envanteri; 1989 tarihinde yenilenerek bugünkü halini almıştır. Envanterin dilimize çevrilmesi Yüksel (1997) tarafından gerçekleştirilmiş olup, Koydemir (2006) aracılığıyla kısa şekilde günümüzdeki halini almıştır. Envanterin son halindeki test güvenilirliği 0,92 olarak bulunmuştur. Cronbach Alpha güvenilirlik katsayısının 0,85 olduğu belirlenmiştir. Envanter tek boyuttan meydana gelip 30 maddeyi içinde barındırır. Ölçek ‘1 (Hiç benim gibi değil), 2 (Biraz benim gibi), 3 (Benim gibi), 4 (Oldukça benim gibi), 5 (Tamamen benim gibi) ‘ şeklinde 5’li likert tipi derecelendirme ile değerlendirilmiştir. Ölçekte 1,3,7,9,12,13,18,25 ve 27 nolu seçeneklerin ölçülmesi ters şekilde yapılmıştır.

Çalışmada 19 maddeden oluşan Bilişsel Esneklik Ölçeği Bilgin (2009) aracılığıyla şekillendirilmiştir. 301 erkek ve 336 tanesi kız olarak totalde 637 bireyde uygulama yapılmıştır. Envanterin unsurları sıfat çiftlerinden meydana gelmektedir. (Örneğin; ‘Yaparım, Yapamam, Başarıyım, Başarısızım’) şeklinde. Ölçeği cevaplayan kişi kendisine en uygun bulduğu sıfatı veya ikincil en uygun cevabı seçmektedir. Ölçekte bulunan puanlar 19-95 arasında değişkenlik göstermektedir. Elde edilmiş puanlarda artış görülmesi, bireyin bilişsel esneklik seviyesinin arttığını

ifade etmektedir. 19 unsurdan meydana gelen Bilişsel Esneklik ölçeğinin üç değişkenin, toplam varyansı %51.33 olarak bulunmaktadır. Ölçekte toplam puan kullanılmaktadır. Verilerin geçerlilik düzeyi, ölçüt geçerliliği işlevsel sayılmayan tutumlar ölçeği uygulanarak oluşturulmuştur değişkenler arası korelasyon -44 değerinde bulunmuştur. Verilerin üzerinde gerçekleştirilen güvenilirlik konusu tamamına göre bakıldığında Cronbach Alpha değeri .92, ölçeğin özelliklerinin tümünün korelasyonları .49 ve .63 değerleri arasında olduğu görülmüştür. Test tekrar test sisteminde korelasyon katsayısı .77 çıkarken, test yarılama sistemiyle gerçekleştirildiğinde güvenilirlik .87 olarak tespit edilmiştir.

Kişisel bilgi formu; çalışmaya katılan öğrencilerin demografik bilgilerinin tespiti Kişisel Bilgi Formu ile sağlanmıştır. Ölçekte; yaş, cinsiyet, anne-baba öğrenim durumu, kardeş sayısı, kendilerini ne kadar başarılı gördükleri gibi sorular sorulmaktadır.

5.5. Araştırmanın Yapılışı

Öğrenci ve ailelerinden izinler alındıktan sonra ölçek ve envanterler anket şeklinde uygulanacaktır. Öğrencilere Kişisel bilgi formu, Sosyal Beceri Envanteri ve Bilişsel Esneklik Ölçeği beraberce verilmiş olup ve yaklaşık 30 dakikalık bir zaman içerisinde tamamlanması planlanmaktadır. Bulgular analiz edilerek yeterli olmayan ve eksik veri kapsayan ölçekler araştırmaya dahil edilmeyecektir.

ALTINCI BÖLÜM

BULGULAR

Örnekleme, bir çalışmanın içeriğini kapsayan evrenin tüm özelliklerini sergileyen bir modülünün seçilmesi olarak ifade edilir. Örneklem; seçilmiş olan modelin bir küçük parçasıdır. Bu örnekleme seçilen kolun tamamı evreni kapsamaktadır. Örneklemin kafi büyüklükte olmasıyla beraber örneklemin simgeleme becerisi taşıması örnekleme seçerken önem verilen hususlardır. Zaman ve ekonomik açıdan örneklemin seçilerek uygulanması daha kazançlı olurken, genellikle de tüm evrenin araştırmaya dahil edilmesiyle bulunan veriler kadar da geçerlilik ve güvenilirlik taşıyabilir (Gökçe, 1988). Evren büyüklüğü bakımından daha öncesinden hesaplanan büyüklük baz alındığında 1 milyon bireyden 100 milyon bireye kadar 384 olarak bulunmuştur.

Tablo 1. Örneklem Büyüklüğü Tablosu

Evren Büyük- lüğü	+ 0.03 örnekleme hatası (d)			+ 0.05 örnekleme hatası (d)			+ 0.10 örnekleme hatası (d)		
	p=0.5 q=0.5	p=0.8 q= 0.2	p=0.3 q=0.7	p=0.5 q=0.5	p=0.8 q= 0.2	p=0.3 q=0.7	p=0.5 q=0.5	p=0.8 q= 0.2	p=0.3 q=0.7
100	92	87	90	80	71	77	49	38	45
500	341	289	321	217	165	196	81	55	70
750	441	358	409	254	185	226	85	57	73
1000	516	406	473	278	198	244	88	58	75
2500	748	537	660	333	224	286	93	60	78
5000	880	601	760	357	234	303	94	61	79
10000	964	639	823	370	240	313	95	61	80
25000	1023	665	865	378	244	319	96	61	80
50000	1045	674	881	381	245	321	96	61	81
100000	1056	678	888	383	245	322	96	61	81
1000000	1066	682	896	384	246	323	96	61	81
100 milyon	1067	683	896	384	245	323	96	61	81

6.1. Verilerin Analizi

Analizlerden başlanmadan önce, google anket ortamında toplanılan veriler spss 25 programına aktarılmış ve bu işlem sonrasında analizlere başlanmıştır. Analizin başlanmadan ilk adım olan normal dağılım varsayımı kontrol edilmiştir. Bu süreçte normal dağılım için ölçek ve alt ölçeklerin basıklık ve çarpıklık değerleri kontrol

edilmiştir. George ve mallery (2010) çalışması referans alınarak, bu değerlerin -2 +2 referans aralığında olması normal dağılımı sağlamaktadır.

Tablo 2. Bilişsel Esneklik Ölçeği, Sosyal Beceri Envanterinin Çarpıklık ve Basıklık Değerleri

	Çarpıklık	Basıklık
Bilişsel Esneklik Ölçeği	-0.504	-0.431
Değerlendirme Göstergesi	-0.677	-0.450
Güç Göstergesi	-0.781	0.193
Aktivite Göstergesi	-0.617	-0.327
Sosyal Beceri Envanteri	-0.465	1.552
Duyuşsal Anlatıcılık	0.028	0.527
Duyuşsal Duyarlılık	-0.449	-0.228
Duyuşsal Kontrol	-0.101	-0.065
Sosyal Anlatıcılık	-0.224	-0.551
Sosyal Duyarlılık	-0.417	-0.261
Sosyal Kontrol	-0.131	0.029

Değişkenlerimizin basıklık ve çarpıklık değerlerinin referans aralığında olduğu tespit edilmiştir. Pearson Korelasyon analizi kullanılarak Bilişsel Esneklik Ölçeği, Sosyal Beceri Envanterinin birbirleri arasındaki ilişkisine, Bağımsız Örneklem T-Testi ve Bilişsel Esneklik Ölçeği, Sosyal Beceri Envanterinin demografik değişkenlere göre anlamlı farklılık olup olmadığına, Çoklu Doğrusal Regresyon Analizi uygulanarak yordayıcılığa bakılmıştır. Referans alınacak p değeri 0.05 ve güven aralığı değeri %95'tir.

Tablo 3. Korelasyon Analizlerinde Referans Alınan Değerler

Korelasyon Katsayısı	Seviye
0.00 – 0.30	Düşük
0.31 – 0.70	Orta
0.71 – 1.00	Yüksek

Büyüköztürk, Ş. (2011). Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı: İstatistik, araştırma deseni, SPSS uygulamaları ve yorum (14. Baskı). Ankara: Pegem Akademi

Tablo 4. Katılımcıların Demografik Özellikleri

		n	%
Cinsiyetiniz	Kız	151	35.4
	Erkek	275	64.6
	Toplam	426	100.0
Yaşınız	14	128	30.0
	15	130	30.5
	16	98	23.0
	17 ve üstü	70	16.4
	Toplam	426	100.0
Sınıf	9.Sınıf	143	33.6
	10.Sınıf	150	35.2
	11.Sınıf	81	19.0
	12.Sınıf	52	12.2
	Toplam	426	100.0
Annenizin Öğrenim Durumu	Okur yazar değil	24	5.6
	İlkokul	108	25.4
	Ortaokul	110	25.8
	Lise	117	27.5
	Üniversite ve üzeri	67	15.7
	Toplam	426	100.0
Babanızın Öğrenim Durumu	İlkokul	83	19.5
	Ortaokul	123	28.9
	Lise	135	31.7
	Üniversite ve üzeri	85	20.0
	Toplam	426	100.0
Kardeş Sayısı	1	66	15.5
	2	154	36.2
	3	125	29.3
	4	50	11.7
	5 ve üzeri	31	7.3
	Toplam	426	100.0
Başarı Derecesi	Başarısızım	18	4.2
	Orta	219	51.4
	Başarılıyım	141	33.1
	Çok başarılıyım	48	11.3
	Toplam	426	100.0

Katılımcıların, %35.4'ü kız, %64.6'sı erkek, %30'u 14 yaşında, %30.5'i 15 yaşında, %23'ü 16 yaşında, %16.4'ü 17 yaş ve üzeri, %33.6'sı 9.sınıf, %35.2'si 10.sınıf, %19'u 11.sınıf, %12.2'si 12.sınıf öğrencisi, %5.6'sının annesinin okur-yazar değil, %25.4'ünün annesinin yalnızca ilkokul eğitimini bitirmiş olduğu, %25.8'inin annesinin yalnızca ortaokul eğitimini bitirmiş olduğu, %27.5'inin annesinin yalnızca

lise eğitimini bitirmiş olduğu, %15.7'sinin annesinin yalnızca üniversite ve üzeri eğitimini bitirmiş olduğu, %19.5'inin babasının ilkokul mezunu, %28.9'unun babasının yalnızca ortaokul eğitimini bitirmiş olduğu %31.7'sinin babasının yalnızca lise eğitimini bitirmiş olduğu, %20'sinin babasının yalnızca üniversite ve üzeri eğitimini bitirmiş olduğu görülmektedir. %15.5'inin 1 kardeşi, %36.2'sinin 2 kardeşi, %29.3'ünün 3 kardeşi, %11.7'sinin 4 kardeşi, %7.3'ünün 5 ve üzeri kardeşi var, %4.2'si kendini başarısız, %51.4'ü kendini orta , %33.1'i kendini başarılı, %11.3'ü kendini çok başarılı görüyor.

Tablo 5. Bilişsel Esneklik Ölçeği, Sosyal Beceri Envanterinin Tanımlayıcı Değerleri

	n	Min	Maks	\bar{X}	Ss.
Bilişsel Esneklik Ölçeği	426	35	95	76.90	12.76
Değerlendirme Göstergesi	426	17	45	36.69	7.12
Güç Göstergesi	426	12	35	28.64	5.11
Aktivite Göstergesi	426	6	20	15.66	3.55
Sosyal Beceri Envanteri	425	27	132	98.31	13.02
Duyuşsal Anlatımcılık	425	7	31	15.97	3.39
Duyuşsal Duyarlılık	425	3	25	17.72	4.45
Duyuşsal Kontrol	425	3	25	15.35	4.25
Sosyal Anlatımcılık	425	5	25	16.63	4.58
Sosyal Duyarlılık	425	5	25	16.30	4.58
Sosyal Kontrol	425	4	25	16.35	3.64

Bilişsel Esneklik Ölçeği ortalaması ($\bar{X}=76.90$, $SS=12.76$), Değerlendirme Göstergesi ortalaması ($\bar{X}=36.69$, $SS=7.12$), Güç Göstergesi ortalaması ($\bar{X}=28.64$, $SS=5.11$), Aktivite Göstergesi ortalaması ($\bar{X}=15.66$, $SS=3.55$), Sosyal Beceri Envanteri ortalaması ($\bar{X}=98.31$, $SS=13.02$), Duyuşsal Anlatımcılık ortalaması ($\bar{X}=15.97$, $SS=3.39$), Duyuşsal Duyarlılık ortalaması ($\bar{X}=17.72$, $SS=4.45$), Duyuşsal Kontrol ortalaması ($\bar{X}=15.35$, $SS=4.25$), Sosyal Anlatımcılık ortalaması ($\bar{X}=16.63$, $SS=4.58$), Sosyal Duyarlılık ortalaması ($\bar{X}=16.30$, $SS=4.58$), Sosyal Kontrol ortalaması ($\bar{X}=16.35$, $SS=3.64$) olduğu görülmektedir.

Tablo 6. Sınıf, Yaş, Kardeş Sayısı Değişkenleri ile Bilişsel Esneklik Ölçeği, Sosyal Beceri Envanteri Arasındaki İlişki

	Sınıf	Yaş	Kardeş Sayısı
Bilişsel Esneklik Ölçeği	.048	.047	.067
Değerlendirme Göstergesi	.018	.012	.078
Güç Göstergesi	.084	.083	.044
Aktivite Göstergesi	.039	.050	.049
Sosyal Beceri Envanteri	,136**	,099*	-.047
Duyuşsal Anlatımcılık	,109*	,097*	.092
Duyuşsal Duyarlılık	.085	.053	-,122*
Duyuşsal Kontrol	,099*	.078	-.083
Sosyal Anlatımcılık	,132**	,115*	-.030
Sosyal Duyarlılık	-,134**	-,140**	-.014
Sosyal Kontrol	,168**	,140**	.047

** $p < 0.01$ * $p < 0.05$ Kullanılan test: Pearson Korelasyon Testi

Sınıf değişkeni ile Sosyal Beceri Envanteri ($r=.136$, $p < 0.01$) değişkenlerinin birbirleriyle arasında zayıf seviye ve pozitif ilişki, Sınıf değişkeni ile Duyuşsal Anlatımcılık ($r=.109$, $p < 0.05$) değişkenlerinin birbirleriyle arasında zayıf seviye ve pozitif ilişki, Sınıf değişkeni ile Duyuşsal Kontrol ($r=.099$, $p < 0.05$) değişkenlerinin birbirleriyle arasında zayıf seviye ve pozitif ilişki, Sınıf değişkeni ile Sosyal Anlatımcılık ($r=.132$, $p < 0.01$) değişkenlerinin birbirleriyle arasında zayıf seviye ve pozitif ilişki, Sınıf değişkeni ile Sosyal Duyarlılık ($r=-.134$, $p < 0.01$) değişkenlerinin birbirleriyle arasında zayıf seviye ve negatif ilişki, Sınıf değişkeni ile Sosyal Kontrol ($r=.168$, $p < 0.01$) değişkenlerinin birbirleriyle arasında zayıf seviye ve pozitif ilişki vardır.

Yaş değişkeni ile Sosyal Beceri Envanteri ($r=.099$, $p < 0.05$) değişkenlerinin birbirleriyle değişkenlerinin birbirleriyle arasında zayıf seviye ve pozitif ilişki, Yaş değişkeni ile Duyuşsal Anlatımcılık ($r=.097$, $p < 0.05$) değişkenlerinin birbirleriyle arasında zayıf seviye ve pozitif ilişki, Yaş değişkeni ile Sosyal Anlatımcılık ($r=.155$, $p < 0.05$) değişkenlerinin birbirleriyle arasında zayıf seviye ve pozitif ilişki, Yaş değişkeni ile Sosyal Duyarlılık ($r=-.140$, $p < 0.01$) değişkenlerinin birbirleriyle arasında zayıf seviye ve negatif ilişki, Yaş değişkeni ile Sosyal Kontrol ($r=.140$, $p < 0.01$) değişkenlerinin birbirleriyle arasında zayıf seviye ve pozitif ilişki vardır.

Kardeş Sayısı ile Duyuşsal Duyarlılık ($r=-.122$, $p < 0.05$) değişkenlerinin birbirleriyle arasında zayıf seviye ve negatif ilişki vardır.

Tablo 7. Bilişsel Esneklik Ölçeği, Sosyal Beceri Envanteri Arasındaki İlişki

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
1.Bilişsel Esneklik Ölçeği	1										
2.Değerlendirme Göstergesi	.894**	1									
3.Güç Göstergesi	.834**	.568**	1								
4.Aktivite Göstergesi	.827**	.666**	.559**	1							
5.Sosyal Beceri Envanteri	.401**	.334**	.347**	.368**	1						
6.Duyuşsal Anlatıcılık	.076	.050	.122*	.021	.266**	1					
7.Duyuşsal Duyarlılık	.231**	.198**	.172**	.249**	.681**	-.083	1				
8.Duyuşsal Kontrol	.162**	.148**	.103*	.181**	.400**	-.107*	.154**	1			
9.Sosyal Anlatıcılık	.453**	.387**	.386**	.395**	.763**	.128**	.370**	.144**	1		
10.Sosyal Duyarlılık	-.001	-.042	.032	.021	.402**	-.129**	.342**	-.140**	.209**	1	
11.Sosyal Kontrol	.324**	.298**	.270**	.256**	.562**	.249**	.217**	.170**	.468**	-.218**	1

** $p<0.01$ * $p<0.05$ Uygulanılan test: Pearson Korelasyon Testi

Bilişsel Esneklik Ölçeği ile Sosyal Beceri Envanteri ($r=.401$, $p<0.01$) değişkenlerinin birbirleriyle arasında orta seviye ve pozitif ilişki, Bilişsel Esneklik Ölçeği ile Duyuşsal Duyarlılık ($r=.231$, $p<0.01$) değişkenlerinin birbirleriyle arasında zayıf seviye ve pozitif ilişki, Bilişsel Esneklik Ölçeği ile Duyuşsal Kontrol ($r=.162$, $p<0.01$) değişkenlerinin birbirleriyle arasında zayıf seviye ve pozitif ilişki, Bilişsel Esneklik Ölçeği ile Sosyal Anlatıcılık ($r=.453$, $p<0.01$) değişkenlerinin birbirleriyle arasında orta seviye ve pozitif ilişki, Bilişsel Esneklik Ölçeği ile Sosyal Kontrol ($r=.324$, $p<0.01$) değişkenlerinin birbirleriyle arasında orta seviye ve pozitif ilişki vardır.

Değerlendirme Göstergesi ile Sosyal Beceri Envanteri ($r=.334$, $p<0.01$) değişkenlerinin birbirleriyle arasında orta seviye ve pozitif ilişki, Değerlendirme Göstergesi ile Duyuşsal Duyarlılık ($r=.198$, $p<0.01$) değişkenlerinin birbirleriyle arasında zayıf seviye ve pozitif ilişki, Değerlendirme Göstergesi ile Duyuşsal Kontrol ($r=.148$, $p<0.01$) değişkenlerinin birbirleriyle arasında zayıf seviye ve pozitif ilişki, Değerlendirme Göstergesi ile Sosyal Anlatıcılık ($r=.387$, $p<0.01$) değişkenlerinin birbirleriyle arasında orta seviye ve pozitif ilişki, Değerlendirme Göstergesi ile Sosyal Kontrol ($r=.298$, $p<0.01$) değişkenlerinin birbirleriyle arasında zayıf seviye ve pozitif ilişki vardır.

Güç Göstergesi ile Sosyal Beceri Envanteri ($r=.347$, $p<0.01$) değişkenlerinin birbirleriyle arasında orta seviye ve pozitif ilişki, Güç Göstergesi ile Duyuşsal

Anlatımcılık ($r=.122, p<0.05$) değişkenlerinin birbirleriyle arasında zayıf seviye ve pozitif ilişki, Güç Göstergesi ile Duyuşsal Duyarlılık ($r=.172, p<0.01$) değişkenlerinin birbirleriyle arasında zayıf seviye ve pozitif ilişki, Güç Göstergesi ile Duyuşsal Kontrol ($r=.103, p<0.05$) değişkenlerinin birbirleriyle arasında zayıf seviye ve pozitif ilişki, Güç Göstergesi ile Sosyal Anlatımcılık ($r=.386, p<0.01$) değişkenlerinin birbirleriyle arasında orta seviye ve pozitif ilişki, Güç Göstergesi ile Sosyal Kontrol ($r=.270, p<0.01$) değişkenlerinin birbirleriyle arasında zayıf seviye ve pozitif ilişki vardır.

Aktivite Göstergesi ile Sosyal Beceri Envanteri ($r=.368, p<0.01$) değişkenlerinin birbirleriyle arasında orta seviye ve pozitif ilişki, Aktivite Göstergesi ile Duyuşsal Duyarlılık ($r=.249, p<0.01$) değişkenlerinin birbirleriyle arasında zayıf seviye ve pozitif ilişki, Aktivite Göstergesi ile Duyuşsal Kontrol ($r=.181, p<0.01$) değişkenlerinin birbirleriyle arasında zayıf seviye ve pozitif ilişki, Aktivite Göstergesi ile Sosyal Anlatımcılık ($r=.395, p<0.01$) değişkenlerinin birbirleriyle arasında orta seviye ve pozitif ilişki, Aktivite Göstergesi ile Sosyal Kontrol ($r=.256, p<0.01$) değişkenlerinin birbirleriyle arasında zayıf seviye ve pozitif ilişki vardır.

Tablo 8. Bilişsel Esneklik Ölçeğinin Sosyal Beceri Envanterini Yordamasına İlişkin Bulgular

	B	Std. Error	Beta	T	P
1 (Constant)	50,76	2,70		18,81	0,000
SosyalAnlatımcılık	1,07	0,14	0,39	7,92	0,000
SosyalKontrol	0,51	0,17	0,14	2,97	0,003
$R=.34$ $R^2=.11$					
$F=42.85$ $p=0.000^*$					

* $p<0.05$ Kullanılan test: Çoklu Doğrusal Regresyon Analizi; Stepwise Yöntemi

Sosyal anlatımcılık ve sosyal kontrolün sosyal beceri envanteri için anlamlı bir yordayıcı olduğu tespit edilmiştir ($R=34, R^2=.11, p<0.05$). Oluşturulan regresyon biçimindeki bağımsız değişkenlerin sosyal beceri envanterindeki değişimin %11'ini açıkladığı tespit edilmiştir. Betaya göre sıralandığında; sosyal anlatımcılık ($\beta=.39$), sosyal kontrol ($\beta=.14$) şeklindedir. Sosyal anlatımcılık ve sosyal kontrolün pozitif etkiye sahip olduğu tespit edilmiştir. Sosyal beceri envanterini en çok açıklayan değişkenin sosyal anlatımcılık olduğu bulgulara göre tespit edilmiştir.

6.2. Bilişsel Esneklik Ölçeği Ve Sosyal Beceri Envanterinin Demografik Değişkenlere Göre Karşılaştırılmasına Ait Bulgular

Tablo 9. Cinsiyete Göre Bilişsel Esneklik Ölçeği, Sosyal Beceri Envanterinin Karşılaştırılması

		n	\bar{X}	Ss.	t	Sd.	P
Bilişsel Esneklik Ölçeği	Kız	151	75.95	12.99	-1.14	424	0.256
	Erkek	275	77.42	12.62			
Değerlendirme Göstergesi	Kız	151	36.50	7.20	-0.40	424	0.689
	Erkek	275	36.79	7.09			
Güç Göstergesi	Kız	151	28.57	5.06	-0.22	424	0.826
	Erkek	275	28.68	5.15			
Aktivite Göstergesi	Kız	151	14.95	3.67	-3.06	424	0.002*
	Erkek	275	16.04	3.42			
Sosyal Beceri Envanteri	Kız	150	97.98	12.71	-0.39	423	0.697
	Erkek	275	98.49	13.20			
Duyuşsal Anlatımcılık	Kız	150	16.47	3.68	2.26	423	0.024*
	Erkek	275	15.70	3.20			
Duyuşsal Duyarlılık	Kız	150	18.43	4.11	2.44	423	0.015*
	Erkek	275	17.33	4.58			
Duyuşsal Kontrol	Kız	150	14.35	4.53	-3.51	275.739	0.001*
	Erkek	275	15.89	4.00			
Sosyal Anlatımcılık	Kız	150	16.33	4.65	-1.02	423	0.309
	Erkek	275	16.80	4.54			
Sosyal Duyarlılık	Kız	150	16.66	4.41	1.21	423	0.228
	Erkek	275	16.10	4.67			
Sosyal Kontrol	Kız	150	15.75	3.73	-2.53	423	0.012*
	Erkek	275	16.67	3.54			

* $p < 0.05$ Kullanılan Test: Bağımsız Örneklem T-Testi

Bilişsel Esneklik Ölçeği, Değerlendirme Göstergesi, Güç Göstergesi, Sosyal Beceri Envanteri, Sosyal Anlatımcılık, Sosyal Duyarlılık alt ölçeği puanlarını cinsiyete göre karşılaştırdığımızda ortalama puanların arasında anlamlı düzeyde bir farklılık görülmemektedir ($p > 0.05$).

Aktivite Göstergesi alt ölçeğinden ($t(424) = -3.06$, $Sd. = 424$, $p < 0.05$), Duyuşsal Kontrol alt ölçeğinden ($t(275.739) = -3.51$, $Sd. = 275.739$, $p < 0.05$), Sosyal Kontrol alt ölçeğinden ($t(423) = -2.53$, $Sd. = 423$, $p < 0.05$) uygulanan test sonucu aldıkları ortalama puanları cinsiyet durumuna göre karşılaştırdığımızda ortalama puanlar arasında anlamlı bir farklılık olduğu gözlemlenmiştir. Alınan sonuçları incelediğimizde, erkeklerin, kızlara kıyasla daha yüksek ortalamaya sahip olduğu sonucuna varılmıştır.

Duyuşsal Anlatımcılık alt ölçeğinden ($t(423) = 2.26$, $Sd. = 423$, $p < 0.05$), Duyuşsal Duyarlılık alt ölçeğinden ($t(423) = 2.44$, $Sd. = 423$, $p < 0.05$) uygulanan test sonucu aldıkları ortalama puanları cinsiyet durumuna göre karşılaştırdığımızda ortalama puanlar arasında anlamlı bir farklılık olduğu gözlemlenmiştir. Alınan sonuçları incelediğimizde, kızların, erkeklere göre daha yüksek ortalamaya sahip olduğu sonucuna varılmıştır.

Tablo 10. Yaşa Göre Bilişsel Esneklik Ölçeği, Sosyal Beceri Envanterinin Karşılaştırılıp İncelenmesi

		n	\bar{X}	Ss.	Var. K.	K.T	Sd.	K.O	F	P
Bilişsel Esneklik Ölçeği	14	128	76.41	12.47	G.Arası	461.61	3	153.87	0.95	0.419
	15	130	75.92	12.74	G.İçi	68682.25	422	162.75		
	16	98	78.65	11.98	Toplam	69143.86	425			
	17 ve üstü	70	77.17	14.30						
	Toplam	426	76.90	12.76						
Değerlendirme Göstergesi	14	128	36.84	6.85	G.Arası	137.38	3	45.79	0.90	0.440
	15	130	35.99	7.28	G.İçi	21433.72	422	50.79		
	16	98	37.53	6.65	Toplam	21571.10	425			
	17 ve üstü	70	36.53	7.93						
	Toplam	426	36.69	7.12						
Güç Göstergesi	14	128	27.91	5.25	G.Arası	136.00	3	45.33	1.74	0.157
	15	130	28.68	5.09	G.İçi	10965.77	422	25.99		
	16	98	29.47	4.53	Toplam	11101.77	425			
	17 ve üstü	70	28.76	5.56						
	Toplam	426	28.64	5.11						
Aktivite Göstergesi	14	128	15.70	3.24	G.Arası	46.39	3	15.46	1.23	0.298
	15	130	15.20	3.46	G.İçi	5301.58	422	12.56		
	16	98	15.91	3.76	Toplam	5347.96	425			
	17 ve üstü	70	16.09	3.90						
	Toplam	426	15.66	3.55						
Sosyal Beceri Envanteri	14	128	96.53	12.73	G.Arası	1324.57	3	441.52	2.64	0.049*
	15	130	99.10	11.68	G.İçi	70510.80	421	167.48		
	16	98	97.30	15.05	Toplam	71835.38	424			
	17 ve üstü	69	101.58	12.32						
	Toplam	425	98.31	13.02						
Duyuşsal Anlatımcılık	14	128	15.63	3.19	G.Arası	49.41	3	16.47	1.44	0.231
	15	130	15.86	3.37	G.İçi	4824.25	421	11.46		
	16	98	16.08	3.87	Toplam	4873.66	424			
	17 ve üstü	69	16.65	3.00						
	Toplam	425	15.97	3.39						
Duyuşsal Duyarlılık	14	128	17.15	4.31	G.Arası	85.09	3	28.36	1.44	0.231
	15	130	18.22	4.48	G.İçi	8293.03	421	19.70		
	16	98	17.55	4.54	Toplam	8378.12	424			
	17 ve üstü	69	18.07	4.45						
	Toplam	425	17.72	4.45						
Duyuşsal Kontrol	14	128	14.86	4.19	G.Arası	90.18	3	30.06	1.67	0.173
	15	130	15.59	4.50	G.İçi	7576.28	421	18.00		
	16	98	15.09	4.27	Toplam	7666.46	424			
	17 ve üstü	69	16.16	3.78						
	Toplam	425	15.35	4.25						
Sosyal Anlatımcılık	14	128	16.29	4.45	G.Arası	187.65	3	62.55	3.02	0.029*
	15	130	16.28	4.49	G.İçi	8709.09	421	20.69		
	16	98	16.49	4.83	Toplam	8896.74	424			
	17 ve üstü	69	18.13	4.43						
	Toplam	425	16.63	4.58						
Sosyal Duyarlılık	14	128	16.82	4.66	G.Arası	215.07	3	71.69	3.47	0.016*
	15	130	16.90	4.45	G.İçi	8695.57	421	20.65		
	16	98	15.58	4.57	Toplam	8910.64	424			
	17 ve üstü	69	15.20	4.46						
	Toplam	425	16.30	4.58						
Sosyal Kontrol	14	128	15.78	3.23	G.Arası	115.72	3	38.57	2.96	0.032*
	15	130	16.25	3.44	G.İçi	5488.44	421	13.04		
	16	98	16.50	4.15	Toplam	5604.16	424			
	17 ve üstü	69	17.36	3.77						
	Toplam	425	16.35	3.64						

* $p < 0.05$ Kullanılan Test: Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA)

Bilişsel Esneklik Ölçeği, Değerlendirme Göstergesi, Güç Göstergesi, Aktivite Göstergesi, Duyuşsal Anlatımcılık, Duyuşsal Duyarlılık, Duyuşsal Kontrol alt ölçeği

puanlarını yaş değişkenine bakarak karşılaştırdığımızda ortalama puanların arasında anlamlı düzeyde bir farklılık görülmemektedir($p>0.05$).

Sosyal Beceri Envanteri alt boyutundan ($F(3.421)=2.64, p<0.05$) elde edilmiş puanları yaş değişkenine göre karşılaştırdığımızda ortalama puanlar arasında anlamlı bir farklılık olduğu gözlemlenmiştir. Grup varyans dağılımlarının homojen olduğuna Levene's testi ile karar verilmiştir ($p>0.05$). Tukey neticelerine bakıldığında, 17 ve üstü yaşında olanların 14 yaşında olan öğrencilerden daha yüksek ortalamaya sahip oldukları görülmektedir.

Sosyal Anlatıcılık alt boyutundan ($F(3.421)=3.02, p<0.05$) elde edilmiş puanları yaşa göre karşılaştırdığımızda ortalama puanlar arasında anlamlı bir farklılık olduğu gözlemlenmiştir. Grup varyans dağılımlarının homojen olduğuna Levene's testi ile karar verilmiştir ($p>0.05$). Tukey bulgularına bakıldığında ise, 17 ve üstü yaşında olanların 14 ve 15 yaşında olanlardan daha yüksek ortalamada oldukları sonucuna varılmıştır.

Sosyal Duyarlılık alt boyutundan ($F(3.421)=3.47, p<0.05$) bulunan puanları yaş değişkenine göre karşılaştırdığımızda ortalama puanlar arasında anlamlı bir farklılık olduğu gözlemlenmiştir. Grup varyans dağılımlarının homojen olduğuna Levene's testi ile karar verilmiştir ($p>0.05$). Tukey neticelerine bakıldığında, 14 yaşında olanların 16, 17 ve üstü yaşında olanlardan daha yüksek ortalama değere sahip oldukları görülmektedir.

Sosyal Kontrol alt boyutundan ($F(3.421)=2.96, p<0.05$) elde edilmiş puanları yaşa göre karşılaştırdığımızda ortalama puanlar arasında anlamlı bir farklılık olduğu gözlemlenmiştir. Grup varyans dağılımlarının homojen olduğuna Levene's testi ile karar verilmiştir ($p>0.05$). Tukey neticelerine bakıldığında, 17 ve üstü yaşında olanların 14 yaşında olan lise öğrencilerinden daha yüksek ortalamaya sahip oldukları görülmektedir.

Tablo 11. Sınıfa Göre Bilişsel Esneklik Ölçeği, Sosyal Beceri Envanterinin Karşılaştırılıp İncelenmesi

		n	\bar{X}	Ss.	Var. K.	K.T	Sd.	K.O	F	P
Bilişsel Esneklik Ölçeği	9.Sınıf	143	76.80	13.12	G.Arası	877.17	3	292.39	1.81	0.145
	10.Sınıf	150	75.47	12.11	G.İçi	68266.69	422	161.77		
	11.Sınıf	81	79.54	11.09	Toplam	69143.86	425			
	12.Sınıf	52	77.19	15.44						
	Toplam	426	76.90	12.76						
Değerlendirme Göstergesi	9.Sınıf	143	36.64	7.01	G.Arası	160.53	3	53.51	1.05	0.368
	10.Sınıf	150	36.25	7.20	G.İçi	21410.57	422	50.74		
	11.Sınıf	81	37.90	6.28	Toplam	21571.10	425			
	12.Sınıf	52	36.21	8.35						
	Toplam	426	36.69	7.12						
Güç Göstergesi	9.Sınıf	143	28.36	5.44	G.Arası	154.51	3	51.50	1.99	0.115
	10.Sınıf	150	28.15	4.78	G.İçi	10947.25	422	25.94		
	11.Sınıf	81	29.70	4.64	Toplam	11101.77	425			
	12.Sınıf	52	29.19	5.64						
	Toplam	426	28.64	5.11						
Aktivite Göstergesi	9.Sınıf	143	15.78	3.41	G.Arası	75.72	3	25.24	2.02	0.110
	10.Sınıf	150	15.13	3.46	G.İçi	5272.24	422	12.49		
	11.Sınıf	81	16.23	3.38	Toplam	5347.96	425			
	12.Sınıf	52	15.94	4.25						
	Toplam	426	15.66	3.55						
Sosyal Beceri Envanteri	9.Sınıf	143	96.45	13.06	G.Arası	1675.12	3	558.37	3.35	0.019*
	10.Sınıf	150	97.59	12.99	G.İçi	70160.26	421	166.65		
	11.Sınıf	81	101.58	12.56	Toplam	71835.38	424			
	12.Sınıf	51	100.47	12.79						
	Toplam	425	98.31	13.02						
Duyuşsal Anlatıcılık	9.Sınıf	143	15.74	3.32	G.Arası	78.82	3	26.27	2.31	0.076
	10.Sınıf	150	15.64	3.33	G.İçi	4794.84	421	11.39		
	11.Sınıf	81	16.48	3.67	Toplam	4873.66	424			
	12.Sınıf	51	16.78	3.13						
	Toplam	425	15.97	3.39						
Duyuşsal Duyarlılık	9.Sınıf	143	17.08	4.61	G.Arası	89.28	3	29.76	1.51	0.211
	10.Sınıf	150	17.99	4.35	G.İçi	8288.83	421	19.69		
	11.Sınıf	81	18.11	4.15	Toplam	8378.12	424			
	12.Sınıf	51	18.08	4.66						
	Toplam	425	17.72	4.45						
Duyuşsal Kontrol	9.Sınıf	143	14.80	4.50	G.Arası	129.63	3	43.21	2.41	0.066
	10.Sınıf	150	15.61	4.19	G.İçi	7536.83	421	17.90		
	11.Sınıf	81	15.10	4.17	Toplam	7666.46	424			
	12.Sınıf	51	16.53	3.61						
	Toplam	425	15.35	4.25						
Sosyal Anlatıcılık	9.Sınıf	143	16.29	4.60	G.Arası	377.81	3	125.94	6.22	0.000*
	10.Sınıf	150	15.81	4.48	G.İçi	8518.93	421	20.23		
	11.Sınıf	81	18.35	4.11	Toplam	8896.74	424			
	12.Sınıf	51	17.29	4.82						
	Toplam	425	16.63	4.58						
Sosyal Duyarlılık	9.Sınıf	143	16.83	4.77	G.Arası	219.09	3	73.03	3.54	0.015*
	10.Sınıf	150	16.39	4.53	G.İçi	8691.55	421	20.65		
	11.Sınıf	81	16.36	4.19	Toplam	8910.64	424			
	12.Sınıf	51	14.43	4.44						
	Toplam	425	16.30	4.58						
Sosyal Kontrol	9.Sınıf	143	15.73	3.22	G.Arası	169.86	3	56.62	4.39	0.005*
	10.Sınıf	150	16.14	3.68	G.İçi	5434.29	421	12.91		
	11.Sınıf	81	17.19	3.78	Toplam	5604.16	424			
	12.Sınıf	51	17.35	3.98						
	Toplam	425	16.35	3.64						

* $p < 0.05$ Kullanılan Test: Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA)

Bilişsel Esneklik Ölçeği, Değerlendirme Göstergesi, Güç Göstergesi, Aktivite Göstergesi, Duyuşsal Anlatımcılık, Duyuşsal Duyarlılık, Duyuşsal Kontrol, alt ölçeği puanlarını sınıfa göre karşılaştığında ortalama puanların arasında anlamlı düzeyde bir farklılık görülmemektedir($p>0.05$).

Sosyal Beceri Envanteri alt boyutundan ($F(3.421)=3.35, p<0.05$) elde edilmiş puanları sınıf değişkenine göre karşılaştırıldığında ortalama puanlar arasında anlamlı bir farklılık olduğu gözlemlenmiştir. Grup varyans dağılımlarının homojen olduğuna Levene's testi ile karar verilmiştir ($p>0.05$). Tukey bulguları incelendiğinde, 11. sınıfta olan öğrencilerin 9. sınıfta olanlardan daha yüksek ortalamaya sahip olduğu sonucuna varılmıştır.

Sosyal Anlatımcılık alt boyutundan ($F(3.421)=6.22, p<0.05$) elde edilmiş puanları sınıf değişkenine göre karşılaştırdığımızda ortalama puanlar arasında anlamlı bir farklılık olduğu gözlemlenmiştir. Grup varyans dağılımlarının homojen olduğuna Levene's testi ile karar verilmiştir ($p>0.05$). Tukey verilerine bakıldığında, 11. sınıfta öğrenim görmekte olan öğrencilerin 9. Ve 10. sınıfta olan öğrencilerden daha yüksek ortalamaya sahip olduğu sonucuna varılmıştır.

Sosyal Duyarlılık alt boyutundan ($F(3.421)=3.54, p<0.05$) elde edilmiş puanları sınıf değişkenine göre karşılaştırdığımızda ortalama puanlar arasında anlamlı bir farklılık olduğu gözlemlenmiştir. Tukey bulgularına bakıldığında, 9. sınıfta öğrenim görmekte olan öğrencilerin 12. sınıfta olan öğrencilerden daha yüksek ortalamada oldukları sonucuna varılmıştır.

Sosyal Kontrol alt boyutundan ($F(3.421)=4.39, p<0.05$) elde edilmiş puanları sınıf değişkenine göre karşılaştırdığımızda ortalama puanlar arasında anlamlı bir farklılık olduğu gözlemlenmiştir. Grup varyans dağılımlarının homojen olduğuna Levene's testi ile karar verilmiştir ($p>0.05$). Tukey bulguları incelendiğinde, 12. sınıfta olanların 9. sınıfta olanlardan daha yüksek ortalamada oldukları sonucuna varılmıştır.

Tablo 12. Başarı Durumuna Göre Bilişsel Esneklik Ölçeği, Sosyal Beceri Envanterinin Karşılaştırılması

		n	\bar{X}	Ss.	Var. K.	K.T	Sd.	K.O	F	P
Bilişsel Esneklik Ölçeği	Başarısızım	18	65.83	10.69	G.Arası	15036.73	3	5012.24	39.09	0.000*
	Orta	219	72.31	12.33	G.İçi	54107.13	422	128.22		
	Başarılıyım	141	82.29	9.89	Toplam	69143.86	425			
	Çok başarılıyım	48	86.17	10.66						
	Toplam	426	76.90	12.76						
Değerlendirme Göstergesi	Başarısızım	18	30.61	6.35	G.Arası	4346.10	3	1448.70	35.49	0.000*
	Orta	219	34.25	7.28	G.İçi	17225.00	422	40.82		
	Başarılıyım	141	39.54	5.11	Toplam	21571.10	425			
	Çok başarılıyım	48	41.75	5.33						
	Toplam	426	36.69	7.12						
Güç Göstergesi	Başarısızım	18	25.50	6.38	G.Arası	1087.29	3	362.43	15.27	0.000*
	Orta	219	27.44	5.09	G.İçi	10014.47	422	23.73		
	Başarılıyım	141	30.02	4.47	Toplam	11101.77	425			
	Çok başarılıyım	48	31.25	4.33						
	Toplam	426	28.64	5.11						
Aktivite Göstergesi	Başarısızım	18	13.33	3.50	G.Arası	1048.31	3	349.44	34.30	0.000*
	Orta	219	14.36	3.49	G.İçi	4299.65	422	10.19		
	Başarılıyım	141	17.22	2.69	Toplam	5347.96	425			
	Çok başarılıyım	48	17.88	3.00						
	Toplam	426	15.66	3.55						
Sosyal Beceri Envanteri	Başarısızım	18	96.33	13.70	G.Arası	7000.72	3	2333.57	15.15	0.000*
	Orta	218	95.13	11.93	G.İçi	64834.66	421	154.00		
	Başarılıyım	141	100.31	13.60	Toplam	71835.38	424			
	Çok başarılıyım	48	107.63	10.19						
	Toplam	425	98.31	13.02						
Duyuşsal Anlatımcılık	Başarısızım	18	15.78	3.66	G.Arası	3.91	3	1.30	0.11	0.953
	Orta	218	16.01	3.17	G.İçi	4869.75	421	11.57		
	Başarılıyım	141	15.87	3.68	Toplam	4873.66	424			
	Çok başarılıyım	48	16.15	3.50						
	Toplam	425	15.97	3.39						
Duyuşsal Duyarlılık	Başarısızım	18	17.72	3.44	G.Arası	435.10	3	145.03	7.69	0.000*
	Orta	218	16.93	4.49	G.İçi	7943.01	421	18.87		
	Başarılıyım	141	18.11	4.27	Toplam	8378.12	424			
	Çok başarılıyım	48	20.13	4.16						
	Toplam	425	17.72	4.45						
Duyuşsal Kontrol	Başarısızım	18	14.67	4.20	G.Arası	142.85	3	47.62	2.66	0.048*
	Orta	218	14.88	4.37	G.İçi	7523.62	421	17.87		
	Başarılıyım	141	15.77	4.05	Toplam	7666.46	424			
	Çok başarılıyım	48	16.48	4.12						
	Toplam	425	15.35	4.25						
Sosyal Anlatımcılık	Başarısızım	18	16.33	4.49	G.Arası	1041.98	3	347.33	18.62	0.000*
	Orta	218	15.42	4.36	G.İçi	7854.76	421	18.66		
	Başarılıyım	141	17.29	4.44	Toplam	8896.74	424			
	Çok başarılıyım	48	20.33	3.67						
	Toplam	425	16.63	4.58						
Sosyal Duyarlılık	Başarısızım	18	16.50	3.35	G.Arası	12.46	3	4.15	0.20	0.899
	Orta	218	16.23	4.54	G.İçi	8898.19	421	21.14		
	Başarılıyım	141	16.21	4.78	Toplam	8910.64	424			
	Çok başarılıyım	48	16.75	4.72						
	Toplam	425	16.30	4.58						
Sosyal Kontrol	Başarısızım	18	15.33	3.97	G.Arası	292.39	3	97.46	7.72	0.000*
	Orta	218	15.66	3.38	G.İçi	5311.77	421	12.62		
	Başarılıyım	141	17.05	3.81	Toplam	5604.16	424			
	Çok başarılıyım	48	17.79	3.36						
	Toplam	425	16.35	3.64						

* $p < 0.05$ Kullanılan Test: Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA)

Bilişsel Esneklik Ölçeğinden ($F(3.421)=39.09, p<0.05$) elde edilmiş puanları başarı durumu değişkenine göre karşılaştırdığımızda ortalama puanlar arasında anlamlı bir farklılık olduğu gözlemlenmiştir. Grup varyans dağılımlarının homojen olmadığına Levene's testi ile karar verilmiştir($p<0.05$). Games-Howell bulgularına bakıldığında, çok başarılı olanların orta seviye başarılı ve başarısız olanlardan, başarılı olanların orta seviye başarılı ve başarısız olanlardan daha yüksek ortalamaya sahip olduğu sonucuna varılmıştır.

Değerlendirme Göstergesi alt boyutundan ($F(3.421)=35.49, p<0.05$) elde edilmiş puanları başarı durumu değişkenine göre karşılaştırdığımızda ortalama puanlar arasında anlamlı bir farklılık olduğu gözlemlenmiştir. Grup varyans dağılımlarının homojen olmadığına Levene's testi ile karar verilmiştir($p<0.05$). Games-Howell neticelerine bakıldığında, çok başarılı olanların orta seviye başarılı ve başarısız olanlardan, başarılı olanların orta seviye başarılı ve başarısız olanlardan daha yüksek ortalamaya sahip olduğu sonucuna varılmıştır.

Güç Göstergesi alt boyutundan ($F(3.421)=15.27, p<0.05$) elde edilmiş puanları başarı durumu değişkenine göre karşılaştırdığımızda ortalama puanlar arasında anlamlı bir farklılık olduğu gözlemlenmiştir. Grup varyans dağılımlarının homojen olmadığına Levene's testi ile karar verilmiştir($p<0.05$). Games-Howell neticelerine bakıldığında, çok başarılı olanların orta seviye başarılı ve başarısız olanlardan, başarılı olanların orta seviye başarılı ve başarısız olanlardan daha yüksek ortalamaya sahip olduğu sonucuna varılmıştır.

Aktivite Göstergesi alt boyutundan ($F(3.421)=34.30, p<0.05$) elde edilmiş puanları başarı durumu değişkenine göre karşılaştırdığımızda ortalama puanlar arasında anlamlı bir farklılık olduğu gözlemlenmiştir. Grup varyans dağılımlarının homojen olmadığına Levene's testi ile karar verilmiştir($p<0.05$). Games-Howell bulguları bakıldığında, çok başarılı olanların orta seviye başarılı ve başarısız olanlardan, başarılı olanların orta seviye başarılı ve başarısız olanlardan daha yüksek ortalamaya sahip olduğu sonucuna varılmıştır.

Sosyal Beceri Envanterinden ($F(3.421)=15.15, p<0.05$) elde edilmiş puanları başarı durumu değişkenine göre karşılaştırdığımızda ortalama puanlar arasında anlamlı bir farklılık olduğu gözlemlenmiştir. Grup varyans dağılımlarının homojen olduğuna Levene's testi ile karar verilmiştir ($p>0.05$). Tukey verilerine bakıldığında,

çok başarılı olanların başarılı, orta seviye başarılı ve başarısız olanlardan daha yüksek ortalamaya sahip olduğu sonucuna varılmıştır.

Duyuşsal Duyarlılık alt boyutundan ($F(3.421)=7.69$, $p<0.05$) elde edilmiş puanları başarı durumu değişkenine göre karşılaştırdığımızda ortalama puanlar arasında anlamlı bir farklılık olduğu gözlemlenmiştir. Grup varyans dağılımlarının homojen olduğuna Levene's testi ile karar verilmiştir ($p>0.05$). Tukey sonuçlarına bakıldığında, çok başarılı olanların başarılı, orta seviye başarılı ve başarısız olanlardan daha yüksek ortalamaya sahip olduğu sonucuna varılmıştır.

Duyuşsal Kontrol alt boyutundan ($F(3.421)=2.66$, $p<0.05$) elde edilmiş puanları başarı durumu değişkenine göre karşılaştırdığımızda ortalama puanlar arasında anlamlı bir farklılık olduğu gözlemlenmiştir. Grup varyans dağılımlarının homojen olduğuna Levene's testi ile karar verilmiştir ($p>0.05$). Tukey sonuçlarına bakıldığında, çok başarılı olanların orta seviye başarılı ve başarısız olanlardan daha yüksek ortalamaya sahip olduğu sonucuna varılmıştır.

Sosyal Anlatımcılık alt boyutundan ($F(3.421)=18.62$, $p<0.05$) elde edilmiş puanları başarı durumu değişkenine göre karşılaştırdığımızda ortalama puanlar arasında anlamlı bir farklılık olduğu gözlemlenmiştir. Grup varyans dağılımlarının homojen olduğuna Levene's testi ile karar verilmiştir ($p>0.05$). Tukey sonuçlarına bakıldığında, çok başarılı olanların başarılı, orta seviye başarılı ve başarısız olanlardan, başarılı olanların orta seviye başarılı ve başarısız olanlardan daha yüksek ortalamaya sahip olduğu sonucuna varılmıştır.

Sosyal Kontrol alt boyutundan ($F(3.421)=7.72$, $p<0.05$) elde edilmiş puanları başarı durumu değişkenine göre karşılaştırdığımızda ortalama puanlar arasında anlamlı bir farklılık olduğu gözlemlenmiştir. Grup varyans dağılımlarının homojen olduğuna Levene's testi ile karar verilmiştir ($p>0.05$). Tukey sonuçlarına bakıldığında, çok başarılı olanların orta seviye başarılı ve başarısız olanlardan daha yüksek ortalamaya sahip olduğu sonucuna varılmıştır.

Duyuşsal Anlatımcılık, Sosyal Duyarlılık alt ölçeği puanlarını başarı değişkenine göre karşılaştırdığımızda ortalama puanların arasında anlamlı düzeyde bir farklılık görülmemektedir($p>0.05$).

Tablo 13. Anne Eğitim Düzeyi Değişkenine Göre Bilişsel Esneklik Ölçeği, Sosyal Beceri Envanterinin Karşılaştırılması

		n	\bar{X}	Ss.	Var.		Sd.	K.O	F	p
					K.	K.T				
Bilişsel Esneklik Ölçeği	Okur yazar değil	24	79.13	12.09	G.Arası	455.64	4	113.91	0.63	0.639
	İlkokul	108	76.30	13.25	G.İçi	59910.50	333	179.91		
	Ortaokul	110	77.29	11.78	Toplam	60366.14	337			
	Lise	117	76.91	13.38						
	Üniversite ve üzeri	67	76.42	12.86						
	Toplam	426	76.90	12.76						
Değerlendirme Göstergesi	Okur yazar değil	24	37.50	6.85	G.Arası	81.63	4	20.41	0.37	0.832
	İlkokul	108	36.39	7.19	G.İçi	18518.44	333	55.61		
	Ortaokul	110	36.88	7.07	Toplam	18600.07	337			
	Lise	117	36.68	7.30						
	Üniversite ve üzeri	67	36.58	7.06						
	Toplam	426	36.69	7.12						
Güç Göstergesi	Okur yazar değil	24	29.29	4.34	G.Arası	122.49	4	30.62	1.12	0.347
	İlkokul	108	28.17	5.46	G.İçi	9103.66	333	27.34		
	Ortaokul	110	28.80	5.36	Toplam	9226.14	337			
	Lise	117	28.94	5.09						
	Üniversite ve üzeri	67	28.40	4.42						
	Toplam	426	28.64	5.11						
Aktivite Göstergesi	Okur yazar değil	24	16.29	3.34	G.Arası	38.35	4	9.59	0.72	0.577
	İlkokul	108	15.86	3.23	G.İçi	4420.72	333	13.28		
	Ortaokul	110	15.76	3.33	Toplam	4459.07	337			
	Lise	117	15.34	3.79						
	Üniversite ve üzeri	67	15.48	4.02						
	Toplam	426	15.66	3.55						
Sosyal Beceri Envanteri	Okur yazar değil	24	98.42	13.36	G.Arası	298.91	4	74.73	0.25	0.912
	İlkokul	108	96.12	13.39	G.İçi	100899.84	333	303.00		
	Ortaokul	110	96.99	12.95	Toplam	101198.76	337			
	Lise	116	100.06	12.96						
	Üniversite ve üzeri	67	100.96	11.93						
	Toplam	425	98.31	13.02						
Duyuşsal Anlatıcılık	Okur yazar değil	24	16.17	3.33	G.Arası	72.91	4	18.23	0.88	0.476
	İlkokul	108	15.51	3.71	G.İçi	6891.82	333	20.70		
	Ortaokul	110	16.03	3.22	Toplam	6964.72	337			
	Lise	116	15.91	3.08						
	Üniversite ve üzeri	67	16.66	3.64						
	Toplam	425	15.97	3.39						
Duyuşsal Duyarlılık	Okur yazar değil	24	17.21	5.30	G.Arası	141.06	4	35.26	1.79	0.129
	İlkokul	108	16.87	4.49	G.İçi	6543.13	333	19.65		
	Ortaokul	110	17.51	4.67	Toplam	6684.19	337			
	Lise	116	18.47	4.14						
	Üniversite ve üzeri	67	18.30	3.99						
	Toplam	425	17.72	4.45						
Duyuşsal Kontrol	Okur yazar değil	24	15.38	3.12	G.Arası	43.25	4	10.81	0.48	0.748
	İlkokul	108	15.10	4.22	G.İçi	7447.09	333	22.36		
	Ortaokul	110	15.07	4.07	Toplam	7490.34	337			
	Lise	116	15.81	4.36						
	Üniversite ve üzeri	67	15.39	4.78						
	Toplam	425	15.35	4.25						
Sosyal Anlatıcılık	Okur yazar değil	24	17.04	4.30	G.Arası	102.61	4	25.65	1.27	0.283
	İlkokul	108	16.16	4.71	G.İçi	6747.77	333	20.26		
	Ortaokul	110	16.07	4.45	Toplam	6850.38	337			
	Lise	116	17.10	4.63						
	Üniversite ve üzeri	67	17.36	4.53						
	Toplam	425	16.63	4.58						

Sosyal Duyarlılık	Okur yazar değil	24	16.08	4.58	G.Arası	54.73	4	13.68	0.71	0.588
	İlkokul	108	16.58	4.18	G.İçi	6449.77	333	19.37		
	Ortaokul	110	16.14	4.84	Toplam	6504.50	337			
	Lise	116	16.12	4.90						
	Üniversite ve üzeri	67	16.48	4.32						
	Toplam	425	16.30	4.58						
Sosyal Kontrol	Okur yazar değil	24	16.54	3.18	G.Arası	75.27	4	18.82	0.97	0.424
	İlkokul	108	15.90	3.75	G.İçi	6456.39	333	19.39		
	Ortaokul	110	16.17	3.71	Toplam	6531.66	337			
	Lise	116	16.64	3.75						
	Üniversite ve üzeri	67	16.78	3.25						
	Toplam	425	16.35	3.64						

**p<0.05 Kullanılan Test: Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA)*

Bilişsel Esneklik Ölçeği, Değerlendirme Göstergesi, Güç Göstergesi, Aktivite Göstergesi, Sosyal Beceri Envanteri, Duyuşsal Anlatımcılık, Duyuşsal Duyarlılık, Duyuşsal Kontrol, Sosyal Anlatımcılık, Sosyal Duyarlılık, Sosyal Kontrol alt ölçeği puanlarını anne eğitim durumuna göre karşılaştırdığımızda ortalama puanların arasında anlamı düzeyde bir farklılık görülmemektedir($p>0.05$).

Tablo 14. Baba Eğitim Düzeyi Değişkenien Göre Bilişsel Esneklik Ölçeği, Sosyal Beceri Envanterinin Karşılaştırılıp İncelenmesi

		n	\bar{X}	Ss.	Var. K.	K.T	Sd.	K.O	F	p
Bilişsel Esneklik Ölçeği	İlkokul	83	76.51	12.88	G.Arası	130.82	3	43.61	0.27	0.849
	Ortaokul	123	76.91	12.47	G.İçi	69013.04	422	163.54		
	Lise	135	77.61	12.77	Toplam	69143.86	425			
	Üniversite ve üzeri	85	76.14	13.17						
	Toplam	426	76.90	12.76						
Değerlendirme Göstergesi	İlkokul	83	36.60	7.24	G.Arası	51.87	3	17.29	0.34	0.797
	Ortaokul	123	36.58	7.06	G.İçi	21519.23	422	50.99		
	Lise	135	37.16	6.92	Toplam	21571.10	425			
	Üniversite ve üzeri	85	36.20	7.50						
	Toplam	426	36.69	7.12						
Güç Göstergesi	İlkokul	83	28.22	5.44	G.Arası	42.24	3	14.08	0.54	0.657
	Ortaokul	123	28.59	5.32	G.İçi	11059.53	422	26.21		
	Lise	135	29.07	4.91	Toplam	11101.77	425			
	Üniversite ve üzeri	85	28.47	4.82						
	Toplam	426	28.64	5.11						
Aktivite Göstergesi	İlkokul	83	15.71	3.37	G.Arası	14.61	3	4.87	0.39	0.764
	Ortaokul	123	15.91	3.38	G.İçi	5333.36	422	12.64		
	Lise	135	15.54	3.75	Toplam	5347.96	425			
	Üniversite ve üzeri	85	15.42	3.65						
	Toplam	426	15.66	3.55						
Sosyal Beceri Envanteri	İlkokul	83	95.53	14.41	G.Arası	1382.54	3	460.85	2.75	0.042
	Ortaokul	123	97.64	12.57	G.İçi	70452.84	421	167.35		
	Lise	134	98.92	12.68	Toplam	71835.38	424			
	Üniversite ve üzeri	85	101.05	12.32						
	Toplam	425	98.31	13.02						
	İlkokul	83	15.31	3.32	G.Arası	74.41	3	24.80	2.18	0.090

Duyuşsal Anlatımcılık	Ortaokul	123	15.87	3.44	G.İçi	4799.25	421	11.40		
	Lise	134	16.06	3.24	Toplam	4873.66	424			
	Üniversite ve üzeri	85	16.62	3.55						
	Toplam	425	15.97	3.39						
Duyuşsal Duyarlılık	İlkokul	83	16.70	4.90	G.Arası	122.83	3	40.94	2.09	0.101
	Ortaokul	123	17.72	4.42	G.İçi	8255.29	421	19.61		
	Lise	134	18.00	4.50	Toplam	8378.12	424			
	Üniversite ve üzeri	85	18.27	3.80						
Duyuşsal Kontrol	Toplam	425	17.72	4.45						
	İlkokul	83	14.81	4.33	G.Arası	42.07	3	14.02	0.77	0.509
	Ortaokul	123	15.30	4.15	G.İçi	7624.39	421	18.11		
	Lise	134	15.71	4.34	Toplam	7666.46	424			
Sosyal Anlatımcılık	Üniversite ve üzeri	85	15.38	4.21						
	Toplam	425	15.35	4.25						
	İlkokul	83	16.52	4.89	G.Arası	63.04	3	21.01	1.00	0.392
	Ortaokul	123	16.17	4.65	G.İçi	8833.70	421	20.98		
Sosyal Duyarlılık	Lise	134	16.72	4.36	Toplam	8896.74	424			
	Üniversite ve üzeri	85	17.27	4.50						
	Toplam	425	16.63	4.58						
	İlkokul	83	16.00	5.03	G.Arası	127.31	3	42.44	2.03	0.108
Sosyal Kontrol	Ortaokul	123	16.52	4.37	G.İçi	8783.34	421	20.86		
	Lise	134	15.71	4.75	Toplam	8910.64	424			
	Üniversite ve üzeri	85	17.19	4.04						
	Toplam	425	16.30	4.58						
Sosyal Kontrol	İlkokul	83	16.19	3.75	G.Arası	30.11	3	10.04	0.76	0.518
	Ortaokul	123	16.07	3.68	G.İçi	5574.04	421	13.24		
	Lise	134	16.72	3.62	Toplam	5604.16	424			
	Üniversite ve üzeri	85	16.32	3.49						
	Toplam	425	16.35	3.64						

**p<0.05 Kullanılan Test: Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA)*

Bilişsel Esneklik Ölçeği, Değerlendirme Göstergesi, Güç Göstergesi, Aktivite Göstergesi, Sosyal Beceri Envanteri, Duyuşsal Anlatımcılık, Duyuşsal Duyarlılık, Duyuşsal Kontrol, Sosyal Anlatımcılık, Sosyal Duyarlılık, Sosyal Kontrol alt ölçeği puanlarını baba eğitim durumuna göre karşılaştırdığımızda ortalama puanların arasında anlamlı düzeyde bir farklılık görülmemektedir($p>0.05$).

Tablo 15. Kardeş Sayısına Göre Bilişsel Esneklik Ölçeği, Sosyal Beceri Envanterinin Karşılaştırılıp İncelenmesi

		n	\bar{X}	Ss.	Var. K.	K.T	Sd.	K.O	F	p
Bilişsel Esneklik Ölçeği	1	66	74.91	12.72	G.Arası	758.18	7	108.31	0.66	0.704
	2	154	76.47	13.43	G.İçi	68385.68	418	163.60		
	3	125	77.62	12.65	Toplam	69143.86	425			
	4	50	78.38	11.94						
	5	18	78.50	11.15						
	6	9	79.78	12.81						
	7	3	69.33	4.04						
	10	1	78.00							
	Toplam	426	76.90	12.76						
	Değerlendirme Göstergesi	1	66	35.38	7.44	G.Arası	350.38	7	50.05	0.99
2		154	36.49	7.43	G.İçi	21220.72	418	50.77		
3		125	36.83	7.08	Toplam	21571.10	425			
4		50	38.34	6.21						
5		18	38.44	5.73						
6		9	36.11	8.08						
7		3	33.33	1.53						
10		1	37.00							
Toplam		426	36.69	7.12						
Güç Göstergesi		1	66	28.42	4.71	G.Arası	63.31	7	9.04	0.34
	2	154	28.50	5.40	G.İçi	11038.46	418	26.41		
	3	125	28.81	5.07	Toplam	11101.77	425			
	4	50	28.38	5.46						
	5	18	29.22	4.37						
	6	9	30.78	4.21						
	7	3	28.00	3.46						
	10	1	30.00							
	Toplam	426	28.64	5.11						
	Aktivite Göstergesi	1	66	15.08	3.77	G.Arası	99.77	7	14.25	1.14
2		154	15.54	3.57	G.İçi	5248.19	418	12.56		
3		125	16.02	3.43	Toplam	5347.96	425			
4		50	15.94	3.43						
5		18	15.33	3.63						
6		9	17.11	3.02						
7		3	12.33	4.51						
10		1	15.00							
Toplam		426	15.66	3.55						
Sosyal Beceri Envanteri		1	66	99.00	12.79	G.Arası	707.74	7	101.11	0.59
	2	154	99.32	12.11	G.İçi	71127.64	417	170.57		
	3	124	97.06	14.37	Toplam	71835.38	424			
	4	50	98.34	14.06						
	5	18	94.72	9.51						
	6	9	100.89	11.85						
	7	3	95.33	12.74						
	10	1	101.00							
	Toplam	425	98.31	13.02						
	Duyuşsal Anlatıcılık	1	66	15.15	2.82	G.Arası	118.95	7	16.99	1.49
2		154	15.96	3.40	G.İçi	4754.71	417	11.40		
3		124	15.98	3.45	Toplam	4873.66	424			
4		50	16.96	3.91						
5		18	15.94	3.42						
6		9	16.67	2.06						
7		3	17.33	4.04						
10		1	12.00							
Toplam		425	15.97	3.39						
Duyuşsal Duyarlılık		1	66	18.64	3.70	G.Arası	240.98	7	34.43	1.76
	2	154	18.10	4.22	G.İçi	8137.14	417	19.51		
	3	124	17.40	4.86	Toplam	8378.12	424			

	4	50	16.86	4.72						
	5	18	15.44	3.65						
	6	9	18.56	5.29						
	7	3	16.00	6.08						
	10	1	20.00							
	Toplam	425	17.72	4.45						
Duyuşsal Kontrol	1	66	15.83	4.15	G.Arası	62.32	7	8.90	0.49	0.843
	2	154	15.57	4.29	G.İçi	7604.14	417	18.24		
	3	124	15.26	4.60	Toplam	7666.46	424			
	4	50	14.64	3.98						
	5	18	14.78	3.87						
	6	9	14.56	1.74						
	7	3	14.67	1.53						
	10	1	15.00							
	Toplam	425	15.35	4.25						
Sosyal Anlatımcılık	1	66	16.88	4.69	G.Arası	102.76	7	14.68	0.70	0.675
	2	154	16.89	4.77	G.İçi	8793.98	417	21.09		
	3	124	16.06	4.60	Toplam	8896.74	424			
	4	50	17.30	4.19						
	5	18	15.83	3.68						
	6	9	16.56	4.45						
	7	3	15.00	3.46						
	10	1	19.00							
	Toplam	425	16.63	4.58						
Sosyal Duyarlılık	1	66	16.44	5.00	G.Arası	79.25	7	11.32	0.53	0.808
	2	154	16.47	4.40	G.İçi	8831.39	417	21.18		
	3	124	16.19	4.72	Toplam	8910.64	424			
	4	50	15.66	4.48						
	5	18	15.67	5.14						
	6	9	18.44	2.79						
	7	3	16.00	1.73						
	10	1	18.00							
	Toplam	425	16.30	4.58						
Sosyal Kontrol	1	66	16.06	3.13	G.Arası	35.04	7	5.01	0.37	0.917
	2	154	16.34	3.73	G.İçi	5569.11	417	13.36		
	3	124	16.19	3.82	Toplam	5604.16	424			
	4	50	16.92	3.89						
	5	18	17.06	2.94						
	6	9	16.11	3.62						
	7	3	16.33	2.52						
	10	1	17.00							
	Toplam	425	16.35	3.64						

**p<0.05 Kullanılan Test: Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA)*

Bilişsel Esneklik Ölçeği, Değerlendirme Göstergesi, Güç Göstergesi, Aktivite Göstergesi, Sosyal Beceri Envanteri, Duyuşsal Anlatımcılık, Duyuşsal Duyarlılık, Duyuşsal Kontrol, Sosyal Anlatımcılık, Sosyal Duyarlılık, Sosyal Kontrol alt ölçeği puanlarını kardeş sayısına göre karşılaştırdığımızda ortalama puanların arasında anlamlı düzeyde bir farklılık görülmemektedir($p>0.05$).

Gpower ile güç analizi yapılmıştır. İlgili korelasyon değer girilip ve örneklem sayısı da yazılıp testin Posthoc güç analizi yapıldığında testin gücü 1.00 bulunmuştur.

G*Power 3.1.9.4

File Edit View Tests Calculator Help

Central and noncentral distributions Protocol of power analyses

Exact – Correlation: Bivariate normal model

Options: exact distribution

Analysis: Post hoc: Compute achieved power

Input: Tail(s) = Two
 Correlation ρ H1 = 0.41
 α err prob = 0.01
 Total sample size = 425
 Correlation ρ H0 = 0

Output: Lower critical r = -0.1248247
 Upper critical r = 0.1248247
 Power (1- β err prob) = 1.0000000

Test family: Exact
 Statistical test: Correlation: Bivariate normal model

Type of power analysis: Post hoc: Compute achieved power – given α , sample size, and effect size

Input Parameters

Tail(s) Two

Determine => Correlation ρ H1 0.41
 α err prob 0.01
 Total sample size 425
 Correlation ρ H0 0

Output Parameters

Lower critical r -0.1248247
 Upper critical r 0.1248247
 Power (1- β err prob) 1.0000000

Options X-Y plot for a range of values Calculate

TARTIŞMA

Bu bölümde lise öğrencilerinin Bilişsel Esneklik ve Sosyal Yeterliliğin alt boyutlarının demografik verilerle ilişkisi diğer çalışmalar ışığında tartışılmış ve yorumlanmıştır.

Bilişsel Esneklik Ölçeği ile Sosyal Beceri Envanterini karşılaştırdığımızda aralarında ilişki vardır;

Yapılan bu araştırmanın amacı lise öğrencilerinin bilişsel esneklik seviyeleri ile sosyal yeterlilik düzeyleri arasında ilişki olup olmadığını araştırmaktır. Bilişsel Esneklik ile Sosyal yeterlilik arasındaki ilişki Pearson Korelasyon testi ile incelenmiştir. İki değişken arasında orta düzeyde pozitif korelasyon bulunmuştur. ($r=.401, p<0.01$) Bir başka ifadeyle açıklamak gerekirse bilişsel esneklik düzeyi arttıkça sosyal beceri düzeylerinde de artış görülmektedir. Konuyla ilgili yurtiçi ve yurtdışında yapılan çalışmalar şu şekildedir;

Mersin ilinde 2013-2014 yılları arasında 14-18 yaş aralığında ve 12 farklı lisede öğrenim görmekte olan 563 kız, 472 erkek olmak üzere toplam 1035 öğrenci üzerinde çalışmış Özcan (2016); çalışma sonunda bilişsel esneklik düzeyleri yükseldikçe sosyal-bireysel becerilerinin de yükseldiğini belirtmiştir. Buradan yola çıkarak bu iki değişken arasında olumlu anlamda bir ilişki olduğunu ortaya koymaktadır. Çelikkaleli (2014) Bilişsel esneklik seviyesi yükseldikçe sosyal beceri seviyesinin de yükseldiği bilgisine erişmiştir. 14 – 19 yaş aralığında olan 270 ergenle gerçekleştirilen araştırmada Bilişsel Esneklik Ölçeği ve Ergenlerde Yetkinlik Beklentisi Ölçeğini kullanmıştır. Yapılmış olan bu çalışma neticesinde ise duygusal özyeterlilik ile bilişsel esneklik değişkenleri arasında anlamlı ilişki olduğu sonucuna varılmıştır.

Çukurova üniversitesinde 2009 yılında Bilgin; 17-18 yaş aralığı olmak üzere toplam 155 bireyle bilişsel esnekliği yordayan bazı değişkenler üzerinde çalışmıştır. Yapılan çalışmada sosyal beceri düzeyi gelişmiş ve sorunlara çözüm bulma yetisi kazanmış bireylerin diğer kişilere nazaran bilişsel esneklik seviyelerinin daha ileri seviye olduğu söylenebilir.

Çeşitli ülkelerde yapılan araştırmalarda ise; Rubin ve Martin (1994) bilişsek esneklik seviyeleri artmış bireylerin, sosyal bağlantılarının da güçlü bulunduğunu ve bu sosyal etkileşimlerde kendilerini daha doğru açıkladıklarını belirtmiştir. Hong

Kong ve İngiltere’de lise öğrencileriyle çalışma yapan Bock (2015) amaca yönelik davranışları gerçekleştirmedeki becerileri aktif olan çocukların gelenek görenekler ve etkileşimde buldukları kişilerle samimi bağlantı içerisinde olduklarını söylemiştir. Kişilerin yaşları ilerledikçe amaca yönelik davranışın gerçekleştirilmesinde, planlama, bilginin kodlanması gibi fonksiyonlarda ve bilişsel esneklik seviyelerinde yükselme görülmüştür. Bu da bireylerin fikir, his ve arzularını benimseyip idrak etmesine katkıda bulunmuştur. Snyder (1974) Bilişsel esnekliğin bireyin hem iletişime geçtiği şahısların hem de şahsi hareketlerinin bilincinde olmasını sağladığını ve bu hareketlere özgü reaksiyonlarda bulunmasına etki ettiğini ifade etmiştir.

395 genç yetişkin kişilerle 2009 yılında yaptığı çalışmada ise Koesten; bilişsel esneklik seviyelerinin aile ve sosyal ortam bağlantısını araştırmıştır. Bu araştırmaya göre aile ve sosyal ortam ile bilişsel esnekliğin pozitif bir ilişki içerisinde bulunduğunu belirtmiştir.

Yapılan çalışmada Martin ve Anderson (1998) bilişsel esneklik seviyesi yükseldikçe kişilerin kavgacı, eleştirici yatkinliklerinin düşüş gösterdiğini bildirmiştir

2013 yılında Shimogori yapmış olduğu çalışmasında iki kültürlülüğün bilişsel esneklik ve öz yeterlilik ile ilişkisini incelemiştir. Katılımcılar Japonya veya ABD’de yaşayan, 18-65 yaş aralığında, iki dil bilen kişilerden oluşmaktadır. Çalışma öz yeterlilik ve bilişsel esnekliğin iki kültürlülük ile arasında anlamlı bir farklılık olduğu sonucunu göstermiştir. Bununla beraber Amerika’da uzun yıllar geçirmiş olan kişilerin bilişsel esneklik ve öz yeterlilik seviyelerinin Amerika’da daha az yıllar geçirmiş kişilere kıyasla istatistiksel anlamda anlamlı farklılık gözlemlenmiştir.

Cairano, Bonina ve Miceli (2006) araştırmada ise 7,9 ve 11 yaşlarındaki 94 erkek ve 80 kız üzerinde değerlendirme yapmıştır. Bilişsel esneklik düzeyinin artması ile aynı yaştaki bireylerin birbiriyle olan etkileşiminin yükselmede bulunduğunu ifade etmiştir.

Yurtiçi ve yurtdışı çalışmalara bakıldığında bilişsel esneklik ve sosyal yeterlilik arasında negatif bir ilişki bulunmamaktadır. Bu iki değişkeni etkileyen farklı faktörlere bakıldığında negatif korelasyon görülebilmektedir. Fakat 2018-2019 yılında Mersin’in Tarsus ilçesinde 11.sınıf 419 ortaöğretim öğrencisiyle İşcioğlu tarafından yapılan çalışmada cinsiyet ve bilişsel esneklik seviyelerinin sosyal beceri üzerinde anlamlılık

ifade etmediğini ortaya koyarken, yine farklı değişken ve örneklemelere bakıldığında ortaöğretim düzeyinde öğrenim gören öğrencilerin farklı okul çeşitlerinde bulunmaları nedeniyle daha farklı dersler ve durumlarla karşı karşıya kalmalarının bilişsel esneklikleri ve sosyal becerileri açısından etkili bir değişiklik göstermediği gözlemlenmiştir. Bu durum okul içerisindeki çalışkanlık seviyesi ile değişken görüş geliştirme kabiliyetinin başka değişkenlere bağlandığını gösterebilir.

Yapılan çalışmada bilişsel esneklik ve sosyal yeterlilik seviyeleri arasında anlamlı ve pozitif bir ilişki bulunmuştur. Ortaöğretim kademesindeki öğrencilerin bilişsel esneklik seviyeleri yükseldikçe sosyal yeterliliklerinin de yükseldiği görülmektedir. Bilişsel esneklik, bireylerin iletişim kurma becerisini, çatışma çözme yetilerini, kendini karşısındakinin yerine koyma becerisini arttırmasında etkiye bulunmaktadır. Sosyal yeterlilik seviyesi üst düzeyde gelişen kişiler maruz kaldıkları ani durumlar karşısında kaçmak yerine durumla nasıl başa çıkacaklarına bakarken, sosyal yeterlilik düzeyi düşük olanlar ise ifadelerini karşı tarafa iletebilmede sıkıntı yaşarlar. Karşı karşıya kaldıkları problemlerde kişisel ifade tarzlarına yoğunlaşmadan iletişime geçtiği kişinin ifadesine yoğunlaşp davranış bozuklukları sergileyebilir. Bu durumda lise öğrencilerinden yaşadıkları sorunlardan kaçmayarak aktif bir şekilde hayatın içerisinde rol almaları sorunlar karşısında baş edebilme stratejileri geliştirebilmeleri ve konular hakkında motivasyon sağlayabilmeleri beklenmektedir. Buradan yola çıkarak bilişsel esneklik seviyelerinin yüksek olması olaylara çözüm odaklı bakmalarını ve yaşadıkları farklılıklara net olarak çözümler bulabilmelerini sağlamaktadır. Ortaöğretim kademesindeki öğrencilerin sosyal yeterlilik seviyesinin yetersiz olması öğrencinin karşılıklı iletişime geçmesinde, benliğini sergilemesinde ileriki dönemler konusunda bizlere kendileri hakkında belirti vermektedir. Bu durum ergenin ilerleyen süreçlerdeki yaşamını negatif yönde etkileyeceğine olanak sağladığı düşünülmektedir. Bilişsel esnekliği yüksek seviyede olan kişiler ikili ilişkilerde olumlu, girişken, sorumluluk bilinci olan, kendine güveni tam kişilerdir. Bireyin bu özellikleri göstermesi sosyal yeterlilik açısından bakıldığında kendisine yapılan negatif yorumlara karşı olumlu olması, enerjik olması, çevresiyle yakın bağlar kurabilmesi, olaylar karşısında kendisini karşısındakinin yerine koyabilmesi, durumlara karşı bir öngörüş oluşturmaması sosyal yeterlilik açısından bu durumu destekler nitelikte olduğu yorumu yapılabilir.

Bilişsel Esneklik ve cinsiyet etkileşimi sosyal beceriye etkisi incelendiğinde olumlu sonuç bulunamamıştır.

Bilişsel esneklik ve cinsiyet etkileşiminin sosyal beceriyi etkileyip etkilemediğini araştırmak amacıyla yapılan Bağımsız Örneklem T testi sonucuna göre iki değişken ve cinsiyet arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığı gözlemlenmektedir ($p>0.05$). Aktivite göstergesi alt ölçeğinden ($t(424)=-3.06$, $Sd.=424$, $p<0.05$), Duyuşsal Kontrol alt ölçeğinde ($t(275.739)=-3.51$, $Sd.=275.739$, $p<0.05$) Sosyal Kontrol alt ölçeğinde ($t(423)=-2.53$, $Sd.=423$, $p<0.05$) puan elde edip cinsiyete göre anlamlılık tespit edilmiş, erkeklerin kızlara göre daha yüksek puan aldığı bulunmuştur. Duyuşsal duyarlılık alt ölçeğinde ($t(423)=2.44$, $Sd.=423$, $p<0.05$) ve Duyuşsal Anlatımcılık alt ölçeğinden ($t(423)=2.26$, $Sd.=423$, $p<0.05$) anlamlılık görülüp kızların erkeklere oranla daha yüksek puan aldığı ortaya çıkmıştır.

Konuyla ilgili çalışmalar incelendiğinde Bilişsel Esneklik ile cinsiyet arasında ilişki olmadığı tespit edilmektedir. Cinsiyete ilişkin bilişsel esneklikle ilgili çalışmalar incelendiğinde Mersin ilinde ortaöğretim kademeleri ile yapılan 1020 öğrenciyle çalışmanın sonucu olarak olarak bilişsel esnekliğin cinsiyete göre farklılaşmadığını ortaya koymaktadır. Çalışmada alt değişkenlere bakıldığında erkeklerin karar vermede önem gösterme seviyeleri kızlara göre daha düşük iken, karara varmada panik olma durumu ise kızlarda erkeklere göre daha yüksek olduğu sonucuna varılmıştır (Anayurt, 2017; Başsu, 2016; Bilgiç, 2015; Çelikkaleli, 2014; Çuhadaroğlu, 2011;

Diril, 2011; Gürbüz, 2017; Kardeş, 2016; Laçın, 2015; Martin ve Rubin, 1995; Öz, 2012).

Doğan ve Sapmaz (2013) çalışmasında Bilişsel Esneklik Ölçeğinin Geçerlilik ve Güvenilirlik çalışması ile Altunkol (2017) ve Asıcı ve İkiz (2015) in araştırmasında bilişsel esnekliğin erkeklerin yararına göre değiştiği bulgusu ile bu çalışmanın bulgularıyla bir olmamaktadır. Bu bilgiler doğrultusunda Gündüz (2013) yürütücü zihinsel fonksiyonların bir alt ölçeği olan bilişsel esneklik hayata geldiğin an başladığı ve hayatın ilk yıllarında kazanılan tecrübelerin ışığında bilişsel esnekliğin çok mühim olduğunu ifade etmiştir. Bu tecrübelerin cinsiyete göre olmadığını sosyal alana, bireyin diğer kişilerle olan ilişkisi ve ebeveyn tutumlarına göre oluşturduğundan değişiklik olacağı varsayılmaktadır. Çuhadaroğlu (2011) bilişsel esnekliğin kız veya erkek olması faktöründen etkilenmediğini açıklarken, 270 lise kademesinde öğrenim

görmekte olan 163 kız 107 erkek öğrencide Çelikkaleli (2014) ise bilişsel esnekliği var eden yaşam tecrübelerinin cinsiyetler arası aynı oranda tesir ettiğini söylemiştir.

Bilgin (2016) lise öğrencilerinin cinsiyet ve bilişsel esneklik düzeyleriyle hüküm oluşturma planlarına dair çalışmasında cinsiyet ile bilişsel esneklik düzeyleri arasındaki ilişkinin hüküm verme üzerine olumlu bir sonucunun olmadığını ortaya koymuştur.

Adana ilindeki ilçelerde 830 erkek 812 kız olmak üzere toplam 1642 öğrenci ile yapmış olduğu çalışmada Şenyiğit(2018); bilişsel esneklikleriyle kötü internet kullanımını ilişkisine bakıldığında; öğrencilerin cinsiyet ve bilişsel esneklik düzeylerinin tesir etsine sosyal rahatlık açısından bakıldığında erkeklerde daha anlamlı sonuçlar gösterdiği görülmüştür.

Bilişsel esneklik ile sosyal yeterliliği incelediği çalışmada Özcan (2016) ergenlerde kız veya erkek olması ile bilişsel esneklik seviyeleri arasında sosyal yeterlilik bazında olumlu bir etki oluşturmadığı görülmüştür.

Gök (2017)'ün gerçekleştirmiş olduğu çalışmada kız öğrencilerin sosyal beceri seviyelerinin erkeklere oranla daha yüksek olduğu sonucunu tespit etmiştir. Akpınar ve Akpınar (2017)' in araştırmasında ise meslek yüksekte okuyarak yaşamını idame ettiren erkek öğrencilerin kız öğrencilere oranla sosyal beceri seviyelerinin daha düşük olduğunu bulmuştur.

Mersin'in Tarsus ilçesinde 11.sınıfta öğrenim gören 419 ortaöğretim öğrencisiyle çalışan İşçioğlu (2020) yaptığı çalışmasında bilişsel esneklik seviyesi düşük olan kız öğrencilerin sosyal becerileri erkeklerle kıyasladığında daha alt seviyede olduğu bulunmuştur. Yapılan bu çalışma ile kendi araştırmamız karşılaştırıldığında sosyokültürel demografik özellikler bu farklılıkların ortaya çıkmasında etkili olduğu yorumu yapılabilir. Yapılan çalışmada erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre sosyal kontrol alt ölçeğinden daha yüksek puan aldıkları tespit edilmiştir. Bu ölçekte kişilerin kendilerini sosyal açıdan ortaya koyma yetileri ölçülmektedir. Çıkan sonuca göre erkek öğrencilerin kız öğrencilerden herhangi bir toplum içerisinde koşulların gerektirdiği şekilde davranışlar sergileyen, özgüvenli ve dışa dönük olduğu çıkarımı yapılabilir. Başka bir açıdan bakıldığında kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre duyuşsal duyarlılık düzeylerinin daha yüksek olduğu

görülmüştür. Daha önce ortaokul öğrencileriyle yapılan bir çalışmaya bakıldığında kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre daha anlayışlı ve olumlu oldukları görülmüştür. Lise dönemine geçildiğinde farklı bir döneme geçiş yapıldığından kız öğrencilerin yazılı olmayan iletişimi anlama, tepki verme ve empatik olma durumlarının erkek öğrencilere göre daha yüksek seviyede olduğu gözlemlenmiştir.

Başarı durumuna göre Bilişsel Esneklik Ölçeği, Sosyal Envanterin Karşılaştırılması sonucunda anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir.

Bilişsel esneklik ölçeğinden elde edilmiş puanlar başarı durumu ile karşılaştırıldığında anlamlı farklılık tespit edilmiştir. Tek yönlü varyans analizi ile yapılan Bilişsel Esneklik ölçeğinin değerlendirilmesinde ($F(3.421)=39.09, p<0.05$) bulunmuş olup, Sosyal beceri envanterinde ise ($F(3.421)=15.15, p<0.05$) bulunarak anlamlı farklılık tespit edilmiştir. Tüm alt boyutlarında da anlamlı farklılıklar bulunmuş, çok başarılı olanların orta seviyede başarılı ve başarısız olanlardan, başarılı olanların da başarısız olanlardan daha yüksek seviyeye ulaşmıştır. Sosyal beceri alt boyutlarında ise sosyal duyarlılık ve duyuşsal anlatımcılık hariç tüm boyutlarda anlamlı farklılık tespit edilmiştir. Sosyal duyarlılık ve duyuşsal anlatımcılık alt ölçeğinde anlamlı farklılığa rastlanmamıştır. Bu sonuçtan yola çıkarak; okul başarı durumu çok başarılı ve başarılı olanların bilişsel olarak daha esnek oldukları yorumu yapılabilir.

Ülkemizde sosyal yeterlilik konusuyla ilgili yapılan çalışmalarda genellikle sosyal yeterlilik eğitimi, empati yetileri, öz yeterlilik gibi faktörlerle ilişkilerine bakılmıştır. Akademik değişkenine ilişkin çok çalışma olmamakla beraber Şahin (2001) bireyin kendisini daha başarılı görmesi ve hayata uyumu hususunda yetkin hale gelmesinin sosyal beceri konusunda eğitilmesiyle ilişkili olacağını söyler.

Yapılan bir diğer çalışmada Yücel(2011) araştırmasında akademik başarının bilişsel esneklik seviyesini olumlu anlamda etkilediğini ve problem çözmede bilişsel esnekliği yüksek olanların daha başarılı olduğunu söylerken; 2013-2014 yılında Zahal (2014) İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Müzik Öğretmenliği programı Özel Yetenek Sınavları'na katılan öğrenciler ile yaptığı çalışmada bilişsel esneklik seviyeleri arttıkça öğrencilerin de başarılarının arttığını, sınav sonuçları ile bilişsel esneklik değerlerinin ilişkili olduğunu söylemiştir.

Çelikkaleli (2014) ise akademik başarı, duygusal yetkinlik değişkenleri ile bilişsel esneklik düzeyi arasında anlamlı fark bulmuştur.

Ergenin akademik yeterlilik inancı; bireyin çalışması gereken hususlarda kendine güvenmesi ve öğrenme becerilerini geliştirmek için stratejiler geliştirmesini buna da ek olarak verimini başarılı kullanması için önem arz eden hususlardır. Yapılan çalışmalardan çıkan sonuçlara bakarak bilişsel esneklik değerinin artmasıyla akademik başarının da artış göstermesi yapmış olduğumuz çalışmayı destekler niteliktedir.

Anne–Baba Eğitim Düzeyi Bilişsel Esneklik Ölçeği, Sosyal Beceri Envanterinin Karşılaştırması Sonucu Anlamlı Bir İlişki Tespit Edilmemiştir

Yapmış olduğumuz çalışmada tek yönlü varyans analizi kullanılmış olup anne-baba eğitim düzeylerinin Bilişsel Esneklik Ölçeği, Sosyal Beceri Envanterinde anlamlı farklılık tespit edilmemiştir ($p>0.05$). Anne eğitim düzeyine göre bilişsel esneklik düzeyinin anlamlı bir biçimde farklılaşıp farklılaşmadığına ilişkin herhangi bir araştırma bulgusuna rastlanmamakla birlikte, anne eğitim düzeyine göre bilişsel esneklik ile ilişkili olan bir çok değişkende anlamlı farklılıkların bulunduğu çeşitli araştırmalara rastlanmaktadır. Bilişsel esneklik seviyesinin önemli yetilerinden biri olan sosyal yetkinliğin annenin eğitim seviyesine göre değişkenlik gösterdiğine dair çalışmalar bulunmaktadır.

Biçer (2009) annenin eğitim seviyesi arttıkça sosyal yetkinlikle ilgili ümitlerinin arttığını bulmuştur. Bununla beraber anne baba eğitim seviyesi ergenlik dönemindeki bireyler için değer taşıyan ailesel demografik husustur. Ebeveynin eğitiminin ergenin tepkisel, sosyal, duygusal, akademik etkilerine tesir ettiğine dair çalışmalar yapılmıştır. (Hortaşçu, 1994; Hortaşsu, 1995) Çalışmanın sonucunda ortaya konulan, bilişsel esnekliğin annenin eğitim seviyesine göre başkalaşmadığına dair sonuçlar, Diril tarafından 2011 yılında bahsi geçen çalışma ile uygunluk içerisinde olmadığı görülmüştür. Sonuçların en üst değerlerinin anne eğitim seviyesi üniversite olan öğrencilere dair olmasına rağmen, olumlu bir sonuçtan bahsedilememektedir.

Fakat sonuçlar üst değerlerde görüldüğünde anne eğitim seviyesi üniversite olan öğrencilerin herhangi bir konu veya durumda farklı bir yöntem ve opsiyon geliştirmesinde katkısı olabileceğinden bahsedilebilir. Çünkü annelerin eğitim seviyeleri yükseldikçe çocukların farklı alternatifleri düşünebilmeleri, sorunlarla baş

edebilmeleri, kendilerini yeterli görebilmeleri gibi durumlarda deneyimli buldukları söylenebilir.

Bilişsel esneklik seviyeleri çocuğun doğduğu anda ilk bağ geliştirdiği anne- baba aracılığıyla işlenmektedir. Ellis'in (1995) araştırmasına bakıldığında, bireyler bilişsel çarpıtmalara ve inanmaya meyilli olarak yaşama başlarlar. Bu yatkınlıkları etrafındaki kişilerden dolayı gelişir. Bireylerin mantıksal bulunmayan fikirleri, toleranssızlığı, değiştirilmesi çok zor olan kesin inançları çoğu zaman içerisinde yetişmiş olduğu gelenek ve görenekler aracılığıyla işlenir. Bireyi yetiştiren kişilerin tüm bu reaksiyonlarının bilişsel esneklik düzeyinde de fark edildiğinden bahsedebilir. Fakat yapılan bu çalışmanın neticelerine bakıldığında annelerin öğrenim seviyeleri bu sonucu önemli olarak değiştirmemektedir. Annenin eğitim öğretim görmediğinden de çocuğunun olumlu tutumlarını onaylayıp, girişken ve değişken olmasına katkıda bulunabilir. Bu bağlamda çocuğun bilişsel anlamda gelişmiş olması, annenin öğrenim seviyesinin kademesiyle ilişkili olmadığını ortaya koyabilir.

Baba öğrenim seviyesini baz alınarak araştırıldığında çalışmada, bilişsel esneklik ile ilgili değişkenler arasında çeşitlilik olduğu görülmüştür. Hortaçsu (1994), Hortaçsu (1995) ve Biçer (2009) yaptıkları çalışmalarda, babanın öğrenim seviyesine bazı değişkenlerin (akademik başarı, sosyal yeterlilik seviyesi, davranışsal özellikler) farklılık gösterdiğini gözlemlemiştir. Bu çalışmalara bakıldığında üst düzey bilişsel esneklik seviyesine sahip olan öğrencilerin babalarının eğitim seviyesinin düşük olduğu gözlemlenmiştir. Babanın eğitim seviyesinin düşük olmasının ebeveynin çocuğun başarı düzeyine karşı beklentisinin düşük olması sebebiyle bireyin şahsını güvende, yetkin ve olumlu yönde geliştirmesine olanak sağladığı söylenebilir.

Kardeş sayısına göre bilişsel esneklik ölçeği, sosyal beceri envanteri karşılaştığında elde edilmiş puanlar neticesinde ortalamalar arasında anlamlı farklılık tespit edilememiştir.

Tek yönlü Varyans analizi ile yapılan değerlendirmede kardeş değişkenine göre ölçekler karşılaştırıldığında anlamlı farklılık tespit edilmemiştir ($p>0.05$).

Martin ve Anderson (2001) bilişsel esnekliği; gündelik hayat, bireyler arası uyum, ani çıkan sorunlara çözüm getirme gibi üretkenlik barındıran bir yeti olarak ifade eder. Kardeş sayısının artması bireyin, karşı karşıya kaldığı sorunlar sonucu

destek olabilecek birilerini yanında görmesi sorunları çözme açısından kolaylık sağlayabilir. Bu durum neticesinde üretkenlik gerektiren sorun çözme tekniklerine daha az gerek duyabileceği söylenebilir.

Balcı ve Ekici (2019)'nin yapmış olduğu çalışmada ise, kardeş sayısı ile bilişsel esneklik seviyesi arasında anlamlı bir fark olmadığıdır. Bu sonuç ise yapmış olduğumuz çalışmayı destekler niteliktedir.

Konuyla ilgili yapılmış çalışmalara baktığımızda Alhas (2021) çalışmamızdan farklı olarak tek büyüyen çocukların 3 veya daha fazla kardeşi olan çocuklara göre sosyal becerilerinin daha düşük olduğu sonucu görülmüştür. Bunun açıklaması olarak ta toplumun en küçük yapıtaşı olan ailede sosyalleşmenin doğması ve kardeş gibi aileye ait olan başka bir bireyle iletişimin sosyal beceriyi geliştirmiş olması yorumu yapılabilir. Bireyin kendini rahatça ifade edebildiği, kendisinin başka bir çocukla kıyaslanma durumunun olmadığı ortamda kardeş sayısının etkisini ortadan kaldırdığı yorumu yapılabilir.

Yaşa göre bilişsel esneklik ölçeği, sosyal beceri envanteri karşılaştırılmasında anlamlı fark tespit edilmemiştir;

Tek yönlü varyans analizi ile yapılan çalışmada yaşa göre bilişsel esneklik ölçeği ile elde edilmiş sonuçları yaş değişkenine göre karşılaştırdığımızda ortalama puanların arasında anlamlı düzeyde bir farklılık görülmemektedir ($p>0.05$). Sosyal Beceri Envanteri alt boyutundan ($F(3.421)=2.64$, $p<0.05$) bulunmuş sonuçları yaş değişkenine göre karşılaştırdığımızda ise ortalamalar arasında anlamlı farklılık tespit edilmiştir

Yine yaptığımız çalışmada çıkan sonuçta sosyal anlatımcılık alt boyutundan elde edilmiş puanları yaşa göre kıyasladığımızda 17 yaş ve üstü olanların 14 ve 15 yaşında olanlardan daha yüksek ortalamaya yüksek olduğu tespit edilirken ($F(3.421)=3.02$, $p<0.05$), sosyal duyarlılık alt boyutunda 14 yaşında olanların 16 ve 17 yaşında olanlardan daha yüksek ortalama değere sahip oldukları sonucuna varılmıştır ($F(3.421)=3.47$, $p<0.05$). Sosyal kontrol alt boyutundan ise 17 ve üstü yaş olanların 14 yaşında olanlardan daha yüksek olduğunu ortaya koyarak anlamlılık ortaya çıkmıştır ($F(3.421)=2.96$, $p<0.05$).

Bireylerin ergenlik döneminde sosyal iletişim kurma ve akranlarıyla iletişime geçme becerileri sosyal anlatımcılığı kapsamaktadır. Bu sebeple bireyler ergenlik dönemlerinin sonuna yaklaştıkça iletişim becerileri artmakla birlikte sosyal yaklaşmayı daha sağlıklı hale getirmektedirler şeklinde yorumlanabilir. Kısacası ergenlik döneminde bireyler arası ilişkiler ergenler için oldukça önemlidir, bunu da sosyal anlatımcılığın yaşla birlikte doğru orantılı olarak ilerlediğini yorumlayabiliriz.

Ortaokul döneminden lise dönemine geçiş yapan ergen, toplumun normlarını ergenlik döneminin sonuna yaklaşan bireye göre daha yüksek seviyede benimser. Çocukluk dönemindeki bireyin aile ve sosyo-kültürel çevresinde edinmiş olduğu kuralları ergenlik döneminin başında benimser. Fakat bireyin ergenlikten yetişkinliğe geçiş döneminde edinmiş olduğu değer yargıları zamanla kendi süzgecinden geçirilip değişerek kendine has düşünme yapısını oluşturmaktadır. Bu sebeple çalışmanın sonucunda ortaya çıkmış olduğu gibi ergenlerin yaşı arttıkça sosyal duyarlılık düzeylerinde azalma görüldüğü sonucuna varılmıştır.

Konuyla ilgili çeşitli çalışmalardan faydalanılarak yorum yapılabilir. Bilişsel esneklik seviyesinin yaş faktörüne göre değişiklik gösterdiğine dair bazı sonuçlar bulunmaktadır. (Bilgin,2009) Bireyin her döneme ait bazı istekleri olabilmektedir. Ergenlik döneminde bir topluluğa ait olma, aidiyet duygusu geliştirme ve iletişimde olduğu akran grubu ile sürekli irtibatla kalmayı isteme gibi ihtiyaçları vardır. Bu sebeptir ki ergenlik döneminde olan bireylerin arkadaşları tarafından onay alması, tutarlı yakınlık kurması ve ilişkilerinde sağlıklı olması kendileri için oldukça önem taşımaktadır. Bireylerin diğer kişilerle olan iletişim becerileri, bilişsel esneklik için olumlu yönde anlam ifade etmektedir. (Martin ve Rubin, 1994) Bununla birlikte bilişsel esneklik düzeyi, bireyler arası bağ ile kendilerini yönetme yetileri arasında olumlu ilişki içerisindedirler. (Martin ve Rubin, 1995) Bilişsel esnekliğe etki eden bir diğer faktörde bireyler arası ilişkilerde yeti sahibi olmak bulunmuştur. (Bilgin,2009)

Ergenlerin döneme adım attıkları ilk andan itibaren ilişkilerinde tutarlı ve kendini nitelikli görmesi oldukça önem arz etmektedir. Bireyin bu dönemde ilişkilerini yönetmesinin engellenmesi ve sosyal dayanağın olmaması gibi faktörler bir takım davranışsal problemleri de beraberinde getirir. (Malecki ve Demary,2002) Uyum problemi yaşayan bu dönemdeki birey iletişime geçmekte güçlük çeker, onay alma gereksinimini karşılayamazlar.

Sınıfa göre bilişsel esneklik ölçeği ile sosyal beceri envanterini karşılaştırdığımızda sınıfa göre anlamlı farklılık tespit edilmemiştir

Tek yönlü Varyans analizi ile yapılan bilimsel araştırmada sınıfa göre bilişsel esneklik ölçeği ile sınıfa göre ortalamalar arasında anlamlı farklılık tespit edilmemiştir ($p>0.05$). Sosyal beceri envanteri alt boyutundan ($F(3.421)=3.35, p<0.05$) sınıfa göre kıyasladığımızda anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir. 11. Sınıfta olanların 9. Sınıfta olanlara oranla daha yüksek ortalamaya sahip oldukları sonucuna varılmıştır. Sosyal anlatımcılık alt boyutunda 11. Sınıf olanların 9. ve 10. Sınıf olanlardan daha yüksek ortalamaya değere sahip oldukları sonucuna varılmıştır ($F(3.421)=6.22, p<0.05$). Sosyal duyarlılık alt boyutunda 9. Sınıf olanların 12. Sınıf öğrencilerinden daha yüksek ortalamaya sahip olduğu ortaya çıkmıştır ($F(3.421)=3.54, p<0.05$). Sosyal Kontrol alt boyutundan ise ($F(3.421)=4.39, p<0.05$) sonucu ile 12. sınıfta olanların 9. sınıfta olanlardan daha yüksek ortalamaya sahip oldukları görülmüştür.

Yapılan çalışma incelendiğinde ergenlerin sınıf kademeleri ilerledikçe akranlarıyla ikili iletişim kurma ve çevresiyle spontane konuşma başlatıp bunu sürdürebilme becerilerinin de artış gösterdiği yorumu yapılabilir.

Araştırmamız incelendiğinde sosyal duyarlılık seviyesi yüksek olan 9. Sınıf öğrencilerinin akranlarına karşı daha hassas ve özenli yaklaşım sağladığı, herhangi bir konu hakkında iyi bir dinleyici oldukları gözlemlenmektedir. Bireylerin ergenlik öncesi, sırası ve sonrası evrelerinde kendi yaşamları ve sosyal hayatlarında birçok gelişim ve değişkenlik geçirdiği bilindiğinden öğrencilerinde sınıf kademeleri arttıkça sosyal duyarlılık seviyelerinde değişme yaşandığı yorumu yapılabilir.

Bilişsel esneklik seviyesi ile sınıf değişkeni arasında fazla çalışma yapılmamıştır. Diril (2011) araştırmasında Lise 1. Sınıf öğrencilerinin 11. Sınıf öğrencilerine nazaran daha yüksek bilişsel esnekliğe sahip olduklarını ortaya koymuştur. Başka yapılan bir çalışmada öğrenim basamakları ile bilişsel esneklik seviyesi arasında olumlu bir fark olmadığıdır. (Bilgiç & Bilgin, 2016; Öz, 2012) Sınıf kademesine ek olarak yaş faktörüne göre de bilişsel esneklik seviyeleri değerlendirildiğinde anlamlı bir sonuca varılamamıştır. (Güneri & Demirci, 2020). Öz (2012) ise ilköğretimden liseye geçtiğinde ergenin bilişselliğinin azaldığını, üniversiteye geçildiğinde ise bu düzeyde artış olduğunu ek olarak ilköğretim

düzeinden bile fazla olduğu sonucuna varılmıştır. Farklı örneklemler grupları, ölçüm araçlarının çeşitlenmesi sebebi ile bu farklılıklar ortaya çıkmış olabilir.

SONUÇLAR VE ÖNERİLER

Literatürün zenginleştirilmesi açısından bilişsel esnekliğin çeşitli boyutlarla incelenip bu kavrama ait bilgilerin detaylandırılması gerekmektedir. Araştırmada kullanılan değişkenlere ait çalışmaların zenginleşmesi için yapılacak olan diğer çalışmalara kavramın dahil edilip farklı değişkenlerle olan ilişkisine bakılması destekleyici olacaktır. Lise öğrencilerinin demografik bilgilerine göre sosyal becerilerinin incelenmesi problemi; demografik bilgilerin bilişsel esneklik etkileşim içinde olduğu ile sosyal becerileri ne seviyede değişiklik gösterdiğine açıklık getirmiştir. Çalışmaya konu olan bilişsel esneklik kavramının öğrencilerin sosyal becerilerine etki ettiğini ve demografik bilgiler bakımından farklılık gösterdiği görülürken örneklem grubunun ise ergenlerle gerçekleşmiş olması çalışmaya değer katmıştır.

Yapılan çalışmada lise öğrencilerinin bilişsel esneklikleri ile sosyal yeterlilikleri arasındaki ilişkinin incelenmesi hedeflenmiştir. Bu iki değişken arasında demografik bilgilere göre anlamlı farklılık olup olmadığına bakılmıştır. Veriler bilişsel esneklik düzeyi ile sosyal yeterlilik arasında anlamlılık olduğu sonucunu ortaya koyarken, anne-baba eğitim durumu, kardeş sayısına göre değişkenler arasında ilişki olmadığı sonucuna varılmıştır. Bu sonuçların yanı sıra cinsiyet, yaş ve sınıfa göre alt ölçeklerinde olumlu farklılıklar tespit edilmiştir. Başarı düzeyine göre ise ölçekler arasında anlamlı fark olduğu bulunmuştur.

Öneriler

Çalışmanın sonucunda bulunan verilere göre diğer yapılacak çalışmalar için aşağıda önerilere yer verilmiştir.

Uygulama Kısımında Yapılabilecek Öneriler

-Ergenlik sürecinde bilişsel esneklik ve sosyal yeterlilik kavramları içerisinde buldukları dönem ve ileriki dönemler için önem teşkil etmektedir. Bu nedenle bu dönem detaylı incelenip bu kavramlar hakkında eğitici bilgilendirmeler yapılabilir.

-Alışkanlık haline gelmiş günlük plan ve rutinlerde değişiklikler yapılmalıdır. Öğrenciler farklı yol ve tarzda düşünebilme yetileri yakalamalıdır.

- Hayatın içine çeşitli önermeler yerleştirebilmeli, zihinsel ve sosyal farklılıklara açık olunmalıdır.

-Ergenlerin düşünme yapıları sorgulamaya tenkite, farklılaşmaya ve araştırmaya olanak sağlamalıdır.

İleriki Dönemlerde Yapılabilecek Araştırmalar İçin Öneriler

- Yapmış olduğum çalışmada 14-18 yaş arası ergenler katılımcı olmuştur. Değişkenleri araştırmak için farklı yaş gruplarıyla çalışma yapılabilir.

- Ülkemizde veya diğer memleketlerde yaşayan kişilerle çalışma yapılabilir. Bu durumda çalışmanın geçerliliğini ve güvenilirliğini arttırabilir.

- Yapılan çalışmalarını desteklemek amaçlı nicel çalışmaların yanı sıra nitel araştırma metotları da kullanılabilir.

- Bilişsel esneklik ve sosyal yeterlilik kavramlarının başka değişkenlerle olan ilişkilerine bakılarak literatüre katkı sağlanabilir.

KAYNAKÇA

- Abdi, B. (2010). Gender differences in social skills, problem behaviours and academic competence of Iranian kindergarten children based on their parent and teacher ratings. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 5, 1175-1179.
- Ağır, F. (2007). Özel okullarda ve devlet okullarında çalışan ilköğretim öğretmenlerinin uzaktan eğitime karşı tutumlarının belirlenmesi (Master's thesis, Balıkesir Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü).
- Ahmetoğlu, E. (2009). Erken çocukluk gelişimi ve eğitimi. Fazlıoğlu, Y. (Ed.), *Sosyal gelişim* (ss. 39-60). İstanbul: Kriter Yayınları.
- Akçay Özcan, H. D. (2016). Ergenlerde bilişsel esneklik ile özyeterlik arasındaki ilişkinin incelenmesi (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Toros Üniversitesi, Mersin.
- Akkok, F. (1999). *Parental Involvement in the Educational System: To Empower Parents To Become More Knowledgeable and Effective*.
- Akpınar, Ö., ve Akpınar. (2017). Meslek yüksekokulunda öğrenim gören öğrencilerin sosyal beceri düzeylerinin incelenmesi. *Uluslararası Anadolu Spor Bilimleri Dergisi*, (3),143-155.
- Alhas, U.(2021). Ergenlerde Bilişsel Esneklik Düzeyi ile Algılanan Anne Baba Tutumu Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Gelişim Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Alparslan Kardeş, G. (2016). Davranış-mekân uyumu: Bilişsel esneklik düzeyleri farklı öğrencilere göre, okul ortamında olanaklılıkların (affordances) incelenmesi (Master's thesis, Eğitim Bilimleri Enstitüsü).
- Alparslan Kardeş, G. (2016). Davranış-mekân uyumu: Bilişsel esneklik düzeyleri farklı öğrencilere göre, okul ortamında olanaklılıkların (affordances) incelenmesi (Master's thesis, Eğitim Bilimleri Enstitüsü).
- Altay, B. F., & Güre, A. (2012). Okulöncesi kuruma (devlet-özel) devam eden çocukların sosyal yeterlik ve olumlu sosyal davranışları ile annelerinin ebeveynlik stilleri arasındaki ilişkiler. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 12(4), 2699-2718.
- Altunkol, F. (2017). Bilişsel esneklik eğitim programının lise öğrencilerinin bilişsel esneklik ile algılanan stres düzeylerine ve stresle başa çıkma tarzlarına etkisi. Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Anayurt, A. (2017). Duygu düzenleme ile erken dönem uyumsuz şemalar, bilişsel esneklik ve ruminasyon arasındaki ilişkilerin incelenmesi.

- Anderson, C. M. (1998). Aggressive communication traits and their relationships with the cognitive flexibility scale and the communication flexibility scale. *Journal of Social Behavior and Personality*, 13(3), 531-540.
- Avşaroğlu, S., & Ömer, Ü. R. E. (2007). Üniversite öğrencilerinin karar vermede özsaygı, karar verme ve stresle başa çıkma stillerinin benlik saygısı ve bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (18), 85-100.
- Ayva, A. S. (2018). Macera terapisi temelli grupla danışmanlığın üniversite öğrencilerinde bilişsel esneklik ve belirsizliğe tahammülsüzlüğe etkisi (Yayımlanmamış doktora tezi). Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Bacanlı, H. (2009). Sosyal Beceri Eğitimi. Ankara: Asal Yayınları.
- Bacanlı, H. (2012). Sosyal beceri eğitimi.(5. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Balta, Ş. N. (2020). Genç yetişkin bireylerin bilişsel esneklik düzeylerinin, ölüm kaygısı düzeyleri ve mutluluk düzeylerine etkisinin incelenmesi (Master's thesis, Sosyal Bilimler Enstitüsü).
- Bandura, A. (1977). Öz yeterlilik: birleştirici bir davranış değişikliği teorisine doğru. *Psikolojik inceleme*, 84 (2), 191.
- Bandura, A. (1982). Self-efficacy mechanism in human agency. *American psychologist*, 37(2), 122.
- Bandura, A. (1989). Regulation of cognitive processes through perceived self-efficacy. *Developmental psychology*, 25(5), 729.
- Bandura, A. (1993). Perceived self-efficacy in cognitive development and functioning. *Educational psychologist*, 28(2), 117-148.
- Bayhan & Artan. (2007). Çocuk Gelişimi ve Eğitimi. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.
- Bedel, A., & Ulubey, E. (2015). Ergenlerde Başa Çıkma Stratejilerini Açıklamada Bilişsel Esnekliğin Rolü. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 14(55), 291-300.
- Biçer, E. (2009). Parçalanmış ve tam aileye sahip ergenlerin atılganlık ve sosyal yetkinlik beklenti düzeylerinin bazı demografik değişkenler açısından incelenmesi. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Çukurova Üniversitesi, Adana.
- Bilbay, A. A., Çetin, F., & Kaymak, D. A. (2003). Çocuklarda sosyal beceriler.
- Bilgiç, R., & Bilgin, M. (2016). Ergenlerin cinsiyet ve öğrenim kademesi düzeylerine göre bilişsel esneklik düzeyleri ile karar stratejileri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Uşak Üniversitesi Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 2(2), 39-55.

- Bilgiç, R., & Bilgin, M. (2016). Ergenlerin cinsiyet ve öğrenim kademesi düzeylerine göre bilişsel esneklik düzeyleri ile karar stratejileri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Uşak Üniversitesi Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 2(2), 39-55.
- Bilgiç, R., & Bilgin, M. (2016). Ergenlerin cinsiyet ve öğrenim kademesi düzeylerine göre bilişsel esneklik düzeyleri ile karar stratejileri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Uşak Üniversitesi Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 2(2), 39-55.
- Bilgin, M. (2009). Bilişsel esnekliği yordayan bazı değişkenler. *Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 3(36), 142-157.
- Bilgin, M. (2009). Bilişsel yordayan uyarılar. *Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 3 (36), 142-157.
- Bock, A. M., Gallaway, K. C., & Hund, A. M. (2015). Specifying links between executive functioning and theory of mind during middle childhood: Cognitive flexibility predicts social understanding. *Journal of Cognition and Development*, 16(3), 509-521.
- Bozkurt, E. (2016). Okul öncesi çocuklarının duyguları anlama becerileri ile sosyal yetkinlik düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi (Doctoral dissertation, Necmettin Erbakan University (Turkey)).
- Burkovik, Y. (2010). *Sosyal Fobi* (7. Baskı). İstanbul: Timaş Yayınları.
- Cartledge, G., & Milburn, J. F. (1980). *Teaching social skills to children*. Pergamon Press.
- Çeçen, A. R., & Inanc, B. Y. (2005). DUYGU YÖNETİMİ EĞİTİMİNİN DUYGU YÖNETME BECERİLERİNE ETKİSİ. *Journal of Educational Sciences & Practices*, 4(8).
- Çelikkaleli, Ö. (2010). Ergenlerin arkadaş bağlılığı ve internet bağımlılığının cinsiyet ebeveyn tutumu ve anne baba eğitim düzeylerine göre incelenmesi. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 19(3), 225-240.
- Çelikkaleli, Ö. (2014). Bilişsel Esneklik Ölçeği'nin geçerlik ve güvenirliği. *Eğitim ve Bilim*, 39(176).
- Çelikkaleli, Ö. (2014). Ergenlerde bilişsel esneklik ile akademik, sosyal ve duygusal yetkinlik inançları arasındaki ilişki. *Eğitim ve Bilim*, 39(176).
- Çelikkaleli, Ö. (2014). Ergenlerde bilişsel esneklik ile akademik, sosyal ve duygusal yetkinlik inançları arasındaki ilişki. *Eğitim ve Bilim*, 39(176).
- Ciairano, S., Bonino, S. ve Miceli, R. (2006). Çocukluktan erken ergenliğe bilişsel esneklik ve sosyal yeterlilik. *Cognitie, Creier, Comportament/Biliş, Beyin, Davranış*, 10 (3).
- Crocker, J., Fiske, S. T., & Taylor, S. E. (1984). Schematic bases of belief change. In *Attitudinal judgment* (pp. 197-226). Springer, New York, NY.

- Çubukçu, Z., & Gültekin, M. (2006). İlköğretimde öğrencilere kazandırılması gereken sosyal beceriler. *Bilig*, (37), 155-174.
- Çuhadaroğlu, A. (2011). Bilişsel Esnekliğin Yordayıcıları (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Demirci, O. O., & GÜNERİ, E. (2020). Bilişsel esnekliğin bilişsel duygu düzenleme üzerindeki etkisi. *Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 21(39), 651-684.
- Dennis, JP ve Vander Wal, JS (2010). Bilişsel esneklik envanteri: Araç geliştirme ve güvenilirlik ve geçerlilik tahminleri. *Bilişsel terapi ve araştırma* , 34 (3), 241-253.
- Diril, A. (2011). Lise öğrencilerinin bilişsel esneklik düzeylerinin sosyodemografik değişkenler ve öfke düzeyi ile öfke ifade tarzları arasındaki ilişkinin incelenmesi (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Çukurova Üniversitesi, Adana.
- Dişçi. (2019). Okul öncesi dönemde çocukların sosyal değerleri ile sosyal becerileri arasındaki ilişki (Yayınlanmamış Yüksek lisans Tezi). Trakya Üniversitesi, Edirne.
- Dryden, W., & Neenan, M. (2007). Rational emotive behaviour therapy: 100 key points and techniques. Routledge.
- Ekici, F. Y. (2015). Okul öncesi eğitime devam eden çocukların sosyal becerileri ile aile özellikleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(02).
- Ekici, F. Y. (2015). Okul öncesi eğitime devam eden çocukların sosyal becerileri ile aile özellikleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(02).
- Ekici, F. Y., & BALCI, S. (2019). Okul Öncesi Öğretmen Adaylarının Bilişsel Esneklik Düzeyleri ve Duygusal Tepkisellik Düzeylerinin İncelenmesi. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, (1), 65-77.
- El Nokali, N. E., Bachman, H. J., & Votruba-Drzal, E. (2010). Parent involvement and children's academic and social development in elementary school. *Child development*, 81(3), 988-1005.
- Erdoğan, S., & Yazıcıoğlu, Y. (2004). SPSS uygulamalı bilimsel araştırma yöntemleri. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Ereyi, B. (2016). Ergenlerde bilişsel esneklik düzeyi ve problem çözme becerisinin mizahı kavramıyla ilişkisi (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Erol, Z. (2014). Otizmde tenis uygulamalarının sosyal yeterlilik üzerindeki etkisi (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.

- Erözkan, A. (2013). İletişim becerileri ve kişilerarası problem çözme becerilerinin sosyal yetkinliğe etkisi.
- Evcı, K. E. (2018). Ergenlerde İnternet Bağımlılığı, Sosyal Yeterlilik ve Kontrol Hissi İlişkisi (Master's thesis, İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü),
- Ferris, G. R., Perrewé, P. L., & Douglas, C. (2002). Social effectiveness in organizations: Construct validity and research directions. *Journal of Leadership & Organizational Studies*, 9(1), 49-63.
- Fetihi, L. (2002). Ergenlik ve Toplum. *Eğitim ve Bilim*, 27(125).
- Göger, G. (2018). Ebeveynlerin kişilik özellikleri ile çocuklarının sosyal beceri ve problem davranışları arasındaki ilişkinin incelenmesi (Master's thesis, Sosyal Bilimler Enstitüsü).
- Gresham, F. M., & Reschly, D. J. (1988). Issues in the conceptualization, classification, and assessment of social skills in the mildly handicapped. *Advances in school psychology*, 6, 203-247.
- Gresham, F. M., Sugai, G., & Horner, R. H. (2001). Interpreting outcomes of social skills training for students with high-incidence disabilities. *Exceptional children*, 67(3), 331-344.
- Gülay, H., & Akman, B. (2009). Okul öncesi dönemde sosyal beceriler. Ankara: Pegem Akademi, 63, 84.
- Gültepe, B. (2018). Görsel Sanatlar Uyarıcılarının Belirli Özellikler Açısından Bilişsel Esneklik Üzerindeki Etkisi (Yayımlanmamış doktora tezi). Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu.
- Gündüz, B. (2013). Bağlanma stilleri, akılcı olmayan inançlar ve psikolojik belirtilerin bilişsel esnekliği yordamadaki katkıları. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 13(4), 2071-2085.
- Güney, R. (2005). Kronik Hastalıklı Kardeşe Sahip Çocukların Sosyal Yeterlilikleri ve Problem Davranışları (Doctoral dissertation, Marmara Üniversitesi (Turkey)).
- Güney, R. (2005). Kronik Hastalıklı Kardeşe Sahip Çocukların Sosyal Yeterlilikleri ve Problem Davranışları (Doctoral dissertation, Marmara Üniversitesi (Turkey)).
- Gürbüz, E. (2017). Annelerin tutumlarına göre ana sınıflarına devam eden çocukların sosyal beceri düzeylerinin incelenmesi (Master's thesis, Sosyal Bilimler Enstitüsü).
- Han, H. S., & Kemple, K. M. (2006). Components of social competence and strategies of support: Considering what to teach and how. *Early Childhood Education Journal*, 34(3), 241-246.

- Hortaçsu, N. (1994). Anne baba eğitim düzeyi, popülerlik, bireysel bilişler ve akademik performans: türk çocukları ile bir inceleme. *Genetik Psikoloji Dergisi* , 155 (2), 179-189.
- Hortaçsu, N. (1995). Ebeveynlerin eğitim seviyeleri, ebeveynlerin inançları ve çocuk sonuçları. *Genetik Psikoloji Dergisi* , 156 (3), 373-383.
- Ikiz, F. E., & Asici, E. (2017). The Relationship between Individual Innovativeness and Psychological Well-Being: The Example of Turkish Counselor Trainees. *International Journal of Progressive Education*, 13(1), 52-63.
- İlgin, T. İ. (2018). Okul öncesi çocukların sosyal beceri düzeyleri ve sosyal değer kazanımları ile ebeveyn sosyal beceri düzeyi arasındaki ilişkinin incelenmesi (Master's thesis, Sağlık Bilimleri Enstitüsü).
- İnanç, B. Y. (2004). *Gelişim Psikolojisi*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- İşçiöğlü, E. (2020). Okul türü ve okul malzemelerinin incelenmesi, okul türü ve üniversite öğrencilerine göre sosyal bilimler enstitüsüdür .
- İşçiöğlü, E. (2020). Lise öğrencilerinin cinsiyet, okul türü ve bilişsel esneklik düzeylerine göre sosyal becerilerinin incelenmesi (Master's thesis, Sosyal Bilimler Enstitüsü).
- Jacobson, M. J., & Spiro, R. J. (1995). Hypertext learning environments, cognitive flexibility, and the transfer of complex knowledge: An empirical investigation. *Journal of educational computing research*, 12(4), 301-333.
- Jonassen, D. H., & Grabowski, B. (1993). *Individual differences and instruction*. New York: Allen & Bacon.
- Karoğlu, H., & Ünüvar, P. (2017). Okul öncesi dönem çocuklarının gelişim özellikleri ve sosyal beceri düzeyleri. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (43), 231-254.
- Karoğlu, H., & Ünüvar, P. (2017). Okul öncesi dönem çocuklarının gelişim özellikleri ve sosyal beceri düzeyleri. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (43), 231-254.
- Kerres Malecki, C. ve Kilpatrick Demary, M. (2002). Algılanan sosyal desteğin ölçülmesi: Çocuk ve ergen sosyal destek ölçeğinin (CASSS) geliştirilmesi. *Okullarda Psikoloji* , 39 (1), 1-18.
- Koesten, J., Schrod, P., & Ford, D. J. (2009). Cognitive flexibility as a mediator of family communication environments and young adults' well-being. *Health Communication*, 24(1), 82-94.
- Köydemir, S. (2006). Üniversite öğrencileri arasında utangaçlığın yordayıcıları: Kendini sunum

- Kreuter, E. A., & Moltner, K. M. (2014). Schema-focused cognitive therapy. Treatment and Management of Maladaptive Schemas (pp. 71-84). Springer, Cham.
- Kulaksızoğlu, A. (2000). Ergenlik Psikolojisi. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Laçın, B. G. (2015). Üniversite öğrencilerinde özyeterlilik ve stresle başa çıkma stratejilerinin bilişsel esnekliği yordama düzeyleri (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Ladd, G. W. (2007). Appraising the human developmental sciences: Essays in honor of Merrill-Palmer quarterly. Wayne State University Press.
- Lazarus, R. (1994). Stresle başa çıkma tarzınız: Dostunuz ya da düşmanınız (Çev. N. Rugancı). Stresle Başa Çıkma. Olumlu bir yaklaşım (Ed. N. Şahin), Türk Psikologlar Derneği Yayınları, 2, 59-63.
- Lynch, S. A., & Simpson, C. G. (2010). Social skills: Laying the foundation for success. Dimensions of early childhood, 38(2), 3-12.
- Martin, M. M., & Anderson, C. M. (1998). The cognitive flexibility scale: Three validity studies. Communication Reports, 11(1), 1-9.
- Martin, M. M., & Anderson, C. M. (2001). The relationship between cognitive flexibility and affinity-seeking strategies. Advances in Psychological Research, 4, 69-76.
- Martin, M. M., & Rubin, R. B. (1994). Development of a communication flexibility measure. Southern Journal of Communication, 59(2), 171-178.
- Martin, M. M., & Rubin, R. B. (1995). A new measure of cognitive flexibility. Psychological reports, 76(2), 623-626.
- Martin, M. M., & Rubin, R. B. (1995). A new measure of cognitive flexibility. Psychological reports, 76(2), 623-626.
- Mendez, JL, Fantuzzo, J., & Cicchetti, D. (2002). Düşük gelirli Afro-Amerikan okul öncesi çocuklar arasında sosyal yeterlilik profilleri. Çocuk Gelişimi , 73 (4), 1085-1100.
- Merrell, KW ve Gimpel, G. (2014). Çocuk ve ergenlerin sosyal becerileri: Kavramsallaştırma, değerlendirme, tedavi . Psikoloji Basım.
- Morris, C. G., Ayvaşık, H. B., & Sayıl, M. (2002). Psikolojiyi anlamak. Türk Psikologlar Derneği.
- Neslitürk, S. (2013). Anne değerler eğitimi programının 5-6 yaş çocuklarının sosyal beceri düzeyine etkisi (Yayımlanmamış doktora tezi). Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

- Oktay, A. (2000). Yaşamın sihirli yılları: Okul öncesi dönem [Life's magic years: Early childhood]. İstanbul, Turkey: Epsilon Yayınları.
- Önalın, F. A. (2006). Sosyal yeterlilik, sosyal beceri ve yaratıcı drama. Yaratıcı Drama Dergisi, 1(1), 39-58.
- Öz, S. (2012). Ergenlerin cinsiyet, sosyo-ekonomik ve öğrenim kademesi düzeylerine göre bilişsel esneklik, uyum ve kaygı puanları arasındaki ilişkinin incelenmesi (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Öz, S. (2012). Ergenlerin cinsiyet, sosyo-ekonomik ve öğrenim kademesi düzeylerine göre bilişsel esneklik, uyum ve kaygı puanları arasındaki ilişkinin incelenmesi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Öztürk, A. (2011). Okul öncesi dönemde sosyal yeterlik ve ebeveyn çocuk sistemi (Yayınlanmamış doktora tezi). Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Öztürk, M. 2007. Çocuk Psikiyatrisi. İstanbul: Uçurtma Basım Evi.
- Rashid, T. (2010). Development of social skills among children at elementary level. Bulletin of education and research, 32(1).
- Riggio, R. E. (1986). Assessment of basic social skills. Journal of Personality and social Psychology, 51(3), 649.
- Şahin, C. (2001). Sosyal beceri ve sosyal yeterlik. Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi, 2(2).
- Şahin, C., Sosyal Beceri ve Sosyal Yeterlilik. G.Ü. Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi. Cilt (2), 14.
- Şahin, R. (2006). The effect of parent education on third grade children's social skills.
- Şahin, Ş., & Özçelik, Ç. Ç. (2016). Ergenlik dönemi ve sosyalleşme. Cumhuriyet Hemşirelik Dergisi, 5(1), 42-49.
- Sapmaz, F., & Doğan, T. (2013). Assessment of cognitive flexibility: Reliability and validity studies of Turkish version of the Cognitive Flexibility Inventory. Ankara University Journal of Faculty of Educational Sciences (JFES), 46(1), 143-162.
- Sarıçam, Ö. GH, Akın, A., Akın, Ü., & Çardak, YDDM Algılanan Sosyal Yetkinlik Ölçeğinin Türkçeye Uyarlanması: Geçerlik ve Güvenirlilik Çalışması.
- Scammell, J. (2011). Maternal Personality, Socialization Factors and the Relations with Children's Social Skills.

- Şenyiğit, A., & Kıran, B. (2019). Investigation of problematic internet use according to cognitive flexibility levels of high school students. *International Journal of Eurasia Social Sciences*. C, 10, 35.
- Serpin Eşiyok, V. (2016). Üniversite öğrencilerinin cinsiyetlerine ve bilişsel esneklik düzeylerine göre romantik ilişki inançlarının incelenmesi (Master's thesis, Eğitim Bilimleri Enstitüsü).
- Set, T., Dağdeviren, N., & Aktürk, Z. (2006). Ergenlerde cinsellik. *Genel Tıp Dergisi*, 16(3), 137-141.
- Shimogori, Y.(2013). İki kültürlülüğün Japon yetişkinlerin öz-yeterlilik ve bilişsel-esnekliği üzerindeki etkisi. Claremont Lisansüstü Üniversitesi.
- Smith, J.T. (2018). Erken Çocukluk Döneminde Gelişim. İstanbul: Nobel Yayınevi.
- Snyder, M. (1974). Self-monitoring of expressive behavior. *Journal of personality and social psychology*, 30(4), 526.
- Thurston, B. J., Runco, M. A., (1999). Flexibility. *Encyclopedia of creativity: Volume 1*. S. R. Pritzker (Ed.), USA: Elsevier Inc
- Tuğrul, B. (1994). Farklı etkinlik programlarının çocukların ruhsal uyum davranışları, arkadaş grubundaki kabul düzeyleri ve oyun davranışları üzerindeki etkisinin incelenmesi. 10. Ya-Pa Okul Öncesi Yaygınlaştırma Semineri. İstanbul: Ya-Pa Yayınları.
- Türkçapar, M. H. (2008). Bilişsel Terapi Temel İlkeler ve Uygulamalar. Ankara: HYB Yayıncılık.
- Uğul, M. (2003). İlk ve Ortaöğretimde Gençlik ve Rehberlik Sempozyumu Bildirgeleri, Ergende Duygusal Bağlanmalar. İstanbul: Umut Basımevi.
- Yavuzarslan Gök, A. (2017). Ergenlerde problemlerli internet kullanımı, kişilik özellikleri ve sosyal beceri arasındaki ilişkinin incelenmesi (Master's thesis, Eğitim Bilimleri Enstitüsü).
- Yavuzer, H. 2002. Çocuk Psikolojisi. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yücel, Ö. (2011). Problem tabanlı öğrenme yaklaşımının bilişsel esneklik, öz düzenleme becerileri ve öğrenci başarısı üzerindeki etkisi. Yayınlanmamış Yüksek lisans tezi, Bahçeşehir üniversitesi. İstanbul.
- Yüksel, G. (2017). Sosyal beceri eğitiminin üniversite öğrencilerinin sosyal beceri düzeylerine etkisi. *Pegem Atıf İndeksi*, 349-395.
- Zahal, Ö. (2014). Özel yetenek sınavına girenlerin sınav başarısı ile öğrenme stilleri ve bilişsel esneklik arasındaki ilişki (Yayınlanmamış Doktora Tezi). İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Malatya.

Zimmerman, B. J. (2000). Self-efficacy: An essential motive to learn. *Contemporary educational psychology*, 25(1), 82-91.

EKLER

DEMOGRAFİK BİLGİ FORMU

1. Kaçınıcı Sınıftasınız:

2. Cinsiyet:

(.....) Kız (.....) Erkek

3.Yaşınız:.....

4.Annenizin Öğrenim Durumu:

(.....) Okuryazar değil

(.....) İlkokul

(.....) Ortaokul

(.....) Lise

(.....) Üniversite

(.....) Lisansüstü

5.Babanızın Öğrenim Durumu:

(.....) Okuryazar değil

(.....) İlkokul

(.....) Ortaokul

(.....) Lise

(.....) Üniversite

(.....) Lisansüstü

6. Siz dahil toplam kaç kardeşiniz?

7.Genel olarak kendinizi ne kadar başarılı görüyorsunuz ?

Çok başarısızım (...)

Başarısızım (...)

Orta (...)

Başarılıyım (...)

Çok Başarılıyım (...)

APPENDIX F

SOCIAL SKILLS INVENTORY-SHORT (SOSYAL BECERİ ENVANTERİ-KISA FORM)

Lütfen aşağıdaki 30 maddede verilen durumların sizi ne ölçüde yansıttığını, her bir maddeyi dikkatlice okuyarak, verilen 5'li derecelendirme sistemine göre yanıtlayınız.

1 = Hiç Benim Gibi Değil 2 = Biraz Benim Gibi 3 = Benim Gibi
4 = Oldukça Benim Gibi 5 = Tamamen Benim Gibi

1. Başka insanlara dokunmaktan genellikle rahatsız olurum.	1	2	3	4	5
2. İnsan davranışlarının nedenlerini öğrenmek ilgimi çeker.	1	2	3	4	5
3. Duygularımı kontrol etmede çok başarılı sayılmam.	1	2	3	4	5
4. Sosyal olmaktan hoşlanırım.	1	2	3	4	5
5. Bazı ortamlarda doğru şeyleri yaptığımdan ya da söylediğimden endişe ederim.	1	2	3	4	5
6. Genç, yaşlı, zengin ve yoksul her türlü insanla birlikte kendimi rahat hissedirim.	1	2	3	4	5
7. Yüz ifadem genellikle tarafsızdır.	1	2	3	4	5
8. Başkalarıyla olan ilişkilerini izleyerek bir insanın karakterini kolayca anlayabilirim.	1	2	3	4	5
9. Duygularımı kontrol etmek benim için oldukça zordur.	1	2	3	4	5
10. Arkadaşların bir araya geldiği eğlence toplantılarına her zaman katılırım.	1	2	3	4	5
11. Genellikle insanlara söylediklerimin yanlış anlaşılacağından kaygılanırım.	1	2	3	4	5
12. Bir grup içinde olduğum zaman konuşacağım şeyleri seçmede güçlük çekiyorum.	1	2	3	4	5
13. Kızgınlığımı çok seyrek gösteririm.	1	2	3	4	5
14. Ne kadar saklamaya çalışsalar da insanların gerçek düşüncelerini genellikle bilirim.	1	2	3	4	5
15. Üzgün olsam bile soğukkanlılığımı korumakta oldukça başarılıyım.	1	2	3	4	5
16. Kendimi yabancılara tanıtırken genellikle ilk adımı ben atarım.	1	2	3	4	5
17. Herhangi birinin bana gülümsemesinden veya surat asmasından çok etkilenirim.	1	2	3	4	5

1 = Hiç Benim Gibi Değil 2 = Biraz Benim Gibi 3 = Benim Gibi
4 = Oldukça Benim Gibi 5 = Tamamen Benim Gibi

18. İlişkilerde insanlar birbirlerinin tüm beklentilerini karşılamalıdır.	1	2	3	4	5
19. Durgun geçen bir toplantıyı neşelendirebilirim.	1	2	3	4	5
20. Kendilerini olduğundan farklı gösterenleri, karşılaştığım ilk andan itibaren hemen tespit edebilirim.	1	2	3	4	5
21. Sinirli olduğum zaman bu durumumu başkalarından çok iyi bir şekilde saklayabilirim.	1	2	3	4	5
22. Toplantılarda çok çeşitli insanla konuşmaktan hoşlanırım.	1	2	3	4	5
23. Başka insanların beni sevmesine çok önem veririm.	1	2	3	4	5
24. Gruplarda genellikle lider olarak seçilirim.	1	2	3	4	5
25. Duygu ve heyecanlarımı çok seyrek gösteririm.	1	2	3	4	5
26. Çoğunlukla duyarlı ve anlayışlı bir insan olduğum söylenir.	1	2	3	4	5
27. Güçlü bir duygumu pek saklayamam.	1	2	3	4	5
28. Kalabalık toplantılara katılmaktan ve yeni insanlarla tanışmaktan zevk alıyorum.	1	2	3	4	5
29. Başkalarının üzerinde bıraktığım etki ile genellikle meşgul olurum.	1	2	3	4	5
30. Her türlü sosyal ortama kolayca uyum sağlayabilirim.	1	2	3	4	5

EK-4

BİLİŞSEL ESNEKLİK ÖLÇEĞİ

Bu ölçek, sizin arkadaşlarınızla olan ilişkilerinizde kendinizi nasıl gördüğünüzü belirten bir dizi sıfatı içermektedir. Aşağıdaki cümleleri yanıtlarken SON BİR AY içerisindeki durumunuzu dikkate alınız. Lütfen her bir madde çiftini dikkatle okuyunuz ve hangi sıfata kendinizi daha yakın hissediyorsanız onun yönünde bulunan kutuyu işaretleyiniz. Eğer iki düşüncenin aynı ağırlıkla olduğunu düşünüyorsanız en ortadaki kutucuğu işaretleyiniz. Yardımlarınız için teşekkür ederim.

1.kaybedeceğim	0 0 0 0 0	kazanacağım
2.başaramam	0 0 0 0 0	başarıyorum
3.yapamam	0 0 0 0 0	yapabiliyorum
4.isteksizim	0 0 0 0 0	istekliyim
5.korkağım	0 0 0 0 0	cesurum
6.kendime güvenmiyorum	0 0 0 0 0	kendime güveniyorum
7.kendime inanmıyorum	0 0 0 0 0	kendime inanıyorum
8.azimli değilim	0 0 0 0 0	azimliyim
9.kimse beni sevmiyor	0 0 0 0 0	herkes beni seviyor
10.çirkinim	0 0 0 0 0	güzelim-yakışıklıyım
11.sevimsizim	0 0 0 0 0	sevimliyim
12.ailem beni sevmiyor	0 0 0 0 0	ailem beni seviyor
13.kötüyüm	0 0 0 0 0	iyiyim
14.bencilim	0 0 0 0 0	yardımseverim
15.ben değersiz biriyim	0 0 0 0 0	ben değerli biriyim
16.kararsızım	0 0 0 0 0	kararlıyım
17.coşkusuzum	0 0 0 0 0	coşkuluyum
18.istikrarsızım	0 0 0 0 0	istikrarlıyım
19.ne istediğimi bilemem	0 0 0 0 0	ne istediğimi bilirim

ÖZGEÇMİŞ

Büşra Nur YILMAZ, 2017 yılında İstanbul Aydın Üniversitesi Psikoloji bölümünden mezun olmuştur. Lisans öğrenimi sırasında stajlarını Bakırköy Dr. Mazhar Osman Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Hastanesinde, Büyükçekmece Adliyesinde ve Okyanus Kolejinde tamamlamıştır. Lisans öğrenimi sırasında Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesinde formasyon eğitimi alarak stajını Bolu Koç İlkokulunda tamamlamıştır. Eğitim süreci ve sonrasında Aile Danışmanlığı, Bilişsel Davranışçı Terapi ve Çözüm Odaklı Terapi Eğitimi, Çocuk Değerlendirme ve Dikkat Testleri gibi eğitim programlarına katılarak çeşitli sertifikalar almıştır.

